

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

Justė Lesevičienė

LIETUVOS BALDŲ PRAMONĖS EKSPORTO POVEIKIO
EKONOMIKAI VERTINIMAS

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė prof. dr. Dalia Bernatonytė

KAUNAS, 2017

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS**

**LIETUVOS BALDŲ PRAMONĖS EKSPORTO POVEIKIO
EKONOMIKAI VERTINIMAS**

Tarptautinė ekonomika ir prekyba (**kodas M7276N21**)

MAGISTRO DARBAS

Darbą atliko

Justė Lesevičienė, VMTEP-5 gr.

2017 m. gegužės 10 d.

Vadovė

Prof. dr. Dalia Bernatonytė

2017 m. gegužės 10 d.

Recenzentas

Doc. dr. Jūratė Pridotkienė

2017 m. gegužės 10 d.

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
Ekonomikos ir verslo fakultetas

Justė Lesevičienė

Tarptautinė ekonomika ir prekyba, M7276N21

Baigiamojo magistro darbo

„Lietuvos baldų pramonės eksporto poveikio ekonomikai vertinimas“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2017 m. gegužės 10 d.

Kaunas

Patvirtinu, kad mano **Justės Lesevičienės** baigiamasis magistro darbas tema „Lietuvos baldų pramonės eksporto poveikio ekonomikai vertinimas“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Lesevičienė, Justė. Evaluation of the Impact of Lithuanian Furniture Industry Export Development on Economy. Master's Final Thesis in International Economics and Trade / supervisor prof. dr. Dalia Bernatonytė. The School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

Social Sciences: 04 S Economics.

Key words: export, economic growth, furniture industry, development, furniture export.

Kaunas, 2017. 70 p.

SUMMARY

Relevance of the issue. Every country is interested in to achieve well-developed and well-balanced economics. International economic relations account for an important share of the country's economic structure. They largely determine economy proportions and the possibilities for their improvement, rational consumption of the country's resources, and well-being of the country's population.

Export - as the engine of the Lithuanian economic growth – one of the most important factors defining the Lithuanian economic growth and widely used by the economists. It is the least risky form of the international business, having a significant impact on the economic growth, especially in countries with small domestic markets. Export is beneficial for all countries. Export accounts for creation of added value, new jobs both for the exporters and for their suppliers. To achieve further economic growth, export must be effective.

Lithuanian furniture industry is among the most successful and promising industries in Lithuania from the point of view of the industry development and added value. Export of the furniture industry continues to grow annually making furniture one of the largest export groups in Lithuania following the sector of mineral products. Growing export volumes result in better competitiveness of the country on the global markets. It also stimulates development of manufacturing, creation of new jobs, effective attraction of direct foreign investments and the local population can have access to the necessary products. Therefore, export development and its impact are very important for the economic growth of the country. Thus, the main issue of this thesis is to define the impact of the development of the Lithuanian furniture industry export on the economy.

Subject matter of the thesis - export of the Lithuanian furniture industry.

Goal of the research - assessment of the impact of the development of the Lithuanian furniture industry export on the economy.

Tasks of the research:

1. To analyse how much important is to assess the impact of the development of the Lithuanian furniture industry export on the economy.
2. To analyse theoretical solutions of the impact of export on the economy.

3. To develop the methods for research of the impact of the development of the Lithuanian furniture industry export on the economy.
4. To assess the impact of the development of the Lithuanian furniture industry export on the economy.

Key results of the thesis. Having analysed the impact of the development of the Lithuanian furniture industry export on the economy, we can make a conclusion that the furniture industry export has a positive impact on the economic growth of the country. However, this sector still encounters specific problems preventing from further successful development of the business. Such problems include lack of raw materials and clear dependence on a huge local partner “IKEA”. These problems have to be solved to promote further development of export and to expedite economic growth of the country.

TURINYS

Paveikslų sąrašas	7
Lentelių sąrašas	8
ĮVADAS	9
1.LIETUVOS BALDŲ PRAMONĖS EKSPORTO POVEIKIO EKONOMIKAI VERTINIMO SVARBA	11
1.1.Baldų pramonės sektoriaus veiklos poveikis šalies ekonomikai.....	11
1.2.Baldų pramonės sektoriaus problemos	14
2.EKSPORTO PLĖTROS POVEIKIO EKONOMIKAI VERTINIMO TEORINIAI SPRENDIMAI ..	17
2.1.Eksperto sąvokos ir motyvų charakteristika	17
2.2.Eksperto reguliavimo metodai	23
2.2.1.Eksperto muitai	24
2.2.2.Netarifiniai eksperto reguliavimo metodai	27
2.3.Eksperto poveikio ekonomikos augimui vertinimo metodai	31
2.4.Eksperto poveikio ekonomikos augimui tyrimai ir jų rezultatai.....	34
3.LIETUVOS BALDŲ PRAMONĖS EKSPORTO POVEIKIO EKONOMIKAI TYRIMO METODOLOGIJA	41
4.LIETUVOS BALDŲ PRAMONĖS EKSPORTO POVEIKIO EKONOMIKAI TYRIMO REZULTATAI IR DISKUSIJA.....	44
4.1.Lietuvos baldų pramonės eksperto analizė	44
4.2.Pagrindinių makroekonominių rodiklių analizė Lietuvoje	48
4.3.Lietuvos baldų pramonės eksperto poveikio makroekonominiams rodikliams koreliacinė regresinė analizė	54
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	61
LITERATŪRA.....	64
PRIEDAI.....	71

Paveikslų sąrašas

1 pav. Apdirbamosios pramonės lūkesčių statistika	12
2 pav. Lietuvos baldų eksportas 2006-2015 m.....	13
3 pav. Eksporto būtinumą sąlygojančios priežastys	19
4 pav. Tarptautinio verslo motyvacija	21
5 pav. Baldų gamybos ūkio subjektų skaičius metų pradžioje, 2007-2016 m., vnt.	44
6 pav. Baldų eksporto ir bendro eksporto vertė į visas pasaulio šalis, 2007-2016 m., EUR	45
7 pav. Baldų pramonės eksporto geografią, 2007-2016 m., EUR.....	47
8 pav. Baldų pramonės eksporto kryptys 2016 m., %	48
9 pav. Realus BVP metinis pokytis, 2007-2016 m., %	49
10 pav. Tiesioginės užsienio investicijos 2007-2016 m., EUR.....	50
11 pav. Vidutinė metinė infliacija 2007 – 2016 m., %	50
12 pav. Nedarbo lygis 2007-2016 m., %.....	51
13 pav. Realus darbo našumo metinis procentinis pokytis 2007-2016 m.....	52
14 pav. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis 2007-2016 m., EUR.....	53
15 pav. VDU, nedarbo lygio, baldų eksporto, log BVP ir TUI stačiakampės diagramos	55
16 pav. Infliacijos ir darbo našumo stačiakampės diagramos	55
17 pav. Baldų eksporto ir ARIMA (1,1,0) kitimas 2007 – 2016 m. laikotarpiu	59

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Eksporto sąvokos mokslinėje literatūroje	17
2 lentelė. Eksporto reguliavimo metodų klasifikacija	24
3 lentelė. Muitų rūšys	25
4 lentelė. UNCTAD netarifinių ribojimų klasifikacija	28
5 lentelė. Duomenų normalumo tikrinimo rezultatai nauodojant Šapiro – Vilko statistiką.....	54
6 lentelė. Spirmeno koreliacija ir jos patikimumas vertinant ryšį tarp baldų eksporto ir makroekonominių rodiklių.....	56
7 lentelė. Tiesinių regresijos modelių tarp baldų eksporto ir makroekonominių rodiklių suvestinė	58
8 lentelė. Skirtingų regresijos modelių tikslumo charakteristikos	59
9 lentelė. Makroekonominių šalies rodiklių prognozė 2017 m.	60

IVADAS

Aktualumas. Kiekviena pasaulio valstybė stengiasi, kad jos ekonomika būtų kuo labiau išvystyta ir subalansuota. Svarbią šalies ekonomikos dalį užima jos ūkio subjektų tarptautiniai ekonominiai ryšiai, kurie nulemia taisyklingas ūkio proporcijas, jo plėtros ir gerinimo galimybes, racionalų išteklių naudojimą ir gyventojų gerovę šalyje.

„Eksportas – Lietuvos ekonomikos variklis“ – vienas iš dažniausiai ekonomistų naudojamų Lietuvos ūkio raidą nusakančių veiksnių. Tai mažiausiai rizikinga tarptautinio verslo forma, turinti didelę reikšmę ekonomikos augimui, ypač šalims su nedidele vidaus rinka. Eksportuodama produkciją, kiekviena šalis patiria naudą. Eksportas kuria ne tik pridėtinę vertę, bet ir darbo vietas tiek eksportuojančiose bendrovėse, tiek ir jų tiekėjams. Norint, kad toliau šalies ekonomika augtų, svarbu, kad eksportas būtų efektyvus.

Lietuvos baldų pramonė yra viena iš sėkmingiausiai dirbančių ir perspektyvių Lietuvos pramonės šakų tiek produkcijos mastų vystymusi, tiek sukuriamos pridėtinės vertės augimo prasme. Baldų pramonės eksportas kasmet auga ir baldai yra didžiausia eksporto prekių grupė po mineralinių produktų Lietuvoje.

Problema. Lietuvos baldų gamybos sektorius iki ekonominio nuosmukio vystėsi itin sparčiai tiek produkcijos mastu, tiek sukuriamos pridėtinės vertės augimo prasme. Vis dėlto, ekonomikos sunkmečio metu Lietuvos baldų gamybos pramonė patyrė ženklų nuosmukį vietinėje ir eksporto rinkose. Ekonomikai stabilizuojantis bei praėjus pakankamam laiko tarpui galima teigti, jog finansinės krizės metais prisitaikiusios prie pakitusių veiklos sąlygų įmonės iš esmės optimizavo veiklą.

Atlikti tyrimai rodo, kad Lietuvoje vis dar dominuoja tradicinių technologijų pramonės šakos, o viena iš stipriausių yra baldų pramonė, kurios eksportas kasmet vis auga. Tačiau šiam sektoriui būdingos specifinės problemos, trukdančios toliau sėkmingai plėtoti šį verslą. Viena iš pagrindinių problemų – žaliavinės medienos stygius.

Vis dar beveik pusė Lietuvos miškuose kertamos medienos parduodama užsienio šalyse. Tuo metu mūsų šalies baldų gamintojai trūkstantį žaliavą už gerokai didesnę kainą priversti importuoti iš svetur. Trūkstantį lietuvišką medieną keičiant importuojama žaliava dėl papildomų transportavimo ir sandėliavimo išlaidų didėja gamybos išlaidos. Dėl to pabrangusi produkcija tampa mažiau konkurencinga pasaulio rinkose ir didina užsienyje esančių artimiausių Lietuvos įmonių konkurentų galimybes.

Šiuo metu daugiau negu pusę Lietuvos baldų pramonės eksporto sudaro užsakymai skirti koncernui „IKEA“. Tokia ryški priklausomybė nuo vienintelio stambaus partnerio kelia riziką, kad pasikeitus koncerno veiklos strategijai ar atsiradus tiekėjų, gaminančių kokybiškesnius produktus už

mažesnę kainą, Lietuvos baldų pramonės sektorius, kuris jau šiuo metu yra pritaikęs gamybos technologiją būtent koncerno „IKEA“ užsakymų vykdymui, gali patirti gilų nuosmukį.

Didėjant eksporto apimtims, didėja šalies konkurencingumas pasaulio rinkose. Šalyje sparčiau vystoma gamyba, kuriamos naujos darbo vietos, efektyviau pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos, o šalies gyventojai yra aprūpinami reikalinga produkcija. Todėl eksporto plėtra ir jo poveikis yra svarbūs šalies ekonomikos augimui. Taigi šio tyrimo problema Lietuvos baldų pramonės eksporto plėtros poveikio ekonomikai nustatymas.

Tyrimo objektas – Lietuvos baldų pramonės eksportas.

Tyrimo tikslas – įvertinti Lietuvos baldų pramonės eksporto plėtros poveikį šalies ekonomikai.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti Lietuvos baldų pramonės eksporto poveikio ekonomikai vertinimo svarbą;
2. Išnagrinėti eksporto poveikio ekonomikai teorinius sprendimus;
3. Pateikti Lietuvos baldų pramonės eksporto plėtros poveikio šalies ekonomikai tyrimo metodologiją;
4. Įvertinti Lietuvos baldų pramonės eksporto plėtros poveikį šalies ekonomikai.

Tyrimo metodai: mokslinės metodinės literatūros analizė, statistinių duomenų grafinė ir lyginamoji analizės, koreliacinė regresinė analizė ir prognozavimas SPSS pagalba.

1.LIETUVOS BALDŲ PRAMONĖS EKSPORTO POVEIKIO EKONOMIKAI VERTINIMO SVARBA

„Šiandieną visos šalys dalyvauja tarptautinėje prekyboje. Prekyba yra svarbiausias prekių ir paslaugų judėjimo būdas pasaulyje“ (Ginevičius, Rakauskienė, Patalavičius, Tvaronavičienė, Kalašinskienė ir Lissauskaitė, 2005, p. 7). „Lietuvai, kaip mažos vidaus rinkos valstybei, tarptautinė prekyba turi didelę reikšmę ekonomikos augimui“ (Čepinskas ir Bendoraitė, 2012, p. 76). Eksportas laikomas viena iš strategijų, skirtų šalies ekonomikos augimo tempo palaikymui. „Eksportuodama produkciją, kiekviena šalis patiria naudą, kuri matuojama skirtumu tarp aukštesnės pasaulinės kainos ir žemesnės vidaus rinkos kainos“ (Bernatonytė, 2011, p. 9). Per eksportą galima palaikyti ekonomikos augimą šalyje. Nuo jo priklauso regionų žmonių gerovė bei įmonių ir visos šalies ūkio plėtra. Eksportas sukuria darbo vietas tiek eksportuojančiose bendrovėse, tiek ir jų tiekėjams. Būtent prekių ar paslaugų eksportavimas ir yra bene vienintelė galimybė įmonėms, esančioms tokioje mažoje valstybėje kaip Lietuva, sustiprėti ir prisidėti prie ekonomikos augimo. Pasak VŠĮ „Versli Lietuva“ analitikų, dažniausiai eksporto reikšmė šalies ekonomikai yra nusakoma vertinant prekių ir paslaugų eksporto vertės procentinę dalį nuo BVP. Norint, kad toliau šalies ekonomika augtų, svarbu, kad eksportas būtų efektyvus.

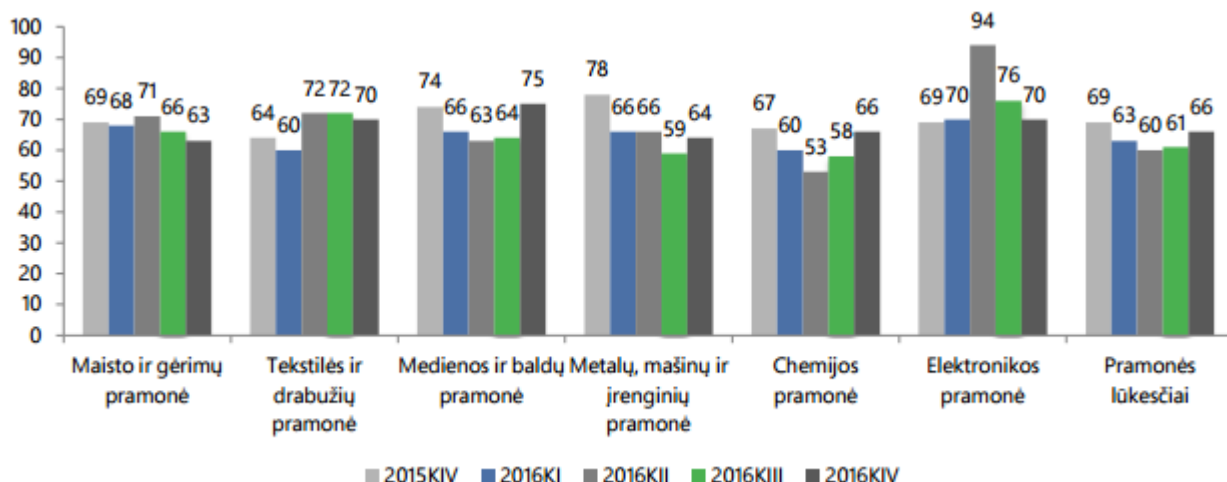
„Lietuvai labai svarbu užimti savo nišą pasaulio ir Europos Sąjungos rinkoje, skatinti ekonomikos augimą ir gyvenimo gerovės kilimą, priartėti prie Europos Sąjungos šalių. Siekdama šių tikslų, tokia maža valstybė kaip Lietuva negali remtis tik vidiniais išteklių, nes jie yra riboti. Lietuva gali tapti tokia plėtros šalimi kaip ES šalys tik plėtodama išorinius ryšius. Lietuvos ekonomikos augimas remiasi eksporto ir užsienio investicijų plėtra. Šių sričių skatinimas daro teigiamą įtaką ir kitiems šalies ekonomikos rodikliams – darbo užmokesčio didėjimui, nedarbo mažėjimui, užimtumo augimui“ (Ginevičius ir kt., 2005, p. 7).

1.1.Baldų pramonės sektoriaus veiklos poveikis šalies ekonomikai

Lietuvos verslo konfederacija (2014) skelbia, kad Lietuvos baldų pramonė yra laikoma viena iš sėkmingiausių ir perspektyviausių pramonės šakų Lietuvoje, kuri kasmet dirba vis sėkmingiau. Taip galima teigti dėl sėkmingų pastarųjų metų veiklos rezultatų, kurie yra ypač geri. Bendrame Lietuvos ekonomikos kontekste baldų pramonė kasmet sukuria nuo 1,5 iki 2 procentų bendro vidaus produkto, kas sudaro apie 10 procentų pridėtinės vertės visos apdirbamosios pramonės kontekste. Taigi galima drąsiai teigti, kad Lietuvos ekonomikoje baldų pramonės sektorius atlieka svarbų vaidmenį. Po maisto ir gėrimų gamybos sektoriaus Lietuvos baldų pramonės sektorius ir jo reikšmė ekonomikai yra svarbiausi.

Pastaruoju laikotarpiu stebimas ryškus baldų pramonės produkcijos augimas. Kasmet Lietuvos pramoninkų konfederacija (LPK) atlieka aukščiausio lygio 120 įmonių Lietuvoje vadovų nuomonių ir

prognozių apklausos analizę, t. y., tiria „pramonės lūkesčių indeksą (PLI)“. 1 paveiksle pateikta apdirbamosios pramonės lūkesčių statistika Lietuvoje nuo 2015 m. IV ketvirčio iki 2016 m. IV ketvirčio.

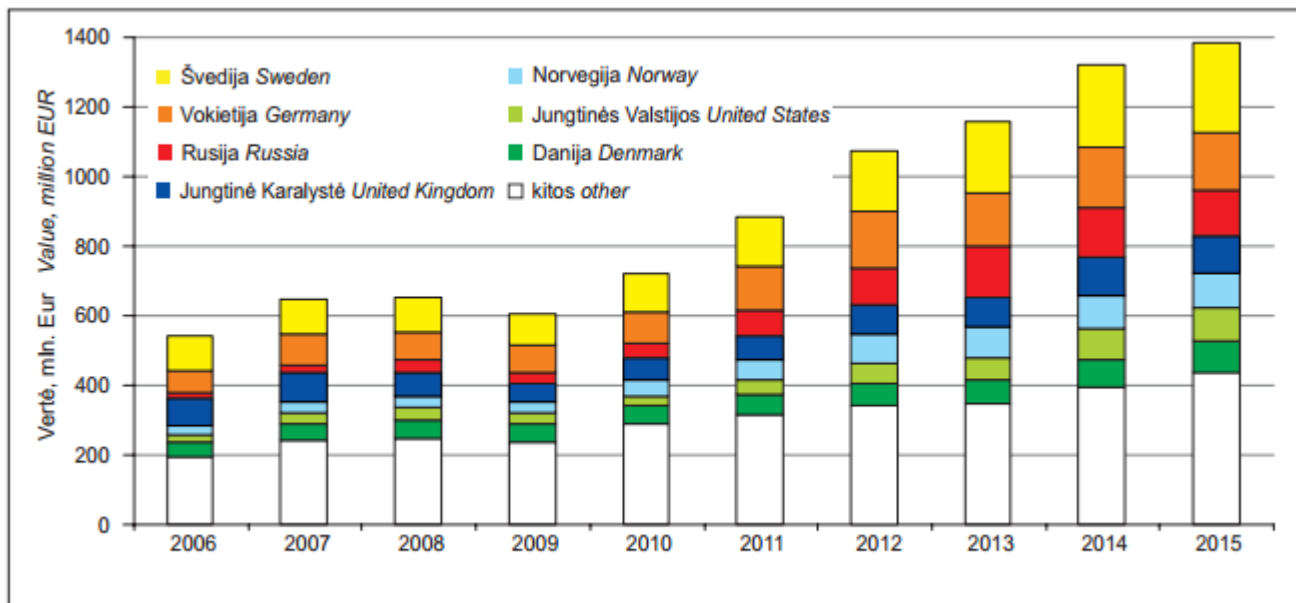

1 pav. Apdirbamosios pramonės lūkesčių statistika (Lietuvos pramoninkų konfederacija, 2016)

Pagal 1 paveiksle pateiktą apdirbamosios pramonės lūkesčių statistiką, matome, kad 2016 m. IV ketvirčio pramonės lūkesčių bendrasis indekso įvertis yra pozityvus ir siekia 66 punktus. Baigiantis 2016 metams, pramoninkų lūkesčiai pakilo net 5 punktais, palyginus su trečiuoju šių metų ketvirčiu, tačiau nukrito 3 punktais, palyginus su 2015 metų tuo pačiu laikotarpiu. Prognozė paskutiniam 2016 metų ketvirčiui siekė 66 punktus (visuose sektoriuose viršijo 60 punktų) – tai byloja apie vidutinės spartos augimą. Indeksą šiek tiek smukdė nuosaikesnės eksporto prognozės ir vyraujanti įtampa darbo rinkoje. Kvalifikuotų asmenų nedarbo lygis šiuo laikotarpiu sudarė tik 6,5 procentus. Didžiausią įtaką bendram įmonių optimizmui turėjo medienos ir baldų pramonės kylantis rodiklis, kuris kilo net 11 punktų. Medienos ir baldų pramonės įverčius paaikškina žymus žaliavinės medienos kainų susitraukimas. Kituose Lietuvos pramonės sektoriuose išlieka nedideli pramonės lūkesčių indekso pokyčiai (Lietuvos pramoninkų konfederacija, 2016).

LR Aplinkos ministerijos ir Valstybinės miškų tarnybos skelbtame šešioliktajame kasmetiniame leidinyje „Lietuvos miškų ūkio statistika 2016“ teigiama, kad medienos pramonės gaminių su baldais eksportuota už 2468 mln. EUR, t. y., už 3 procentais didesnę sumą nei 2014 m. Šios produkcijos dalis bendrame šalies eksporte nuo 9,8 procentų padidėjo iki 10,8 procentų.

Dar 2015 m. II ketvirtį, palyginus su 2014 m. II ketvirčiu, Lietuvos baldų eksportas augo sparčiausiai iš visų pramonės šakų: augimas siekė 8,8 procentus – iki 296 mln. EUR. 2014 m. baldų gamyba sudarė 7,1 procentus pramonės, o iki dabar yra stebimas nuolatinis sektoriaus augimas. Tiesa, 90 procentų pagamintų baldų yra eksportuojama, o pagrindinės eksporto rinkos metai iš metų nesikeičia – Vokietija, Švedija, Norvegija, Jungtinė Karalystė ir Rusija (žr. 2 pav.).

2 pav. Lietuvos baldų eksportas 2006-2015 m. (Lietuvos miškų ūkio statistika, 2016)

Eksportuotų baldų vertė bendrame medienos pramonės eksporte sudarė 56 procentus. 2015 m. jų vertė išaugo 5 procentais – iki 1,39 mlrd. EUR. Pagrindinė eksporto kryptis išliko Europos Sąjungos šalys (žr. 2 pav.). Pardavimai Švedijos rinkoje išaugo 11 procentų – iki 261 mln. EUR. Eksportas į Vokietiją sumažėjo 4 procentais, iki 165 mln. EUR. Jungtinės Karalystės rinkoje baldų parduota už 133 mln. EUR, t. y., už 22 procentais didesnę sumą. Pardavimai Rusijos rinkoje sumažėjo 29 procentais – iki 104 mln. EUR (žr. 2 pav.).

„Euromonitor International“ vyresnysis pramonės analitikas Justinas Liuima prognozuoja, „kad Lietuvos baldų pramonė 2017 – 2025 metais vidutiniškai augs po 6 procentus per metus, o gamybos apimtys 2025 metais pasieks 2,7 mljrd. EUR. Lietuvos baldų gamintojai išliks tarp penkių didžiausių baldų prekybos centro „IKEA“ tiekėjų, o šio centro plėtra turėtų ir toliau išlikti pagrindiniu Lietuvos baldų pramonės augimo varikliu“ (Liuima, 2017).

Nors tokios pranašaujamos perspektyvos džiugina, tačiau įvertinus 2010 – 2016 m. laikotarpį, prognozuojamas baldų pramonės augimas yra daug mažesnis. Minėtu laikotapiu Lietuvos baldų pramonė augo apie 11 procentų per metus. Lėtėjantys baldų pramonės augimo tempai yra siejami su investicijų stoka ir maksimaliai išnaudotais didžiausių įmonių gamybos pajėgumais.

Taip pat šiandieną daug diskutuojama apie medienos žaliavų trūkumą, su kuriuo spėjama, kad greitai metu susidurs ir Lietuvos baldų pramonė. Nors prognozuojama, kad Lietuvos miškininkystės pramonė sparčiai augs ir augimo tempų stabilumą vis dar išlaikys. Spėjama, kad 2017 – 2025 metų laikotarpiu ši pramonė vidutiniškai augs apie 10 procentų per metus, tačiau to neužteks pilnai aprūpinti didėjančius Lietuvos baldų pramonės poreikius. Manoma, kad baldų pramonei pritrūks vietinės gamybos medienos plokščių, kas trugdys sparčiau augti gamybai ir eksporto apimtims.

1.2. Baldų pramonės sektoriaus problemos

Lietuvoje vis dar dominuoja tradicinių technologijų pramonės šakos, o pati stipriausia – medienos ir baldų pramonė, kuri laikoma viena iš seniausių pramonės šakų Lietuvoje. Paskutinįjį dešimtmetį Lietuvos baldų pramonė pasižymėjo sparčiais augimo tempais ir iki pasaulinės ekonominės krizės ji buvo viena iš svarbiausių šalies ekonomikos sektorių, kuris kūrė didžiausią pridėtinę vertę ir didžiausią darbo jėgos rinką. Pagrindinė sektoriaus pridėtinė vertė sukuriama eksportuojančiose įmonėse.

„Daug metų svarbiausia Lietuvos eksporto prekė, miškų sektoriaus produkcija, buvo apvalioji mediena, vėliau įvairių rūšių lentos (pjautinė mediena), o dabar ją daugiausia garsina jau baldai“ (Morkevičius, 2010). Ir kaip jau buvo minėta anksčiau, baldų pramonės eksportas kasmet vis auga ir baldai yra didžiausia eksporto prekių grupė po mineralinių produktų Lietuvoje. „Pagrindinės kliūtys spartesniam vystymuisi – tai išteklių trūkumas bei žaliavinės medienos kainų augimas“ (Čepinskas ir Bendoraitienė, 2012, p. 82).

Dvejus metus trukę KTU mokslininkų tyrimai „Lietuvos ekonomikos ilgalaikio konkurencingumo iššūkiai“ (2015) leido nustatyti kai kurioms tradicinių technologijų pramonės šakoms opias problemas, kurios trugdo ir toliau trugdys sėkmingo verslo plėtojimui. Šios problemos mažina įmonių konkurencingumą ir kelia grėsmę verslo ateičiai. Viena iš tokių problemų yra produktų rinkos ir žaliavų reguliavimas, siekiant palankių konkurencinių sąlygų. Baldų ir kitų medienos gaminių gamintojams ypač aktuali ir vis dar egzistuojanti žaliavinės medienos trūkumo problema.

Lietuva yra turtinga gan gausiais miškų ištekliais, kurie vis atsinaujina, tačiau vietiniai baldų gamintojai vistiek jaučia vietinės žaliavos stygių, nes beveik pusė Lietuvos miškuose kertamos medienos yra parduodama užsienio šalyse. Lietuvoje du kartus per metus vyksta medienos iš Lietuvos valstybinių miškų pardavimo konkursai. Šiuose konkursuose gali dalyvauti tiek Lietuvos, tiek ir kaimyninių šalių pirkėjai. Mūsų šalies baldų gamintojai trūkstantį žaliavą už gerokai didesnę kainą priversti importuoti iš svetur. „Lietuvos baldų gamintojai medienos gali įsigyti tik Baltarusijoje, nes Estija, Latvija bei Lenkija pirmenybę pirkti medieną atiduoda savo gamintojams“ (Čepinskas ir Bendoraitienė, 2012, p. 79).

Trūkstantį lietuvišką medieną keičiant importuojama žaliava, dėl papildomų transportavimo ir sandėliavimo išlaidų, didėja gamybos išlaidos. O pabrangusi produkcija tampa mažiau konkurencinga pasaulio rinkose ir didina užsienyje esančių artimiausių Lietuvos įmonių konkurentų galimybes. Nors Lietuvoje yra įdiegta elektroninė medienos įsigijimo sistema, tačiau kol kas ji neišsprendžia nesąžiningos konkurencijos problemos įsigyjant žaliavinę medieną iš valstybinių miškų, kas medienos perdirbėjų nuomone yra didžiausia problema. Pasak Morkevičiaus (2010), per didelis lentpjūvių skaičius šalies rinkoje ir nekintanti žaliavinės medienos pasiūla didėjant medienos pramonei taip pat lemia žaliavinės medienos trūkumą vietiniams gamintojams.

Norint sunormalizuoti produktų ir žaliavų rinkas konkurencinėmis sąlygomis, pirmiausia reikia sunormalizuoti žaliavinės medienos rinką, suteikiant vietiniams medienos perdirbėjams pirmumo teisę įsigyti žaliavinę medieną iš valstybinių miškų. Taip pat atidžiau stebėti nelegalių ar klaidingai ženklintų prekių patikrinimą, ypač turgavietėse, atnaujinti senas įrangas tyrimų laboratorijose, informuoti visuomenę apie klastotes, klaidinančias žymimas prekes ar kitą nelegalių prekių daromą žalą visuomenei ir valstybei, mažinti šešėlinę ekonomiką ir gerinti verslo sąlygas, sandorius vykdyti tik be grynųjų pinigų.

Kita KTU mokslininkų tyrime minima problema – tai eksporto skatinimo priemonės, kurios didina tradicinių technologijų pramonės šakų eksporto konkurencingumą. Nors egzistuoja nemažai eksportą skatinančių priemonių (informacija, analitika, įvairios apžvalgos ir kt.), kurios sėkmingai veikia Lietuvoje, tačiau įmonėms vis dar trūksta informacijos sklaidos ir papildomų priemonių, kurios yra skirtos eksportą remti.

Tikriausiai vienas iš efektyviausių būdų surasti potencialių ar esamų užsienio rinkos partnerių ir užmegzti pelningus kontraktus yra dalyvavimas tarptautinėse parodose. Didžioji dauguma pasaulio valstybių teikia įmonėms paramą dalyvaujant tarptautinėse parodose, kad įmonės galėtų sėkmingai plėtoti eksporto veiklą. Įmonės Lietuvoje taip pat turi galimybę gauti šią paramą, tačiau KTU mokslininkų atlikti tyrimai parodė, kad pasinaudoti šia galimybe įmonėms trukdo griežti biurokratiniai reikalavimai.

Siekiant kuo efektyviau skatinti tradicinių technologijų pramonės šakų eksportą, tuo tarpu ir Lietuvos baldų pramonės eksportą, valstybė eksportuojančioms įmonėms turėtų suteikti draudimo garantijas naudojantis eksporto kreditu ir supaprastinti reikalavimus norint gauti valstybės paramą dalyvauti tarptautinėse parodose. Pavyzdžiui, įmonėms, kurios sėkmingai Lietuvoje veikia jau daugiau nei 10 metų, suteikti patikimo dalyvio statusą, kuris leistų gauti paramą tik pateikus sąskaitą, susijusią su nuomojamo ploto parodoje išlaidomis. Taip pat valstybė turėtų būti labiau suinterisuota įmonėms teikti eksporto rinkų analizę pagal pramonės šakas, kuri teiktų informaciją apie potencialias rinkas pasaulyje, jų analitiką ir įvykusius pokyčius, taip siekiant skatinti eksporto plėtrą tarptautinėse rinkose.

Lietuvos inžinerinės pramonės asociacijos (LINPRA) eksporto ir investicijų komiteto pirmininkas Tomas Jaskėlevičius (2016) teigia, kad įmonių eksporto sėkmę lemia geras supratimas apie vadybą, geopolitinę padėtį ir egzistuojančios kultūros šalyje. Tačiau svarbiausia, įmonės turi išlikti konkurencingomis ir norint, kad eksportas būtų efektyvus, visų pirma reikia paruošti tinkamą strategiją:

1. įvertinti konkurencinę aplinką;
2. parengti planą susijusį su eksporto rinkodara ir logistika;
3. įvertinti gamybos išteklius;
4. išlaikyti stabilią organizacinę struktūrą įmonėje;
5. palaikyti ryšius su svarbiausiomis šalies institucijomis;

6. įvertinti investicijas ir kt.

Eksporto strategija – tai yra procesas, kuris prasideda suformuluojant pagrindinius tikslus ir toliau plėtojamas remiantis tikslesne ir detalesne informacija. Visame eksporto strategijos procese yra svarbus įmonės valdymas ir vadyba. Pasak Jaskėlevičius (2016), Lietuvoje gaminami produktai yra geri, tačiau dauguma įmonių mažais kaštais neužtikrina pastovaus jų kokybės lygio, kas neigiamai atsiliepia prekybai (Jaskėlevičius, 2016).

Prieš tai aptartoms teigiamoms prognozėms apie Lietuvos baldų pramonės eksporto potencialą ateityje neigiamos įtakos gali turėti vidutinis įmonių efektyvumas šalyje, kuris yra vis dar mažesnis negu vidutinis Europos Sąjungoje produktyvumas. Šiandien Lietuvoje yra vis dar pagaminama daug mažiau negu tokio pačio lygio įmonėje Europos Sąjungoje. Tai sąlygoja nepakankamai aukštas gamybos procesų valdymo lygis ir vis dar gan žema pagamintos produkcijos pridėtinė vertė. Tačiau manoma, kad įmonės, kurios nespėjo pakankamai investuoti į savo gamybos efektyvumą, tą privalės padaryti „Industrie 4.0“, ketvirtosios pramonės revoliucijos, metu. Galima daryti išvadą, kad siekiant gaminti kokybiškai ir laiku, o tai reiškia efektyviai, įmonės privalo įvertinti turimus išteklius, teisingai sudėlioti procesus ir nepagailėti investicijų į įmones. Taip pat reikėtų neskubėti veržtis į egzotines rinkas, nes Lietuvos pramonės ir eksporto rinka yra namų rinka, t. y., Europos Sąjunga. Eksportuojančioms įmonėms yra svarbu pažinti skirtingas kultūras, jų žmones, mokytis kalbų, kad ateityje būtų išvengta problemų dėl nesėkmingai pasirinktų eksporto rinkų.

Anot Čepinsko ir Bendoraitės (2012) „ateityje sėkmė lydės tas įmones, kurios sugebės įsitvirtinti užsienio rinkose, kurios šiuo metu atsigauna greičiau nei vidaus rinka ir gerina bendrus pramonės rodiklius mažiau pasaulinės krizės paveiktose rinkose“ (Čepinskas ir Bendoraitė, 2012, p. 79).

Apibendrinant Lietuvos baldų pramonės eksporto poveikio svarbą šalies ekonomikai, nustatyta, kad šis sektorius yra laikomas vienas iš sėkmingiausių ir perspektyviausių pramonės šakų Lietuvoje. Didžioji pagamintos produkcijos dalis yra eksportuojama, o eksporto ir užsienio investicijų plėtra – tai Lietuvos ekonomikos augimo variklis, kurio dėka yra daroma teigiama įtaka tokiems šalies ekonomikos rodikliams kaip, darbo užmokesčio didėjimas, nedarbo mažėjimas bei produktyvumo ir užimtumo augimas. Tačiau nepaisant teigiamų prognozių ateityje, šiame sektoriuje egzistuoja keletas problemų. Tai vietinės žaliavinės medienos stygius, didelė priklausomybė nuo pagrindio užsakovo koncerno „IKEA“, ribota marketingo ir vadovų vadybinė kompetencija, sektoriaus novatoriškumo stoka ir nepakankamai išvystytos eksporto skatinimo priemonės.

2.EKSPORTO PLĖTROS POVEIKIO EKONOMIKAI VERTINIMO TEORINIAI SPRENDIMAI

„Lemiamą reikšmę ūkio augimui atvirose ir nedidelėse šalyse turi užsienio prekybos, ypač eksporto plėtra. Siekiant sumažinti einamosios sąskaitos balanso deficitą ir pagerinti šalies ekonominę būklę, būtina produkciją ir paslaugas daryti konkurencingesnes, kad didėtų pardavimų apimtys, o eksportas sudarytų kuo didesnę jų dalį. Vis didesnė bendrojo vidaus produkto dalis turi būti sukuriama įmonėse, eksportuojančiose prekes ir paslaugas. Tai sudarys sąlygas kurti naujas darbo vietas, greičiau atsipirks investicijos į eksporto plėtrą ir skatinimą“ (Pupeikienė, 2005, p. 1). Todėl yra svarbu išanalizuoti eksporto esmę bei jo motyvus ir eksporto poveikį šalies ekonomikai.

Teorinėje darbo dalyje nagrinėjama įvairių autorių mokslinė literatūra, siekiant išanalizuoti eksporto esmę, jo motyvus, reguliavimo metodus ir eksporto daromą įtaką šalies ekonomikai.

2.1.Eksporto sąvokos ir motyvų charakteristika

„Eksportas yra užsienio prekyba, nagrinėjama iš prekių bei paslaugų pardavėjo pozicijų. Atitinkamos šalies įmonė, vykdančią prekių ir paslaugų pardavimą kitos šalies įmonėms, vadiname eksportuotoju“ (Urbonas, 2003, p. 8).

Analizuojant įvairią mokslinę literatūrą, galima rasti įvairių eksporto sąvokos paaiškinimų, kurios pateikiamos 1 lentelėje.

1 lentelė. Eksporto sąvokos mokslinėje literatūroje (sudaryta pagal Ginevičius, Rakauskienė, Patalavičius, Tvaronavičienė, Kalašinskienė ir Lisauskė, 2005; Sekliuckienė, 2008; Radžiukynas, Rimkus, Sarapinienė, Žitkienė ir Povilauskienė, 2011; Vijeikis ir Vijeikienė, 2003; Startienė, 2002; Urbonas, 2002; Viskantė, 2014; Jakutis, Petraškevičius, Steponovas ir Andriušaitienė, 2012)

Autorius	Paiškinimas
Ginevičius, Rakauskienė, Patalavičius, Tvaronavičienė, Kalašinskaitė ir Lisauskaitė (2005)	„Eksportas – mažiausiai rizikinga tarptautinio verslo forma (nes rizikuojama mažesnėmis finansinėmis lėšomis)“ (p. 25); „Eksportas – tai prekių ir (ar) paslaugų pardavimas už nacionalinių ribų tiesioginiu ar netiesioginiu metodais“ (p. 25); „Eksportas – tai per tam tikrą laiką į užsienį parduotų bei išvežtų prekių kiekis bei vertė“ (p. 26).
Sekliuckienė (2008)	„Eksportas – tai prekių ir paslaugų, pagamintų vietinėje rinkoje, pardavimas užsienio šalims“ (p. 108).

Radžiukynas, Rimkus, Sarapinienė, Žitkienė ir Povilauskienė (2011)	„Eksportas – tai prekių pardavimas užsienio pirkėjui ir išgabėnimas į užsienį“ (p. 209).
Vijeikis ir Vijeikienė (2003)	„Eksportas – tai prekių, paslaugų ir pagrindinio kapitalo pardavimas užsienio šalims“ (p. 103).
Startienė (2002)	„Eksportas reiškia, kad dalį šalies vidaus produkto suvartoja užsieniečiai“ (p. 9).
Urbonas (2002)	„Eksportas – apimantis viską, kas komerciniu pagrindu išvežama iš šalies į užsienį“ (p. 8).
Viskantė (2014)	„Eksportas – prekių išvežimas iš Lietuvos Respublikos muitų teritorijos ar paslaugų teikimas už Lietuvos Respublikos muitų teritorijos ribų.“ (p. 2)
Jakutis, Petraškevičius, Steponovas ir Andriušaitienė (2012)	„Eksportas – prekių ir paslaugų išvežimas į užsienį.“ (p. 4)

Apibendrinus 1 lentelėje pateiktas eksporto sąvokas galima teigti, kad eksportui yra būdingi šie pagrindiniai bruožai, kuriuos dauguma autorių išskiria nagrinėjant šią tarptautinio verslo formą:

1. prekyba vyksta už šalies nacionalinių ribų, mažiausiai tarp dviejų valstybių. Santykiai, susiję su eksportu yra ne tik eksportuojančios įmonės reikalas, bet ir valstybės tarptautinės politikos ir santykių dalis;
2. „eksportas susijęs su įvairių šalių piniginių (valiutinių) santykių naudojimu ir tokiais reiškiniais kaip prekybos sąlygos, prekybos balansas. Šie reiškiniai rodo palankų eksporto rezultatą vienoms šalims ir nepalankų – kitoms“ (Urbonas, 2003, p. 9).

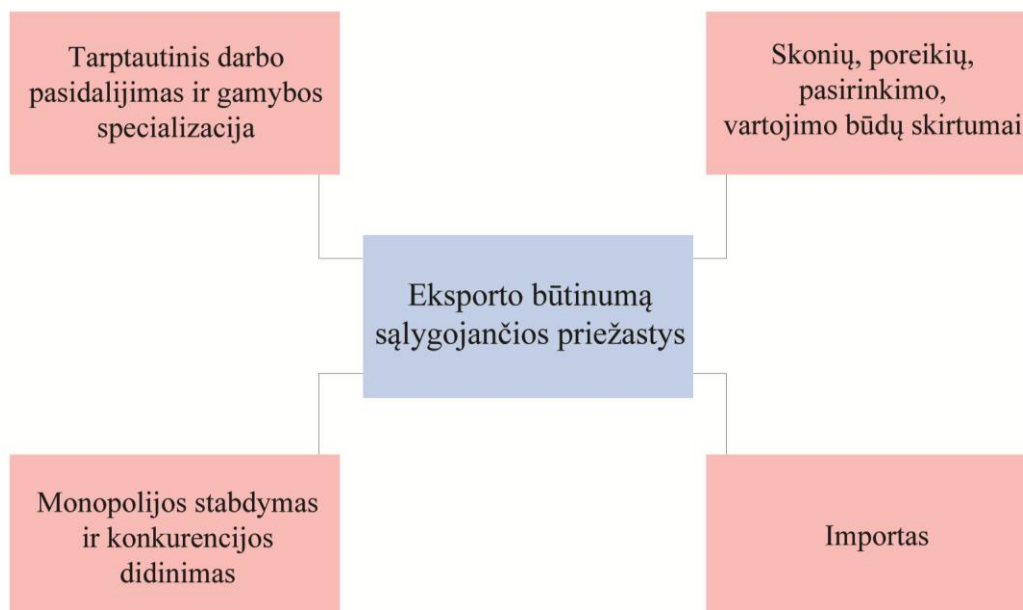
Analizuodami eksporto svarbą autoriai išskiria eksporto motyvus ir jų charakteristiką, kurie lemia įmonės sprendimą pradėti eksportuoti.

Pasak Sekliuckienės (2008), įėjimo į užsienio rinką motyvai gali būti tokie, kaip „norėjimas siekti konkurencinio pranašumo, užėmimas ir išnaudojimas didelės naujos rinkos, išlaidų taupymas samdant pigesnę darbo jėgą, siekimas užsitikrinti svarbiausias žaliavas“ (Sekliuckienė, 2008, p. 95).

Žičkienė (2008) teigia, kad motyvai, inicijuojantys veiklą tarptautinėse rinkose, yra šie:

1. „prekybos barjerų įveikimas;
2. rinkos diversifikavimas;
3. masto ekonomijos siekimas;
4. gamybos kaštų mažinimas;
5. aukštesnių kainų gaminamai produkcijai ir pigesnių išteklių paieška;
6. mažesnė konkurencija;
7. mokestinės lengvatos“ (Žičkienė, 2008, p. 31).

Urbanas (2003), Ginevičiaus ir kt. (2005) teigia, kad eksporto būtinumas yra grindžiamas tokiomis priežastimis, kurios nurodytos 3 paveiksle.

3 pav. Eksporto būtinumą sąlygojančios priežastys (adaptuota pagal Urbanas, 2003, p. 9; Ginevičius ir kt., 2005, p. 27)

3 paveiksle nurodytas eksporto būtinumą sąlygojančias priežastis autoriai savo darbuose aiškina taip:

1. tarptautiniu darbo pasidalijimu ir gamybos specializacija. „Ši aplinkybė aiškinama lyginamojo ir sąlyginio pranašumo teorijomis. Tvirtinama, kad atskira šalis specializuoja tą prekių ar paslaugų gamybą, kuriai turi didžiausią našumą ar sąlyginį pranašumą“ (Urbanas, 2003, p. 9);
2. skonių, poreikių, prekių ir paslaugų pasirinkimo bei vartojimo būdų skirtumais įvairiose pasaulio šalyse. „Nacionaliniai gamintojai nėra pajėgūs visiškai tenkinti savo šalies vartotojų poreikių įvairovę. Eksportas didina ir išplečia pasiūlą“ (Ginevičius ir kt., 2005, p. 27);
3. monopolijos stabdymu ir konkurencijos didinimu. „Įvairiose šalyse yra skirtingi gamybos kaštai, kuriems daro įtaką technologijų, darbo užmokesčio išlaidų, transportavimo kaštų, ekologinių išlaidų ir kitokie skirtumai [...] eksportas kitų šalių nacionalines įmones verčia tobulinti gamybą, mažinti kaštus, tada gerėja šalies ekonominė padėtis, kyla gyventojų gerovė“ (Urbanas, 2003, p. 9);
4. eksporto būtinumą lemia importas. „Valstybė negali tenkinti savo poreikių importu neeksportuodama. Eksporto ir importo santykis matomas prekybos balanse, kuris susijęs su prekybos sąlygomis. Tačiau jų padėties rodikliai nebūtinai yra tiesiogiai priklausomi. Šis ryšys priklauso nuo paklausos elastingumo. Tik jei paklausa yra neelastinga, prekybos sąlygų

pagerėjimas lems prekybos balanso saldo (eksportas didesnis už importą) padidėjimą, ir atvirkščiai“ (Ginevičius ir kt., 2005, p. 27).

Startienės (2002) nuomone, mūsų šalyje yra gaminamos prekės, kokių užsienio įmonės negamina dėl tokių priežasčių, kaip gamybos veiksnių stygius ar specifinė gamybos technologija, pavyzdžiui, aplinkos tarša gamybos procesų metu. Todėl mūsų šalies prekės yra mėgstamos ir paklausios tarp užsienio pirkėjų. Taip pat tos pačios kokybės prekės mūsų šalyje yra gaminamos už daug mažesnę kainą, negu kai kuriose kitose šalyse, todėl yra dar labiau patrauklios užsienio vartotojams. Pasak autorės, eksportą taip pat skatina ir kiti, papildomi, motyvai:

1. įmonė eksportuoja prekes tam, kad padidėtų jos apyvarta ir būtų gaunamas kuo didesnis pelnas;
2. eksportas didina užimtumą ir didžiausią gamybinių pajėgumų apkrovimą įmonėje;
3. eksportas didina gamybą, dėl masto ekonomijos gali būti pasiektas kaštų mažėjimas, kas padidina įmonės konkurencingumą tarptautinėse rinkose ir šalies viduje;
4. eksportuojanti įmonė nebėra priklausoma tik nuo vienos rinkos, todėl atsiranda gamybos diversifikavimo ir rizikos valdymo tikimybė.

Ginevičius ir kt. (2005) analizuodami eksporto motyvus teigia, kad „dažniausiai eksportinę veiklą įmonės pradeda nuo vadinamojo „pasyvaus eksporto“, kai siūloma pirkti produkciją vidaus rinkoje. Tačiau pagrindiniai veiksniai, darantys įtaką firmų veržimuisi į tarptatines rinkas, yra tokie“ (Ginevičius ir kt., 2005, p. 29):

1. nedidelė rinka šalies viduje ir ribotos galimybės plėstis joje;
2. konkurencijos lygis šalies viduje;
3. geografinio rinkų diversifikavimo ir gamybos rizikos mažinimo tikimybė bei jos išteklių taupymas, didinant gamybos apimtį.

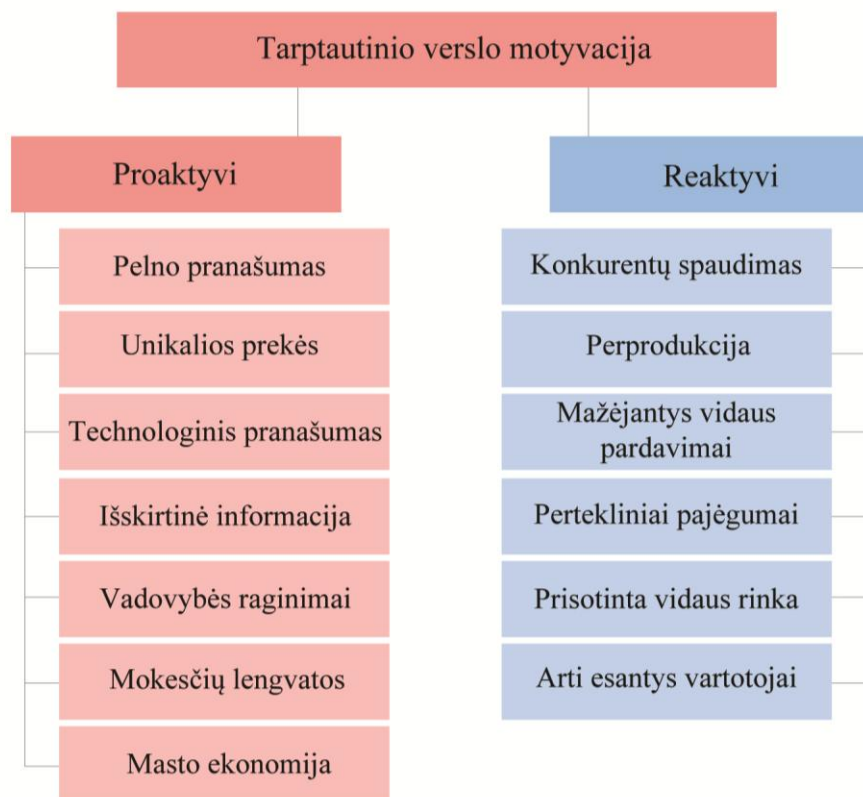
Tuo tarpu Urbonas (2003) teigia, kad „įmonės išėjimą į tarptatines rinkas ir prekybos santykių išplėtimą su užsienio partneriais sąlygoja šios priežastys“ (Urbonas, 2003, p. 24):

1. vidaus rinkos išsivystymo lygis, kurį apibūdina vidaus rinkoje esančių prekių kiekis, konkurencingumo lygis šakoje, nepalanki vidaus rinkos politika šalyje, priklausomybė nuo tarpininkų prekyboje ir pan.;
2. gamybinių pajėgumų perteklius įmonėje, kuriais pasinaudojus, pagaminta produkcija nėra paklausi vidaus rinkoje;
3. palanki ekonominė politika orientuota į tarptautinių rinkų išėjimą.

Albaum, Duerr ir Strandskov (2008) analizuodami eksporto motyvus savo darbuose taip pat išskiria veiksnius, skatinančius įmones eksportuoti. Eksportuodama prekes įmonė gali padidinti apyvartą ir gauti didesnę pelną. Taip pat eksportas padidina gamybinių pajėgumų apkrovimą ir kartu darbuotojų užimtumą. Didinant gamybą įmonėje eksporto sąskaita, gali būti pasiektas kaštų

sumažėjimas dėl gamybos masto ekonomijos, o tai padidina įmonės konkurencingumą užsienyje ir šalies viduje. Pasak autorių, dar vienas rodiklis skatinantis eksportavimą – tai gamybos diversifikavimas, nes įmonė tuomet nėra priklausoma tik nuo vienos rinkos.

Vijeikis ir Vijeikienė (2003) eksporto motyvus skirsto į proaktyvius ir reaktyvius (žr. 4 pav.). Anot autorių „proaktyvūs motyvai – tai stimulas daryti strateginius pokyčius, o reaktyvūs motyvai įtakoja firmas, kurios, reaguodamos į pokyčius ir prisitaikydamos prie jų, pačios imasi veiklos. Kitais žodžiais tariant, proaktyvios firmos imasi tarptautinio verslo, nes pačios to nori, o reaktyvios – nes yra priverstos tą padaryti verčiamos aplinkybių“ (Vijeikis ir Vijeikienė, 2003, p. 98).

4 pav. Tarptautinio verslo motyvacija (sudaryta pagal Vijeikis ir Vijeikienė, 2003, p. 98)

4 paveiksle nurodytas tarptautinio verslo motyvacijas autoriai savo darbe aiškina sekančiai. Motyvai, kurie yra laikomi proaktyviais, gali būti šie:

1. pelno pranašumas. Įmonės, kurios yra laikomos proaktyviomis, pradėti tarptautinį verslą labiausiai vilioja didelis pelnas, kuris yra gaunamas iš užsienio pardavimų. Tačiau autoriai pabrėžia atliktų tyrimų rezultatus, kurie rodo, kad pradėjus tarptautinį verslą, dėl padidėjusių kaštų iš pradžių pelningumas gali būti pakankamai žemas;
2. technologinis pranašumas. Autoriai teigia, kad tai yra antras pagal svarbumą motyvas pradėti tarptautinį verslą toms įmonėms, kurios gamina unikalų produktą arba gamyboje naudoja unikalią technologiją. Tačiau technologinis pranašumas laiko atžvilgiu yra trumpalaikis, nes

- konkurentai dažniausiai patys pradeda gaminti analogiškus sėkmingai parduodamus produktus;
3. išskirtinė informacija. Tai išskirtinė informacija apie tarptautines rinkas, jos situaciją ir vartotojus, kuri įmonei gali suteikti pranašumą prieš kitus konkurentus ir padrašinti pradėti eksportuoti. Tokią informaciją galima gauti tarptautinių tyrimų pagalba ar tiesiog tinkamu laiku, atsiradus tinkamoje vietoje;
  4. vadovybės raginimai. Autoriai vadovybės raginimą aiškina jos noru ir entuziazmu pradėti tarptautinį verslą;
  5. mokesčių lengvatos. Mokesčių lengvatos yra vienas iš būdų, kuris skatina užsienio prekybą. Toks eksporto skatinimo būdas yra propaguojamas įvairiose pasaulio šalyse, tačiau Pasaulio prekybos organizacija eksporto subsidijas leidžia tik vargingiausioms pasaulio šalims;
  6. masto ekonomija. Kai įmonė pradeda tarptautinę prekybą, ji turi padidinti savo gamybos pajėgumus. Remiantis Portfelio matrica, jei gamybos apimtys padidėja dvigubai, tai gamybos kaštai sumažėja iki 30 procentų, kas padeda mažinti produkcijos kainą vietinei rinkai, todėl pardavimai ir konkurencinis pranašumas didėja.

Motyvai, kurie yra laikomi reaktyviais pradėti eksportą, gali būti šie:

1. konkurentų spaudimas. Įmonėms atsiranda baimė prarastį užimtą dalį vidaus rinkoje, kai jos konkurentai pradeda vykdyti tarptautinę prekybą norint stiprinti savo pranašumą prieš kitas įmones ir turint naudos iš masto ekonomijos;
2. perprodukcija. Tai laikinas eksportas, kuris pradedamas vykdyti dėl per didelio kiekio pagamintos produkcijos, kurios nepavyksta parduoti vietinėje rinkoje. Kai vidaus rinkoje šios produkcijos paklausa susinormalizuoja, eksportas yra nutraukiamas. Tai padaryti leidžia su tiekėjais sudarytos trumpalaikės sutartys. Autoriai akcentuoja, kad toks metodas dažniausiai suveikia tik vieną kartą;
3. mažėjantys vidaus pardavimai. Autoriai teigia, kad puikus stimulus imtis tarptautinės prekybos veiklos gali būti mažėjantys pardavimai vietinėje rinkoje. Eksportas gali išgelbėti ir pratęsti gyvavimo ciklą tų produktų, kurie yra pasiekę paskutinę savo gyvavimo ciklo stadiją – smukimą.
4. pertekliniai pajėgumai. Kai gamybos įranga ir jos procesai nėra pilnai išnaudojami, įmonės gali pastoviuosius kaštus paskirstyti didesniems produkcijos kiekiams ir įsiskverbimo strategijos pagalba išbandyti savo galimybes tarptautinėse rinkose, produkcijos kainą formuojant tik iš kintamųjų kaštų, kuri bus mažesnė nei vietinėje rinkoje. Tačiau autoriai įspėja, kad tokia startegija bus veiksminga tik trumpalaikėje perspektyvoje ir yra didelė tikimybė iššaukti antidempingo procedūras dėl produkcijos siūlymo mažesnėmis kainomis nei ji yra parduodama vietinėje rinkoje;

5. prisotinta vidaus rinka. Esant tokiai situacijai įmonės taip pat gali eksporto pagalba bandyti pratęsti produkto gyvavimo ciklą kaip ir mažėjančių vidaus pardavimų atveju;
6. arti esantys vartotojai. Autoriai teigia, kad tarptautiniui marketingui ir eksporto veiklai yra svarbus ne tik fizinis, bet ir kultūrinis ar psichologinis artumas. Kaip pavyzdį pateikia fizinį artumą, Kanados įmonės, kurių pardavimai į JAV rinkas nėra laikomi eksportu, o tiesiog vidaus rinkos tęsiniumi.

Pupeikienė (2005) analizuojant politinius veiksnius, įtakojančius Lietuvos eksporto plėtrą, teigia, kad „didžiausią įtaką įmonių eksportui, jo apimtims, prekių kategorijoms bei pardavimo rinkų pasirinkimui daro įmonių turimi santykiniai pranašumai (santykinai kvalifikuota ir nebrangi darbo jėga, istoriškai susiklosčiusios gamybos šakos ir įgūdžiai) bei paklausa įmonių produkcijai (vidaus ir užsienio rinkose). Veikiant šiems veiksniams plėtojasi prekybos srautai, priimami sprendimai dėl eksporto“ (Pupeikienė, 2005, p. 1).

Nors skirtingi autoriai eksportą skatinančius motyvus apibūdina pakankamai skirtingai, tačiau apibendrinant aptartus eksporto veiklą sąlygojančias priežastis ir motyvus, galima teigti, kad vienas iš svarbiausių priežasčių įmonėms pradėti eksporto veiklą – tai yra didesnio įmonės pelno siekimas. Kaip pagrindinius eksporto veiklą skatinančius motyvus autoriai išskiria tarptautinį darbo pasidalijimą, gamybos specializaciją ir technologinį pranašumą, skirtingų skoniu, poreikių, prekių ir paslaugų vartojimo būdų egzistavimą įvairiose pasaulio šalyse, monopolijų atsiradimo mažinimą, rinkos konkurencingumo didinimą, importą, mokesčių lengvatas bei situacijos vidaus rinkoje pablogėjimą.

2.2. Eksporto reguliavimo metodai

Sėkmingam tarptautinių ryšių plėtojimui yra reikalinga laisva, valstybių nevaržoma užsienio prekyba. Nors laisvoji prekyba teikia naudą ir didina visų, tiek eksportuojančių, tiek importuojančių, valstybių ekonominę gerovę, realiai nė vienoje šalyje nėra vykdoma laisvosios prekybos politika.

Kiekvienoje valstybėje yra taikomos įvairios priemonės padedančios valstybei padidinti pelną, kuris yra gautas iš prekybos su užsieniu, ir priverčiančios įmonės priiminėti su tarptautine prekyba susijusius sprendimus tik atsižvelgus į valstybės nustatytus politikos tikslus tam, kad vienokiu ar kitokiu atveju valstybiniai reikalavimai nebūtų pažeisti, o įmonės rezultatai būtų maksimalūs. Valstybė vykdydama, o tuo pačiu ir kontroliuodama, tarptautinę prekybą gali vadovautis eksporto arba importo skatinimo strategija. Priklausomai nuo to, kuria strategija šalyje yra vadovaujama, valstybė gali taikyti prekybos reguliavimo metodus, kurie gali būti skirti importui, siekiant apsaugoti vidaus rinką nuo užsienio rinkos konkurencijos arba eksportui, siekiant padidinti ar sumažinti jo apimtį.

„Teisinis tarptautinės prekybos politikos reguliavimas pagrįstas ekonominiais (muitais, ne tarifiniais ribojimais) ir neekonominiais (prekybos sutartimis, teisiniais režimais) dalykais“ (Pilinkienė, 2016, p. 34). Vykdamas prekybinę politiką įvairios pasaulio valstybės naudoja skirtingas priemones.

Pasak Bernatonytės (2011), „tarptautinės prekybos valstybinio reguliavimo metodų yra įvairių, tačiau visi jie skirstomi į tarifinius (muitai, tarifinė kvota) ir netarifinius (kvotos, licencijos, subsidijos ir t.t.)“ (Bernatonytė, 2011, p. 311). Visos šios priemonės riboja laisvą prekių judėjimą tarp skirtingų pasaulio valstybių, todėl yra labai svarbu įmonėms eksportuotojoms susipažinti su eksporto reguliavimo priemonėmis dar prieš pradėdant eksporto veiklą į atitinkamas šalis. Eksporto reguliavimo metodų klasifikacija pateikta 2 lentelėje.

2 lentelė. Eksporto reguliavimo metodų klasifikacija (sudaryta pagal Bernatonytė, 2011, p. 312)

Reguliavimo metodai		Prekybos politikos priemonės
Tarifiniai		Muitų mokesčiai Tarifinės kvotos
Netarifiniai	Kiekybiniai	Kvotos Licencijos Savanoriškieji apribojimai
	Paslėptieji	Reikalavimai naudoti vietinius komponentus
	Finansiniai	Subsidijos Kreditavimas Draudimas

Kokias prekybos reguliavimo priemones taikyti valstybė paprastai nusprendžia įvertinus visapusišką jų daromą poveikį ir šio poveikio pasekmes tarptautinės prekybos politikos atžvilgiu. Toliau plačiau panagrinėsime eksporto muitus ir kitus netarifinius reguliavimo metodus.

2.2.1. Eksporto muitai

„Muitai – netiesioginiai valstybės mokesčiai, kuriais apmokestinamos prekės, gabenamos per vadybinę sieną“ (Bernatonytė, 2011, p. 314). Muitai priskiriami prie tarifinių tarptautinės prekybos reguliavimo metodų. Pilinkienė (2016) teigia, kad "nors muitai nėra pati efektyviausia tarptautinės ekonominės prekybos reguliavimo priemonė“, tačiau tiek „visa muitų sistema, tiek jos sudedamosios dalys – tarifų lygis, struktūra, pozicijų skaičius, jų funkcijos – dažnai yra tarptautinių derybų objektas“ (Pilinkienė, 2016, p. 48). Paprastai muitų politikos sistema yra būdinga toms šalims, kurios yra silpiau išsivysčiusios.

Pilinkienė (2016) teigia, kad muitų klasifikacija yra labai įvairi. Juos skirsto pagal:

1. maitų ėmimo pobūdį – tai vertybiniai, specifiniai ir mišrieji maitai;
2. judėjimo pobūdį – tai importo, eksporto ir tranzito maitai;
3. apmuitinimo laiką – tai nuolatiniai ir sezoniniai maitai;

4. ekonominius valstybės tikslus ir interesus – tai fiskaliniai (finansiniai), antidempingo, kompensaciniai, diskriminaciniai (specialieji), protekciniai, išlyginamieji ir retorsiniai muitai;
5. kilmę – tai autonominiai, konvenciniai (sutartiniai) ir preferenciniai (pirmenybiniai) muitai.
- Bernatonytė (2011) muitus klasifikuoja pagal požymius, kurie yra pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė. Muitų rūšys (sudaryta pagal Bernatonytė, 2011, p. 315)

Klasifikavimo požymis	Rūšis
Pagal kilmę	Autonominiai Konvenciniai
Pagal prekių judėjimo pobūdį	Įvežamieji (importo) Išvežamieji (eksporto) Tranzitiniai
Pagal apskaičiavimo metodą	Specifiniai Vertybiniai
Pagal ekonominį pobūdį ir tarifų struktūrą	Protekciniai Fiskaliniai Kompensaciniai Diskriminaciniai Išlyginamieji Antidempinginiai
Pagal muitų tarifų tipus	Pastovieji Kintamieji

Prekėms, kurios yra eksportuojamos iš šalies yra nustatomi eksporto muitai. Tokie muitai dažniausiai taikomi besivystančiose šalyse, kai jų ekonomika yra perinamajame laikotarpyje. Pagrindinės eksporto maito funkcijos yra fiskalinė ir sulyginamoji. Fiskalinės funkcijos atveju „pinigai, surinkti už prekių išvežimą, patenka į valstybės biudžetą ir naudojami šalies einamosioms finansinės operacijoms atlikti. Kai kuriose besivystančiose šalyse pajamos iš eksporto muitų sudaro apie 50 procentų valstybės biudžeto pajamų. Sulyginimo funkcija leidžia subalansuoti reguliuojamų vidaus ir pasaulinių kainų skirtumą tam tikroms prekėms“ (Bernatonytė, 2011, p. 337).

Esant normalioms sąlygoms eksporto muitai imami norint apsaugoti pačiai valstybei reikalingas žaliavas nuo išvežimo į užsienį, kai šalis turi pasaulinę monopoliją kurių nors gamtos išteklių gavybai, siekiant pagerinti tam tikros produkcijos gamybą.

Esant ekstremalioms sąlygoms eksporto muitai imami norint apsaugoti pačiai valstybei reikalingas prekes nuo išvežimo į užsienį karo metu, šalyje valdant infliacijai ir baimei, kad šalis pritruks reikalingų prekių, nes dėl žemo kainų lygio jas išpirks kitos valstybės.

Vykdamt būtent tokią tarptautinės prekybos eksporto muitų politiką yra norima sumažinti kainas rinkos viduje, padidinti pajamas, esančias valstybės biudžete, o taip pat įgyti pranašumą prieš kitus konkurentus, kai valstybė pasaulio rinkoje turi monopolinę galią.

Ekonomikos teorijoje yra nagrinėjami įvairūs muitų pateisinamieji argumentai. Kvinauskaitė (2004) savo darbe išskiria šiuos argumentus:

1. naujų šakų apsauga. Įvedus muitų sistemą, yra sumažinamas kitų šalių pagamintų prekių įvežimas, kurioms yra būdinga auštesnė kokybė, bet mažesnė kaina. Tokia sistema dažniausiai vykdoma iki tol, kol naujų šakų vietiniai gamintojai įgyja pakankamos patirties bei pajėgumų ir gamybos kaštai sumažėja iki tiek, kad tampa įmanoma konkuruoti su analogiškais produktais, kurie yra gaminami kitų šalių gamintojų. Nors pasaulyje tokiais argumentais yra remiamasi jau beveik 200 metų, tačiau ši strategija ne visuomet pasiteisina. Pastaruosius 40 metų Lotynų Amerikoje taikoma potencialių eksporto sektorių gynimo politika dažniausiai nepasiteisindavo, o tuo tarpu Azijos valstybių ekonomikai padėjo augti dideliais augimo tempais;
2. strateginių šakų apsauga. Kai vyrauja nestabili karinė ar politinė situacija, šakų apsaugos strategija leidžia užtikrinti apsirūpinimą gyvybiškai ar strategiškai reikalingais ištekliais. Tokie „apsaugos muitai“ yra reikalingi, siekiant ne tik apsaugoti, bet ir plėtoti pramonės šakas, kurios tiekia produkciją ekstremalių sąlygų metu;
3. vietinės gamybos prekių konkurencingumo skatinimas. Tokie muitai apsaugo vietinius šalies gamintojus nuo užsienio konkurencijos, tačiau daro nuostolius vartotojams, nes vietinės kainos padidėja. Reikia nepamiršti, kad dėl konkurencijos nebuvimo, gali atsirasti monopolijų įsigalėjimas;
4. nedarbo mažėjimas. Dėl įvestų muitų vietinių įmonių gamybos apimtys didėja, įmonėms reikalingi didesni pajėgumai ir nauji darbuotojai naujai atsirandčiose darbo vietose, kas spartina nedarbo mažėjimo tempus visoje šalyje.

Be minėtų pagrindinių muitų pateisinančių argumentų, galima išskirti dar ir šiuos, kuriuos nagrinėja Bernatonytė (2011): apsisaugojimas nuo pigesnės darbo jėgos, prabangos prekių importo ribojimas, apsauga nuo dempingo, papildomos valstybės pajamos ir kt.

Pilinkienės (2016) nuomone, muitai stabdo ekonomikos augimo plėtrą, nes jie mažina tarptautinę prekybą. Autorė teigia, kad „importo muitas netiesiogiai griaua šalies eksportą, nes neigiamai veikia mokėjimų balansą. Daugelyje šalių eksportuojamų prekių sudedamąsias dalis sudaro importinės detalės ir komponentai. Įvedus muitus ir padidėjus importinių prekių kainai, šalies eksportuojamai produkcijai pagaminti sunaudojama daugiau piniginių išteklių. Tokia prekė, patekusi į pasaulinę rinką, tampa ne taip konkurencinga dėl didesnės kainos“ (Pilinkienė, 2016, p. 53). Taip pat vienpusiškai įvesti muitai dažnai sukelia tarpusavio prekybos nesutarimų tarp tarptautinėje prekyboje dalyvaujančių šalių.

2.2.2. Netarifiniai eksporto reguliavimo metodai

Ne visais atvejais eksporto reguliavimo metodai yra skirti riboti eksportą. Yra valstybių, kurios vykdo ir tokią prekybinę politiką, kurią naudoja siekiant paskatinti eksporto plėtrą. Yra taikomos įvairios priemonės eksportui skatinti, kurių viena svarbiausių – eksporto subsidijos. Eksporto subsidijos yra skiriamos firmoms ar atskiriems asmenims, eksportuojantiems prekes į užsienį. Šiame skyriuje nagrinėsime netarifinius eksporto reguliavimo metodus, jų taikymo priežastis ir pasekmes, didesnę dėmesį skiriant subsidijoms, kreditavimui, savanoriškiems eksporto apribojimams ir kvotoms.

Šalies vyriausybei reikia nuspręsti kokią, tarifinę ar netarifinę, tarptautinės prekybos politikos priemonę naudoti tam tikrose situacijose. Dažniausiai pirmenybė yra teikiama netarifinėms tarptautinės prekybos politikos priemonėms, nes politinio požiūriu atžvilgiu, šios priemonės yra laikomos priimtinesnėmis ir patogesnėmis. Taikant šias priemones neatsiranda papildomos mokesčių naštos gyventojams, ne taip kaip muitų sistemos atveju. Tačiau palyginus netarifinius metodus su muitais, muitų naudojimas sudaro palankias sąlygas vykdant labiau apribotą tarptautinę prekybą.

Praktikoje, siekiant įvertinti netarifinių tarptautinės prekybos reguliavimo metodų efektyvumą, yra naudojami šie rodikliai:

1. dažnumo koeficientas (angl. – frequency index). Šis koeficientas yra naudojamas nustatyti netarifinių apribojimų lygį, apibūdinant tarifinių pozicijų daleles, kurios yra paveiktos netarifiniais apribojimais.
2. prekybos padengimo koeficientas (angl. – trade coverage ratio). Nors šis koeficientas nesugeba įvertinti netarifinių apribojimų įtakos, kuri yra daugiau intensyvesnė, tačiau gali apibūdinti tiek eksporto, tiek importo dalį, kuri yra paveikta netarifiniais apribojimais;
3. įtakos kainai koeficientas (angl. – price impact index). Šis koeficientas apibūdina kainos santykį tarp pasaulinės ir vidaus rinkos prekių. Nors šios prekės gali būti skirtos tiek importuoti, tiek ir eksportuoti, tačiau ne visais atvejais šių prekių kainų skirtumas priklausys nuo netarifinių apribojimų.

Ekonomistai analizuodami netarifinių ribojimų kaitą, pateikia įvairių skirtingų klasifikacijų. Viena iš tokių yra ES netarifinių ribojimų UNCTAD (Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencijos) pasiūlytą klasifikaciją, kuri pateikta 4 lentelėje.

4 lentelė. UNCTAD netarifinių ribojimų klasifikacija (sudaryta pagal Pilinkienė, 2016, p. 61)

Pagrindinės grupės	Tipų pavyzdžiai
I. Priemonės, kuriomis importu pirmiausia siekiama apsaugoti konkuruojančias šakas ar skatinti eksportuojančius sektorius	A: importo kvotos, vietos gamybos prekių pirkimo sąlyga; B: įvairios rinkliavos, eksporto subsidijavimas, sumažintas eksporto pelno mokestis, skirtingi valiutų kursai skirtingiems sandoriams
II. Priemonės, tiesiogiai nesusietos su komercine politika, bet naudojamos apsaugos tikslams	A: pernelyg daug prekybinės dokumentacijos, muitinės procedūrų uždelsimas, reklamos ribojimai; B: muitinio įvertinimo procedūros, sanitariniai reikalavimai, ženklinimo reikalavimai
III. Priemonės, kurios neturi protekcionizmo tikslo, bet gali turėti poveikį tarptautinei prekybai	A: vyriausybės išlaidų planai, toksinių medžiagų įvežimo ribojimai; B: monopolinė politika, nacionaliniai mato vienetai, regioninės subsidijos

Šioje klasifikacijoje (žr. 4 lentelė) į A grupę yra įtrauktos priemonės, kurios kiekybiškai suvaržo prekybą, į B grupę, kurios daro įtaką išlaidoms ir kainoms. Į III B grupę įtrauktas priemonės vadinti netarifiniais ribojimais yra diskutuotina.

Eksporto subsidijos yra priskiriamos prie netarifinės prekybos politikos metodų. Pilinkienė (2016) teigia, kad netarifiniai ribojimo metodai yra taikomi tada, kai ekonominiai metodai tampa nepakankamai efektyviais. Eksporto subsidijos numato „biudžetines išmokas nacionaliniams eksportuotojams, kai leidžiama pardavinėti prekę kitų šalių pirkėjams daug žemesne kaina nei vidaus rinkoje ir kartu spartinti eksportą“ (Pilinkienė, 2016, p. 58). Autorė išskiria tiesiogines ir netiesiogines eksporto subsidijas.

Tiesioginės eksporto subsidijos – tai vyriausybės skiriamos pinigines lėšos įmonėms, kurios eksportuoja. Tiesioginės eksporto subsidijos gali būti specifinės arba vertybinės. Specifinių eksporto subsidijų atveju yra nustatoma fiksuota suma, o vertybinių eksporto subsidijų atveju yra nustatomas fiksuotas procentas, nuo prekės vertės, kuri yra eksportuojama.

Netiesioginės eksporto subsidijos – tai vyriausybės skiriama parama toms įmonėms, kurios eksportuoja. Ši parama teikiama norint dalyvauti mugėse ar parodose, kurios vyksta užsienyje, siekiant užmegzti naujus verslo ryšius.

Vadovaujantis subsidijų politika, dažniausiai yra gerinamas užsienio prekybos balansas. O konkrečiu atveju, jei vyriausybė nori pagerinti suprastėjusį užsienio prekybos balansą su tam tikra šalimi, tai tikslinės subsidijos yra skiriamos tiems šalies gamintojams, kurie eksportuoja į tą šalį.

Bernatonytė (2011) teigia, kad „subsidijos, sumažindamos vietinių gamintojų gamybos kaštus, padeda jiems gauti naudą dviem pagrindiniais būdais“:

1. taikant subsidijas yra neapsunkinama konkurencija su tomis importuojamomis prekėmis, kurios yra pigesnės;
2. mažesnių gamybos kaštų pagaminta šalies gamintojų produkcija paprasčiau patenka į eksporto rinkas.

Tačiau pasaulinės prekybos organizacijos (PPO) požiūris į subsidijų taikymą yra neigiamas. Pasak organizacijos, šis eksporto reguliavimo būdas yra nesąžiningos konkurencijos priemonė, kuri pažeidžia tarptautinius susitarimus. Pasaulinė prekybos organizacija (PPO) šalims, kurios importuoja, leidžia taikyti kompensacinių muitų sistemą, kuri padėtų apginti vietinę rinką. Taip pat eksporto subsidijos yra papildomai atsirandantys mokesčiai jų mokėtojams. Tačiau nepaisant to, subsidijos skatina šalies užimtumą ir, eksporto augimo sąskaita, daro teigiamą įtaką šalies mokėjimų balansui.

Apibendrinus aptartus eksporto reguliavimo metodus (muitus ir subsidijas), galima teigti, kad pagrindinis jų skirtumas, kad muitai didina prekių kainas, kurios yra importuojamos, o eksporto subsidijos didina prekių kainas, kurios yra eksportuojamos. Eksporto subsidijos dažniausiai pablogina prekybos sąlygas kitų šalių naudai šalyje dėl padidėjusių eksportuojamų prekių kainų, kurios mažina eksportuojamų prekių paklausą šalies viduje. Tuo tarpu muitai, skirti importui, pagerina prekybos sąlygas šalyje kitų šalių sąskaita. Tačiau subsidijavimas yra efektyvesnis už muitus tuo atveju, jei valstybė siekia skatinti šalies užimtumą ir kurti naujas darbo vietas, taip siekiant ekonominio augimo.

Praktikoje paslėptas eksporto subsidijavimas gali būti pasiekiamas kredituojant eksportą. „Eksporto kreditavimas – finansinis ne tarifinis tarptautinės prekybos politikos metodas, numatantis vyriausybės finansinį skatinimą norint plėtoti eksportą pasitelkus nacionalines įmones“ (Pilinkienė, 2016, p. 60).

Bernatonytė (2011) išskiria šias eksporto kreditavimo formas:

1. subsidiniai kreditai nacionaliniams eksportuotojams, kuriuos paprastai išduoda bankai tokia palūkanų norma, kuri yra mažesnė nei visoje rinkoje;
2. šalies kreditai kitų šalių importuotojams, kurie yra išduodami tik perkant prekes iš tos šalies, kuri suteikia šį kreditą;
3. nacionalinių eksportuotojų eksporto rizikos draudimai, kurie apima tiek politinę, tiek komercinę rizikas.

Teikiami eksporto kreditai gali būti trumpalaikiai, vidutiniai ar ilgalaikiai. Trumpalaikiai eksporto kreditai yra išduodami 1 metų laikotarpiui ir dažniausiai naudojami kredituoti žaliavas ir kasdienio vartojimo prekes. Vidutinio laikotarpio eksporto kreditai yra išduodami nuo 1 iki 5 metų, o naudojami mašinų ar kitų įrengimų kreditavimui. Ilgesniam nei 5 metų laikotarpiui yra išduodami tik ilgalaikiai kreditai, kurie yra naudojami investicinių prekių ar projektų eksporto kreditavimui.

Tiek santyčiai tarp šalių ir agentūrų, kurios kredituoja eksportą, tiek ir pati teikimo forma yra pakankamai sudėtingi. Agentūros, kurios kredituoja eksportą, gali būti įvairios formos – departamentas ar savarankiška organizacija, net ir privati firma. Praktikoje, siekiant keistis informacija apie klientus, agentūros, kurios kredituoja eksportą, dažnai susivienija pasirašydamos tarpusavio bendravimo sutartis. Vieni didžiausių žinomų susivienijimų, kurie teikia eksporto kreditus, yra šie:

1. eksporto kreditinė grupė. Ši sąjunga reguliuoja vidutinius eksporto teikimo kreditus, kurie yra išduodami dvejiems metams arba ilgesniam laikotarpiui;
2. Berno sąjunga. Ši sąjunga daugiausiai dirba trumpalaikio eksporto kreditavimo srityje tiek su tarptautiniais kreditais, tiek su investicijų draudimais.

Apibendrinant eksporto kreditus, galima teigti, kad tai savotiška pagalba vystant nacionalinių įmonių eksportą. Kolkas yra nemažai neįvertinamų eksporto skatinimo būdų panaudojant eksporto kreditavimą, pavyzdžiui, kredito grąžinimo laikotarpio pratęsimas, jo apmokėjimas valiuta ar prekėmis, priklausančiomis pirkėjui, eksporto kredito draudimas ir kt.

Mokslinėje literatūroje savanoriški eksporto apribojimai yra priskiriami prie kiekybinių apribojimų. Ši administracinė netarifinio valstybės prekybos reguliavimo forma nustato prekių kiekį, kurį galima importuoti arba eksportuoti ir jo nomenklatūrą. Kiekybiniai apribojimai įvedami tarptautiniais arba šalies vyriausybės nutarimais.

Savanoriški eksporto apribojimai (angl. – voluntary export restraint) – „tai kiekybiniai eksporto apribojimai, paremti vieno iš prekybinių partnerių įsipareigojimu apriboti ir neplėsti eksporto apimtys“ (Bernatonytė, 2011, p. 414). Pilinkienė (2016) teigia, kad „šie vyriausybės ribojimai dažniausiai įvedami politiškai spaudžiant daug didesnei importuojančiai šaliai, kuri grasina vienašališkų apribojimo priemonių importui įvedimu atsisakymui „savanoriškai“ apriboti eksportą, kai šis nuostolingas vietos gyventojams“ (Pilinkienė, 2016, p. 55).

Savanoriški eksporto ribojimai yra pakankamai nauja netarifinė priemonė, kuri yra skirta valstybės padėčiai rinkoje pagerinti. Tačiau šie ribojimai mažina importą ir didina jo kainas. Taigi galima teigti, kad valstybė apribodama eksporto apimtį, tuo pačiu į savo šalį apriboja ir importo apimtį.

Pasak Bernatonytės (2011), naudojant šią priemonę, yra mažinamos eksporto apimtys, o tuo pačiu ir kasmetiniai eksporto augimo tempai, gamintojai patiria naudą, o jų vartotojai nuostolių. Eksportuojamų prekių kainos neabejotinai padidėja. Ši eksporto reguliavimo priemonė dažniausiai yra naudojama tekstilės, baldų ir automobilių pramonės, siekiant apriboti plieno bei kitų prekių eksportą ir išvengti kvotų ar kitų griežtesnių eksporto reguliavimo priemonių. Savanoriški eksporto apribojimai labiausiai yra paplitę tokiose valstybėse kaip JAV ir Japonija. Japonija riboja automobilių ir plieno eksportą į JAV, televizorių į Didžiąją Britaniją, Belgiją ir Liuksemburgą, o plieno eksportą į Pietų Korėją ir Europos sąjungos šalis šalis.

Kvota taip pat yra priskiriama prie kiekybinių netarifinių priemonių, kuri nustatoma vyriausybės eksportui arba importui apriboti. Esminiai kvotų skirtumai – tai „paskirtis užsienio prekyboje, veikimo sritis ir laikas, importuojančios šalies leidimo į rinką apiforminimo procedūra“ (Bernatonytė, 2011, p. 382).

Kvotos gali būti tiek eksporto, tiek ir importo. Eksporto kvota – tai yra didžiausia eksportuojamos produkcijos apimtis, kurią nustato šalies vyriausybė siekiant šių tikslų:

1. aprūpinti šalies gyventojus prekėmis, kurių kainos yra mažos, bijant, kad gali pasibaigti gamtos išteklių;
2. didinti eksportuojamų prekių kainas.

Pilinkienė (2016) pagal apimtį kvotas klasifikuoja sekančiai:

1. absoliučiosios kvotos. Šių kvotų paskirtis yra užtikrinti vartojimo lygį vidaus rinkoje, o prekių apimtį apibūdina skirtumas tarp vidaus produkto gamybos ir vartojimo. Pasiekus nustatytą apimtį, šių prekių importas yra stabdomas;
2. tarifinės kvotos. Iki tam tikros produkcijos kiekio ribos importavimas vyksta be muitų arba taikant minimalų tarifą, o pasiekus nustatytą ribą, importuojamoms prekėms muitai yra įvedami arba padidinami egzistuojantys tarifai;
3. individualiosios kvotos. Dažniausiai tai sezoninės kvotos, galiojančios konkrečių nustatytą laikotarpį, kai vyriausybės apsaugos rinkai reikia labiausiai. Šios kvotos yra nustatomos dvišaliais susitarimais kiekvienai šaliai ir laimi tos šalys, kurios eksportuojant ar importuojant palaiko itin glaudžius tarpusavio politinius ar ekonominius santykius.

Įprastai kvotos yra lengviau administruojamos negu administruojami muitai. Lyginant kvotas ir muitus tarpusavyje, kvotas galima daug paprasčiau ir greičiau įdiegti, o muitai įvedami tik po vyriausybės patvirtinimo.

Apibendrinant aptartus eksporto reguliavimo metodus, galima teigti, kad nors visų jų pagrindinė funkcija yra kontroliuoti, tačiau vienos iš šių priemonių yra skirtos eksporto ribojimui (muitai, kvotos, savanoriškieji apribojimai), o kitos padeda eksportą skatinti (subsидijos, kreditavimas). Todėl įmonėms prieš pradėdant vykdyti eksportą ir dalyvauti tarptautinėje prekyboje, reikia pirmiausia įvertinti šalyje taikomų tarptautinės prekybos reguliavimo priemonių poveikį bei jų pasekmes.

2.3. Eksporto poveikio ekonomikos augimui vertinimo metodai

Mokslinėje literatūroje, susijusioje su šalies ekonomikos augimu, autoriai nemažai diskutuoja apie šalies ekonomikos atvirumo tarptautinei prekybai poveikį spartesniam ekonominiam augimui. Rakauskienė teigia (2006), kad tarptautinio verslo aplinkoje, kurią veikia globalizacija, eksportas ir jo plėtra kuo toliau, vis labiau tampa svarbia ir būtina ekonomikos augimo ir jos vystymosi skatinamąja jėga.

Mokslininko Cornett (2005) nuomone, plėtojant tarptautinius ekonominius ryšius tarp nepriklausomų ekonominių vienetų, būdingiausia yra remtis prekyba. Pasak autoriaus, prekyba yra jautriausias ekonominės aplinkos pokyčių indikatorius. Kitas mokslininkas Tsen (2010) teigia, kad rinkos ekonomika ir jos atvirumas skatina didesnius prekybos mastus, didesnes tiesiogines užsienio investicijas, kas, neabejotinai, lemia spartesnius ekonomikos augimo tempus.

Alesina, Spolaore ir Wacziarg (2004) tirdami ekonomikos augimo priklausomybę nuo valstybės dydžio, pastebėjo, kad ekonomikos augimas visai nepriklauso nuo jos esamo dydžio. Autorių nuomone, kuo šalies ekonomika yra mažesnė, tuo ji labiau tampa atvira tarptautinei prekybai. O kuo ji atviresnė užsienio prekybai, tuo mažiau ekonomikos dydis įtakoja šalies ekonominius rodiklius. Prekybos atvirumas gali būti matuojamas taikant tarifinius ir netarifinius apribojimus bei prekybos apimtims. Mokslininkai savo atliktuose tyrimuose nustatė, kad nesvarbu kokių būdu yra išmatuojamas prekybos atvirumas, jis beabejonės yra susijęs su didesniu ekonomikos augimo tempu.

Ekonomikos mokslininkai teigia, kad koreliacija tarp ekonomikos dydžio ir jos augimo egzistuoja, tačiau ši koreliacija yra taip pat mažėjanti tokiu pačiu dydžiu, koku didėja ir atvirumas prekybai. Remiantis šia prielaida, galima teigti, kad atviros šalies ekonomikos turi savybę konverguoti, o uždaros tokios savybės neturi. Taigi galima daryti išvadą, kad prekybos atvirumas tarptautinei rinkai spartina ekonomikos augimo tempus, o pajamų lygis šalyje didėja.

Ekonomikos teorijoje egzistuoja eksporto poveikio ekonomikos augimui vertinimo metodai, t. y., keturios hipotezės, kurios yra skirtos nustatyti ryšius tarp ekonomikos augimo ir eksporto. Siekiant išsiaiškinti, ar eksportas vis dėl to skatina ekonominį augimą, ar nedaro jam jokio poveikio.

Nagrinėjant eksporto klausimus ekonomikos augimo aspektu, lyginant su kitomis hipotezėmis, dažniausiai išskiriama ir plačiausiai analizuojama, yra eksporto inicijuoto augimo (angl. – ELG, export-led growth) hipotezė. Pasak autoriaus Tsen (2010), paskutinįjį dešimtmetį ELG hipotezė buvo nagrinėjama daugelio mokslininkų darbuose. Bet ryšys tarp eksporto ir ekonomikos augimo toliau išlieka plačiai diskutuotinas klausimas. Vis dar nėra sutartos vieningos nuomonės apie eksporto daromą įtaką šalies ekonomikos augimui. ELG strategija ir jos efektyvumu yra abejojama tose šalyse, kurios yra mažiau išsivysčiusios, nes tarptautinių rinkų atžvilgiu, šioms šalims yra būdinga nenusipėjamumas ir nepastovumas. Taip pat yra abejojama, ar rinkos išsivysčiusiose šalyse yra užtektinai didelės prekių eksportavimui iš šalių, kurioms yra būdinga mažiau išsivysčiusi ekonomika. Taigi mokslininko Tsen (2010) nuomone, ELG hipotezės esmė – ekonomikos augimo tempai spartėja, jei didėja šalies eksportas.

Kitas mokslininkas Sentsho (2002) ELG hipotezės esmę įvardija kaip ekonominės plėtros strategiją, kurioje pagrindiniai veiksniai – tai tarptautinė prekyba ir eksportas, kurie skatina ekonomikos augimą. Pasak šio autoriaus, paskutiniu metu, siekiant pranašumo ekonomikoje, prie ELG strategijos pereina tiek išsivysčiusios, tiek besivystančios valstybės. Tai sąlygoja dėl eksporto

augančios gamybos apimtys ir užimtumo didėjimas, vartojimo skatinimas, o tuo pačiu ir šalyje gaminamos produkcijos paklausos didėjimas. Kai eksporto sektorius ima klestėti, išauga vidaus rinka, o tuo pačiu ir masto ekonomija, ko pasekoje produkcijos vienetui sąnaudos sumažėja. Sentsho (2002) teigia, kad eksportas skatina intensyviau naudoti gamybos veiksnius ir gamybą mažesnėmis sąnaudomis, kas suteikia šalims santykinį pranašumą. Taip gamybinės įmonės išteklių paskirstymas tampa efektyvesnis, o toks efektyvumas sustiprina konkurencingumą tarptautinėse rinkose dar labiau. Konkurencingumas paskatina įmones naudoti vis modernesnes technologijas ir gaminti kokybiškesnę produkciją, kuri tenkintų užsienio šalių vartotojų poreikius. Taip pat eksporto teigiamas poveikis gali paskatinti didesnę našumą ir ekonomikos augimą šalyje. Vyrauja nuomonė, kad vėliau besivystančiose šalyse eksportas suteiks galimybę kompensuoti taupymo ir investicijų atitrūkimą, padedant gauti užsienio valiutos, kuri yra labai svarbi ekonomikos vystymuisi ateityje.

Tsen (2010) pastebėjo, kad ELG hipotezei pagrįsti yra išskiriama daug įvairių argumentų. Yra aiškinama, kad išaugęs eksportas leidžia daryti išvadas apie padidėjusią šalyje gaminamos produkcijos paklausą, kas leidžia padidinti gamybą ir jos apimtį. Išaugusios eksporto apimtys gali paskatinti specializuotis gamyboje, kurioje gaminama produkcija yra skirta eksportuoti, o tai gali padidinti produktyvumą eksporto sektoriuje. Autorius pastebi, kad dėl šios priežasties išteklių būtų perskirstomi iš neefektyvaus prekybos sektoriaus į efektyvesnį eksporto sektorių. O toks produktyvumo pasikeitimas gali lemti šalies ekonominį augimą. Dėl tokio santykinai pranašaus eksporto atsiranda būdas masto ekonomijos pagalba padidinti ekonominio augimo tempą. Galima daryti išvadą, kad vidaus rinka yra per daug maža, kad būtų galima pasiekti optimalias, tuo labiau maksimalias gamybos apimtis.

Eksporto plėtra skatina užsienio valiutos kaupimą dėl ko yra užtikrinama parduodamos produkcijos plėtra ir palengvinamas žaliavų importas. Eksportas taip pat įtakoja pažangesnes technologijas. Palley (2002) pastebėjo, kad ELG strategija gali turėti ne tik teigiamą, bet ir neigiamą poveikį. Pavyzdžiui, atsiranda mažiau ekonomiškai išsivysčiusių valstybių tarpusavio varžymasis, nes ELG strategija trugdo vidinės rinkos plėtrai ir augimui. Tokiu būdu yra skatinami konfliktai tarp darbuotojų iš mažiau išsivysčiusių. Šiai strategijai taip pat būdingas finansinis nestabilumas, kuris yra skatinamas investicijų bumo. Stiprėja mažiau išsivysčiusių valstybių priklausomybė nuo išsivysčiusių šalių ekonomikos, o tuo pačiu ir ekonomikos, kuri yra orientuota į eksportą, priklausomybė nuo paklausos užsienio rinkose. Felipe (2003) teigia, kad tokia situacija lemia ekonominio augimo tempus tose šalyse, kurios yra mažiau išsivysčiusios. Taigi galima daryti išvadą, kad didelis šalies priklausomumas nuo ELG strategijos gali būti netinkama strategija ekonomikos augimui.

Tsen (2010) nuomone, šalies viduje didėjant užimtumui ir augant gamybos apimtims, importo atsisakymas gali būti realizuojamas be kitų poveikių ekonomikai. Egzistuoja daug šalių, kurios vienu metu skatina eksporto plėtrą ir tuo pačiu bando apsaugoti kitus šalyje esančius ūkio sektorius. Autorius teigia, kad tiek eksporto skatinimo, tiek importo pakeitimo strategijos gali papildyti viena kitą.

Egzistuoja grįžtamasis ryšys tarp ekonomikos augimo ir eksporto. Ekonomikos augimas gali skatinti tiek prekybos plėtrą, tiek ir paklausos didėjimą šalies viduje, t. y., eksportas gali augti dėl masto ekonomijos ar dėl našumo didėjimo. Vis dėlto, tolimesnį našumo augimą lemia eksporto augimas, kuris leidžia įmonėms gaminti mažesnėmis sąnaudomis.

Antroji hipotezė, kuri analizuoja eksporto ir ekonomikos augimo ryšį, mokslinėje literatūroje yra vadinama ekonomikos augimo inicijuoto eksporto (angl. – GLE, growth-led exports) hipoteze. Ši hipotezė yra priešinga aptartai ELG hipotezei. GLE hipotezė teigia, kad ekonomikos augimas šalyje skatina eksportą, o ne atvirkščiai. Pasak autorių Yang ir Wu (2015), dėl pagerėjusios šalies ekonominės padėties atsiranda investicijų, kurios yra skiriamos naujų technologijų diegimui. Diegiant naujas technologijas didėja šalies produktyvumo laipsnis ir darbo našumas dėl ko šalis įgauna konkurencinį pranašumą tarptautinėse rinkose ir atsiranda galimybė ir palankios sąlygos eksporto veiklos plėtojimui. Mokslininko Mrdalo (2004) teigimu, GLE hipotezė dažniausiai yra būdinga toms šalims, kurios ekonominio išsivystymo lygio prasme dar tik pradeda augti.

Trečioji hipotezė teigia, kad eksportas ir ekonomikos augimas yra ne tik tarpusavyje susiję, bet tarp jų dar ir egzistuoja grįžtamasis ryšys. Tokia priklausomybė leidžia daryti prielaidą, kad šalyje veikianti politika, kuri riboja eksportą, neigiamai veikia šalies ekonomikos augimą ir atvirkščiai. Yang ir Wu (2015) teigia, kad šio grįžtamojo ryšio priežastis gali būti ta, kad eksporto augimas yra grindžiamas išaugusiu darbo našumu, kuris išauga remiantis masto ekonomija. Dėl išaugusio darbo našumo gali sumažėti gamybos sąnaudos ir dėl to gamybos našumas gali imti augti dar sparčiau.

Ketvirtoji hipotezė teigia, kad tarp eksporto ir šalies ekonomikos augimo neegzistuoja jokie tarpusavio ryšiai, o šalies ekonomikos augimas gali būti priklausomas nuo kitų kintamųjų, pavyzdžiui, nuo tiesioginių užsienio investicijų.

Išanalizavus eksporto poveikio ekonomikos augimui vertinimo metodus (keturias hipotezes), galima teigti, kad ryšys tarp šių kintamųjų tikrai egzistuoja. Tik šie metodai iki galo taip ir nepaaiškina, į ką turėtų būti orientuota ekonomikos augimo strategija - ar į eksporto didinimą, ar į ekonominės situacijos gerinimą šalies viduje. Reikalinga detalesnė analizė.

2.4. Eksporto poveikio ekonomikos augimui tyrimai ir jų rezultatai

Išanalizavus eksporto poveikio ekonomikos augimui vertinimo metodus ir padarius išvadą, kad ryšys tarp šių kintamųjų tikrai egzistuoja, galima toliau detaliau paanalizuoti kaip eksportas veikia atskirus šalies ekonominius rodiklius, aptarti su tuo susijusius atliktus mokslininkų tyrimus ir jų rezultatus.

Ryšys tarp ekonomikos augimo ir eksporto yra pastarųjų dešimtmečių mokslininkų diskusijų objektas. Atlikti moksliniai tyrimai aiškina, kaip augantys eksporto mastai spartina ekonomikos augimo tempus. Pasak Burinskienės (2014), yra įvertinta eksporto teigiamas koreliacinis ryšys su ekonominiu

augimu ir makroekonominiais rodikliais. Tuo tarpu Cornett (2005) teigia, kad eksportas yra pats jautriausias ekonominės aplinkos pokyčių rodiklis šalyje.

Teigiamas atviros ekonomikos poveikis ekonominiam šalies augimui yra nustatytas daugelyje mokslinių tyrimų. Tsen (2010) teigia, kad ekonomikos atvirumas ir eksportas didina prekybos apimtis ir tiesiogines užsienio investicijas, kas nulemia spartesnius tempus link ekonomikos augimo.

Alesinos, Spolaore ir Wacziarg (2004) nuomone, atviros ekonomikos yra linkusios konverguoti, o uždaros ekonomikos šios tendencijos neturi. Todėl tikrai galima daryti išvadą, kad šalies ekonomikos atvirumas spartina ekonomikos augimo tempus.

Ginevičius ir kt. (2005) teigia, kad šalių praktinė patirtis patvirtina, kad naudojant eksportui orientuotos besivejančios plėtros modelį, pasireiškia dideli ekonominio augimo tempai. Kaip šio reiškinio pavyzdžiu yra laikomas Pietryčių Azijos regionas, kuriame taikant į eksportą orientuotą ekonominės veiklos modelį „per 25 metus pajamos vienam gyventojui išaugo beveik 4 kartus, gyventojų žemiau skurdo ribos sumažėjo beveik dviem trečdaliais, greitai sulėtėjo gyventojų augimo tempai, o švietimo ir sveikatos apsaugos rodikliai esmingai pagerėjo„ (Ginevičius ir kt., 2005, p. 234-235).

Damulienės (2012) nuomone, tokiems šalies ekonominiams rodikliams, kaip BVP augimas, nedarbo mažėjimas ar užimtumo lygis, teigiamą įtaką daro eksporto plėtra ir jos skatinimas.

Lietuvos Respublikos ūkio ministerija (2014) Lietuvos eksporto plėtros 2014 – 2020 metų gairėse taip pat tvirtina, kad prekių ir paslaugų eksportas yra svarbus, nes jis daro tiesioginį poveikį šalies ekonomikos augimui, kuris pasireiškia per rodiklio BVP augimą, ūkio subjektų skaičiaus didėjimą ir jų pelningumo didinimą, naujų darbo vietų kūrimąsi. Eksportas skatina įmonių veiklos plėtrą ir internacionalizaciją, didina prekybos ir gamybos apimtis, kas padeda išsilaikyti rinkoje.

Rudzikis (2008) teigia, kad ūkio konkurencingumą didina eksportas, kuris yra laikomas vienas iš pagrindinių ilgalaikės plėtros šaltinių atviroje ekonomikoje. Boreika ir Pilinkis (2009) tikina, kad auganti ekonomika tampa svarbiu kriterijumi, kuriuo yra vertinama šalies plėtra, jos padėtis kaimyninių valstybių atžvilgiu, atsiranda galimybė lygiaverčiui bendradarbiavimui verslo ir politikos pasaulyje. Naudojant makroekonomikos rodiklių reikšmes ir tiriant jų priklausomybę nuo kitų nepriklausomų kintamųjų, galima įvertinti ir palyginti valstybių ekonominį lygį, o teorinių bei praktinių aspektų pagalba pateikti ateities prognozes.

Čepinskas ir Bendoraitė (2012) pastebėjo, kad makroekonominių rodiklių, kurie nusako šalies ekonominį lygį, tyrimai parodo kokią jie daro įtaką šalies ekonomikai. Kadangi atskiri rodikliai negali paaiškinti visos šalies ekonomikos situacijos, moksliniuose tyrimuose dažniausiai yra naudojama keletas makroekonominių rodiklių, kurie nusako ekonomikos augimą šalyje. Taigi galima išskirti ir aptarti daugiausiai ekonomikos teorijoje naudojamus makroekonominius rodiklius, kurie nusako ekonomikos augimą ir jo tempus bei aptarti kaip juos veikia eksportas.

Eksporto ir BVP sąveika.

Įvairioje mokslinėje literatūroje diskutuojama apie eksportą kaip šalies ekonomikos augimo šaltinį, formuluojamos hipotezės apie eksportu paremtą augimo strategijos taikymą, kurios buvo patikrintos bei patvirtintos ne vieno autoriaus savo darbuose.

BVP yra vienas iš šalies rodiklių, parodančių valstybės ekonominę vystymąsi ir galimybes. Pupeikienė (2005) teigia, kad eksporto ir jo apimčių augimas teigiamai veikia makroekonominio rodiklio BVP augimą, o taip pat ir prekybos bei mokėjimų balansą.

Travkina (2015) teigia, kad galimos kelios ryšių interpretacijos tarp eksporto apimčių ir rodiklio BVP. Pirmiausia, jei eksportas yra nepriklausomas „kintamasis BVP atžvilgiu, ir yra BVP didėjimo priežastis, būtų tikslinga šalies ekonominę politiką orientuoti į eksporto plėtros skatinimą. Antra, jei BVP didėjimas skatinamas investicijomis šalies viduje ir dėl šių priežasčių padidėja gamybos mastai, šalis eksportuotų daugiau, tokiu būdu galėtų pasireikšti grįžtamojo ryšio efektas tarp eksporto ir BVP“ (Travkina, 2015, p. 11).

Taip pat plačiai apie eksporto ir BVP sąveiką analizuoja Agrawal (2014), Snieška ir kt. (2011), Greenaway ir Sapsford (1994), Krueger (1978) bei Burinskienė (2014), kurie savo darbuose teigia, kad eksportas teigiamai veikia BVP augimą. Pasak Agrawal (2014), eksporto augimas veikia šalies BVP, nes eksportas sudaro tam tikrą BVP dalį, o ekonomikos augimas siejamas su BVP augimu.

Burinskienės (2009) atliktame tarptautinės prekybos svarbos empiriniame tyrime buvo nustatyta, kad koreliacijos koeficientas tarp eksporto ir BVP yra lygus 0,93, o tai reiškia, kad egzistuoja labai stiprus ryšys tarp šių kintamųjų. Autorė teigia, kad rodiklio BVP dydžiui turi įtakos eksporto apimtys. Skirtingose pasaulio šalyse eksportas sudaro apie 50 procentų ir daugiau BVP, tačiau vis dar neaišku koks yra šio poveikio stiprumas. Koreliacijos ryšys tarp eksporto apimčių ir BVP rodiklio yra aiškinamas teigiamu poveikiu, kuris lemia ekonomikos stabilumą šalyje ir jos augimo galimybes. Pasak autorės, šis ryšys apibūdina prekybos procesus, išreikštus prekių apimčių pokyčiais, kurie vyksta kiekvienoje šalyje, ir šių procesų poveikį rodiklio BVP augimui.

Žinoma pasaulyje egzistuoja ir tokių tyrimų, kurie rodo, kad ryšys tarp eksporto ir BVP vis dėl to gali ir neegzistuoti. Apie tai savo darbuose diskutavo tokie autoriai kaip Notten (2014), Balcilar ir Ozdemir (2013). Ekonometrijoje yra siūloma tokio pobūdžio ryšius nagrinėti remiantis Granger priežastingumo metodika. Šios metodikos metu yra patikrinama vieno kintamojo informatyvumas, prognozuojant kito kintamojo dydį ateityje. Jei tyrimo metu pasitvirtina, kad kintamasis yra informatyvus, tai antrojo kintamojo priežastimi yra laikomas pirmasis kintamasis. Travkina (2015), remiantis Granger priežastingumo metodika, savo darbe atliko tyrimą, kurio metu buvo analizuojami ryšiai tarp BVP ir eksporto apimčių šalyje ir tikrinama kaip eksportas nulemia ekonomikos augimą. Tyrimo rezultatai patvirtino, kad trumpalaikėje perspektyvoje ekonomikos augimo šaltinis yra eksportas, todėl norint, kad šalies ekonomika augtų, reikia ekonominę politiką orientuoti į eksporto

skatinimą. Taip pat Travkina (2015) pabrėžia, kad „ryšys tarp BVP ir šalies eksporto yra vienos krypties efektas: būtent eksporto augimas lemia BVP augimą, o ne priešingai“ (Travkina, 2015, p. 12).

Mačiulytė – Šniukienė ir Paliulis (2011) savo tyrimuose padarė išvadą, kad darbo našumą veikia labai daug veiksnių. Pasak autorių, svarbiausia šalies ekonominio augimo priežastis yra darbo našumas ir jo didėjimas. Darbo našumą, kaip vieną iš ekonomikos varomųjų veiksnių, parodo pagamintos produkcijos kiekio ir darbo valandų skaičiaus santykis. Darbo našumą, o kitaip produktyvumą, nusako pagamintos produkcijos kiekis, kuris tenka vienam dirbančiajam. Šalies mastu produktyvumas laikomas kaip bendrasis vidaus produktas, tenkantis vienam dirbančiajam. Taigi didesnis produktyvumas paprastai sąlygoja didesnę BVP.

Suformuluojama pirmoji prielaida: eksportas daro teigiamą poveikį šalies BVP augimui.

Eksporto sąveika su TUI.

Daug įvairių autorių savo darbuose diskutuoja apie tiesiogines užsienio investicijas ir jų teigiamą poveikį šalies ekonominiam augimui pasiekti. Tačiau pasak Balasubramanyam ir kt. (1999), jei valstybė remiasi eksporto, o ne importo skatinimo strategija, tai tik tada tiesioginės užsienio investicijos teigiamai veiks šalies ekonomiką.

Analizuojant mokslinę literatūrą ir joje pateikiamas teorines prielaidas galima teigti, kad dėl skirtingų vertinimo procesų, skaičiavimo metodikos ir vertinimo metodų, nėra sutariama, kokį poveikį ekonomikos augimui daro tiesioginių užsienio investicijų įtaka.

Šečkutė ir Tvaronavičius (2007) teigia, kad iš užsienio gaunamos investicijos lemia naujų technologijų įvedimą įmonėse ir gaminių asortimento atnaujinimą, kokybės tobulinimą ir orientavimąsi į užsienio rinkas bei prekybą jose. Tuo tarpu Ginevičius ir kt. (2005) teigia, kad „tiesioginių užsienio investicijų sklaidos priežastis yra noras kontroliuoti reikalingas žaliavas ir taip užtikrinti nuolatinės atsargas kiek įmanoma žemesnėmis sąnaudomis“ (Ginevičius ir kt., 2005, p. 183), išvengti importo ir eksporto muitų ar kitų apribojimų, „pasinaudoti įvairiomis vyriausybėmis subsidijomis, kuriomis siekiama skatinti tiesiogines užsienio investicijas. Kitos galimos tiesioginių užsienio investicijų priežastys – įeiti į užsienio oligopolinę rinką tam, kad būtų galima dalytis pelnu ar įsigyti perspektyvią užsienio firmą ir išvengti konkurencijos ateityje“ (Ginevičius ir kt., 2005, p. 184).

Tvaronavičienė ir Grybaitė (2007) pabrėžia, kad kapitalo šaltinis, kuris yra svarbus ir pildantis vidaus investicijas, yra tiesioginės užsienio investicijos. Tiesioginės užsienio investicijos skatina eksporto apimčių plėtrą, o tuo pačiu ir naujų darbo vietų kurimąsi, darbo jėgą ir jos kvalifikacijos tobulinimą bei modernių technologijų plėtrą. Taigi galima daryti išvadą, kad tiesioginės užsienio investicijos veikia rinkų plėtrą, o pakankamai gerai įsitvirtinusios tarptautinės įmonės paprastai jau turi išplėtotas rinkas užsienyje.

Ir vis dėlto užsienio ir Lietuvos mokslininkų tyrimuose akcentuojama, kad tiesioginės užsienio investicijos gali ne tik skatinti, bet ir slopinti ekonomikos plėtrą.

Brenkevičiūtė (2010) teigia, kad užsienio kapitalo kilnojimas iš vienos valstybės į kitą, gali daryti skirtingo poveikio įtaką ekonomikos augimui, t. y., tiek teigiamą, tiek ir neigiamą. Modernių technologijų skatinimas, vadybos tobulinimo sklaida, naujų darbo vietų kūrimas ir įėjimas į užsienio rinkas priskiriami prie teigiamo poveikio. O prie neigiamo poveikio autorė priskiria pelno išvežimą, vidaus ūkio subjektų išstūmimą, neigiamą prekybos balansą ir infliacijos didėjimą. Autorė mano, kad reikėtų į tai atsižvelgti ruošiant investicijų politikos strategiją.

Tiesioginių užsienio investicijų ryšį su eksportu savo darbuose analizavo tokie autoriai, kaip Degutis ir Tvaronavičienė (2006), Snieška ir kt. (2011), Šečkutė ir Tvaronavičius (2007), Aktar ir Ozturk (2009), Čegyte ir Miečinskienė (2009) bei Laskienė (2010). Visi autoriai teigia, kad tarp tiesioginių užsienio investicijų ir eksporto ryšys egzistuoja. Vieni autoriai koreliacinės ir regresinės analizės pagalba nustatė, kad tas ryšys stiprus, o kiti vidutiniškas. Pavyzdžiui, Degutis ir Tvaronavičienė (2006) koreliacijos koeficientą nustatė lygų 0,89, o tuo tarpu Šečkutė ir Tvaronavičius (2007) 0,98. Snieška ir kt. (2011) analizavo Lietuvos atvejį 2004 – 2010 m. laikotarpiu, ieškodami tiek eksporto, tiek importo ryšių su tiesioginėmis užsienio investicijomis, atrado stiprius teigiamus ryšius (eksporto koreliacijos koeficientas 0,93). Autoriai Aktar ir Ozturk (2009) pasitelkdami „VAR“ metodą, nustatė, kad eksportas didina tiesiogines užsienio investicijas į šalį, todėl jie siūlo didinti eksporto apimtį tam, kad būtų daugiau pritraukiama užsienio investicijų.

Suformuluojama antroji prielaida: eksportas teigiamai veikia TUI ir atvirkščiai.

Mokslinėje literatūroje galima aptikti ir mokslininkų tyrimus, iš kurių galima matyti, kad tarp tiesioginių užsienio investicijų ir darbo našumo taip pat egzistuoja stiprus teigiamas ryšys. Stiprius teigiamus ryšius tarp darbo našumo ir produktyvumo aptiko Degutis ir Tvaronavičienė (2006). Koreliacijos koeficientas nustatė lygų 0,99. Herzer (2010) teigia, kad į užsienio rinką orientuotos tiesioginės užsienio investicijos turi vidutiniškai stiprų teigiamą poveikį bendram vidaus gamybos veiksmų produktyvumui besivystančiose šalyse. Tačiau tiesioginės užsienio investicijos vis dėl to nėra labai svarbus veiksnys siekiant didinti darbo našumą.

Eksporto sąveika su infliacija.

Jakutis, Petraškevičius, Stepanovas ir Andriušaitienė (2012) infliaciją apibūdina kaip piniginio vieneto perkamosios galios kritimą ir kainų lygio didėjimą, kuris gali būti matuojamas kaip kainų indekso padidėjimo kitimas per vienerius metus.

Perkamosios galios mažėjimas sukelia šalies ekonomikos nestabilumą, skatina neracionalų elgesį, didina neapibrėžtumą daugelyje ūkio sektorių, išauga nedarbas ir skurdas. Nors apie infliacijos daromą įtaką ekonomikos augimui analizuojama ne viename iš literatūros šaltinių, tačiau apie sąveiką tarp eksporto ir infliacijos vis dar nėra plačiai išnagrinėta. Be to paprastai nagrinėjant infliaciją, jos poveikį ir ryšį, reikia daugiau papildomų kintamųjų, pavyzdžiui, nedarbas. Tačiau galima teigti, kad tarp infliacijos ir eksporto egzistuoja tarpusavio ryšys, nes eksporto apimtys priklauso nuo kainų lygio ir jo

kitimo. Šio ryšio egzistavimui pritaria tokie autoriai, kaip Akalpler (2013), Gylfason (1997) ir Jakeliūnas (2011). Akalpler (2013) savo darbuose analizavo eksporto apimtis tiek esant žemam, tiek esant auštam infliacijos lygiams ir padarė išvadą, kad infliacija nebuvo reikšmingas kintamasis, kuris galėjo paskatinti eksporto apimčių augimą. Tuo tarpu Gylfason (1997) teigia, kad dėl aukšto infliacijos lygio šalyje pagamintos prekės nėra paklausios užsienio rinkai, nes vietiniai produktai brangsta užsienio valstybių atžvilgiu ir dėl to viso eksporto paklausa sumažėja. Jakeliūnas (2011) taip pat aukštą infliacijos lygį sieja su mažomis eksporto apimtimis. Autorius teigia, kad šalies eksporto konkurencingumas mažėja, jei infliacija nemažėja, o valiutos kursas išlieka fiksuotas. Apibendrinant, galima teigti, kad žemos infliacijos išlaikymas yra svarbu ne tik siekiant išlaikyti pastovų kainų lygį, bet ir dėl eksportavimo į tarptautines rinkas.

Suformuluojama trečioji prielaida: Aukštas infliacijos lygis šalyje mažina eksporto konkurencingumą.

Eksporto sąveika su nedarbo lygiu.

Mokslinėje literatūroje teigiama, kad nedarbo lygio mažėjimui įtakos turi lanksti tarptautinės prekybos sistema, t. y. eksportas. Eksporto dėka yra skatinama gamyba, todėl kuriamos darbo vietos ne tik eksportuojančiose įmonėse, bet ir įmonėse, kurios joms tiekia žaliavas. Todėl teigiama eksporto daroma įtaka nedarbo lygiui yra neabejotina. Mokslinėje literatūroje autoriai siūlo siekiant sumažinti nedarbo lygį, šalies ekonomiką daryti vis daugiau priklausomą nuo eksporto ir jo apimčių.

Pasak Damulienės (2012), eksportas daro teigiamą įtaką nedarbo lygio mažėjimui intensyvėjant eksportui. Mažėja ne tik nedarbas, bet ir kyla vidutinis darbo užmokestis. Savo atliktuose tyrimuose Damulienė (2012) ištyrė koreliacinio ryšio stiprumą tarp nedarbo lygio ir eksporto rodiklių. Gautas koreliacijos koeficientas buvo lygus 0,57, kas rodo pastebimą, bet ne ypač stiprų ryšį tarp tiriamųjų kintamųjų. Tačiau šis gautas koeficientas yra priskiriamas prie statistiškai reikšmingų, todėl daroma išvada, kad eksporto ir nedarbo sąveika yra tinkami regresinei analizei ir šie rodikliai turi tiesinę priklausomybę. Autorės nuomone, tarp šių jos tirtų rodiklių taip pat egzistuoja ir atvirkštinė priklausomybė, kurią parodo neigiama koeficiento reikšmė. Didėjant eksporto apimtims, nedarbo lygis mažėja.

Simanavičienė ir Užkurytė (2009) teigia, kad eksportas įtakoja ekonominį augimą, kuris mažina nedarbo lygį ir skatina dirbti daugiau, siekiant gauti didesnę darbo užmokestį.

Walsh (2010) teigia, kad stiprų ryšį ir poveikį nedarbo lygio mažėjimui daro eksportas, kuris skatina gamybos augimą, didina darbo vietų skaičių, daro poveikį importo didėjimui, vidiniam valstybės vartojimui bei gyvenimo lygio gerėjimui.

Tačiau analizuojant mokslinę literatūrą galima aptikti ir abejojančių autorių minčių apie eksporto daromą įtaką nedarbo lygio mažėjimui. Pavyzdžiui, Ruiz-Napoles (2004) teigia, kad eksportuojančios įmonės produkciją gamina ne tik tarptautinei, bet ir vidaus rinkai, todėl eksportuojančių įmonių

sukuriamą darbo vietų skaičių yra netikslinga sieti vien tik su eksporto apimtimis. Aktar ir Ozturk (2009) savo darbuose teigia, kad tarp eksporto ir nedarbo lygio apylamai nėra jokio tarpusavio ryšio, o šalies nedarbo lygį mažina augantis BVP.

Sufornuluojama ketvirtoji prielaida: Eksportas mažina nedarbo lygį šalyje.

Ekonomikos teorija sako, kad jei egzistuoja didelė darbo jėga ir aukštas nedarbo lygis, tai darbo užmokestis sumažėja, nes darbo paklausa yra mažesnė už darbo pasiūlą ir priešingai. Mažėjant sąnaudoms darbo užmokesčiui, mažėja gaminamo gaminio savikaina, o tai reiškia, kad tokios prekės konkurencingumas didėja tarptautinėse rinkose.

Egzistuoja ir atvirkštinis galimas variantas, susijęs su darbo užmokesčio didėjimu. Vidutinis darbo užmokestis yra susijęs su darbo našumu. O darbo našumas yra labai svarbus eksportui. Darbo užmokestis negali augti greičiau nei darbo našumas, nes tai neigiamai atsilięps eksportui. Kai darbo užmokestis auga greičiau nei darbo našumas, įmonės yra privertos kelti produkcijos kainas, o dėl pakilusių kainų sumažėja pirkimo intensyvumas. Ir tai tampa problema tų šalių ekonomikai, kurios yra priklausomos nuo išvežamų prekių į užsienį. Taigi galima daryti prielaidą, kad eksportuotojams reikšmingais rodikliais tampa ne tik nedarbo lygis, bet ir darbo našumas bei darbo užmokestis.

Išanalizavus skirtingų autorių mokslinę literatūrą ir jų atliktų tyrimų rezultatus, susijusius su eksporto daroma įtaka šalies ekonominiams rodikliams, galima teigti, kad augantis eksportas dažnai yra siejamas su augančiu šalies BVP, su mažėjančiu nedarbu. Augančios eksporto apimtys mažina infliaciją, o darbo našumas ir darbo užmokestis eksportuojančioms įmonėms yra reikšmingi rodikliai, nuo kurių priklauso gaminamos produkcijos kainų pokyčiai, o tuo pačiu ir konkurencingumas tarptautinėse rinkose. Dėl sustiprėjusio konkurencinio pranašumo tarptautinėse rinkose didėja tiesioginių užsienio investicijų apimtys, kas teigiamai veikia šalies ekonomiką.

3.LIETUVOS BALDŲ PRAMONĖS EKSPORTO POVEIKIO EKONOMIKAI TYRIMO METODOLOGIJA

Atlikus mokslinės literatūros analizę nustatyta, kad eksporto plėtra skatina šalies ekonomikos augimą, ypač jei ta šalis yra maža ir pasižymi nepakankamais ištekliais vidaus vartojimui. Šioje darbo dalyje pateikiami tyrimo metodai, kurie bus naudojami siekiant išsiaiškinti Lietuvos baldų pramonės eksporto poveikį pagrindiniams šalies ekonominiams rodikliams. Norint įvertinti šį poveikį, ketvirtoje darbo dalyje bus analizuojama 2007 – 2016 m. Lietuvos baldų pramonės eksporto ir pagrindinių makroekonominių rodiklių kitimas, jų tarpusavio ryšys, bei atliekama koreliacinė regresinė analizė.

Koreliacinė regresinė analizė bus atliekama statistinių duomenų procesų apdorojimo IBM SPSS Statistics 20 programos pagalba tarp Lietuvos baldų pramonės eksporto apimčių ir pagrindinių šalies makroekonominių rodiklių – BVP, TUI, VDU bruto, infliacijos, nedarbo lygio ir darbo našumo. Sudarant regresijos modelį baldų pramonės eksportą laikysime nepriklausomu kintamuoju, o makroekonominius rodiklius priklausomais kintamaisiais. Koreliacinės regresinės analizės tyrimo metu bus atliekami šie veiksmai:

1. **Duomenų normalumo tikrinimas ir išskirčių nustatymas.** Duomenų normalumo tikrinimas bus atliekamas remiantis šiomis hipotezėmis:
  - „ H_0 – nulinė hipotezė, kuri teigia, kad kintamųjų reikšmės yra pasiskirsčiusios pagal normalųjį skirstinį ($p > 0,05$);
  - H_1 – alternatyvi hipotezė, kuri teigia, kad kintamųjų reikšmės nėra pasiskirsčiusios pagal normalųjį skirstinį ($p < 0,05$)“ (Pakalniškienė, 2012, p. 38).

Pirmiausia šioje tyrimo dalyje Šapiro – Vilko (angl. – Shapiro-Wilk) statistikos pagalba bus tirama, ar visi kintamieji yra pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį, t. y., ar tenkina H_0 hipotezę. Jei nustatoma, kad kintamųjų reikšmės nėra pasiskirsčiusios pagal normalųjį skirstinį, priimama H_1 hipotezė ir atliekamas funkcinis duomenų keitimas, t. y., logaritminė duomenų transformacija, siekiant priartinti šio rodiklio duomenis prie normaliojo skirstinio.

Ištyrus duomenų normalumą, toliau bus atliekama duomenų išskirčių analizė. „Išskirtys – tai ekstremalios reikšmės“ (Pakalniškienė, 2012, p. 39). Jos „informuoja apie tai, kad duomenyse yra nereguliarių duomenų arba klaidų“ (Bogulauskas, 2007, p. 68), todėl gauti regresijos modeliai su tokiais duomenimis gali būti nepatikimi. Duomenų išskirtims nustatyti bus naudojamos stačiakampės diagramos (angl. – boxplot) su įvertintomis sklaidos charakteristikomis. „Iš šios diagramos galima spręsti apie kintamojo išsibarstymą, didžiausias ir mažiausias jo reikšmes. Stačiakampis paprastai braižomas nuo pirmojo iki trečiojo kvartilio ir padalijamas ryškesniu brūkšniu į dvi dalis ties mediana. Nuo stačiakampio į abi puses eina linijos, kurios tęsiasi iki paskutinių neišsiskiriančių iš duomenų aibės reikšmių“

(Pakalniškienė, 2012, p. 38). Išskirtys žymimos specialiu simboliu. Jei randame išskirčių, tačiau duomenys tenkina normalumą ir yra logiškas jų atsiradimo priežasčių paaiškinimas, rastas išskirtis paliekame ir sudarinėjame regresijos modelį toliau.

2. **Koreliacinė analizė.** Šioje tyrimo dalyje bus atliekamas ryšio tarp kintamųjų ir jo stiprumo, reiškiančio kaip vieno kintamojo kitimas priklauso nuo kito kintamojo kitimo, bei krypties vertinimas. Koreliacijos tarp priklausomo ir nepriklausomų kintamųjų analizuojamos regresijos modelio tipui nustatyti.

Tarp kintamųjų gali egzistuoti tiesinė arba netiesinė priklausomybė. Jei gaunama teigiama koreliacija, tai vieno kintamojo reikšmei didėjant, kitos taip pat didės. Jei gaunama neigiama koreliacija, vieno kintamojo reikšmei didėjant, kito kintamojo reikšmė, priešingai, mažės.

Ryšio stiprumui tarp kintamųjų X (Lietuvos baldų pramonės eksporto) ir Y (BVP, TUI, VDU bruto, infliacijos, nedarbo lygio ir darbo našumo) nustatyti bus naudojamas Spirmeno (angl. – Spearman) koreliacijos koeficientas. Šis koeficientas gali kisti intervale $-1,0 \leq r \leq 1,0$, kuo apskaičiuota r_{xy} reikšmė arčiau $-1,0$ ar $1,0$, tuo koreliacija tarp kintamųjų bus stipresnė. Šio koeficiento stiprumas yra interpretuojamas taip:

- kai r reikšmė nuo 0,9 iki 1,0 arba nuo -0,9 iki -1,0 – labai stiprus koreliacijos ryšys;
- kai r reikšmė nuo 0,7 iki 0,9 arba nuo -0,7 iki -0,9 – stiprus koreliacijos ryšys;
- kai r reikšmė nuo 0,5 iki 0,7 arba nuo -0,5 iki -0,7 – vidutinis koreliacijos ryšys;
- kai r reikšmė nuo 0,3 iki 0,5 arba nuo -0,3 iki -0,5 – silpnas koreliacinis ryšys;
- kai r reikšmė nuo 0,3 iki -0,3 – nereikšminga koreliacija arba jos nėra (Bogulauskas, 2007, p. 71).

Koreliacijos statistiškas reikšmingumas bus tikrinamas vertinant apskaičiuotą reikšmingumo lygmens p tikimybę pagal vieną iš šių hipotezių:

- „ H_0 – nulinė hipotezė, kuri teigia, kad tarp kintamųjų nėra reikšmingo tiesinio ryšio ir koreliacijos koeficientas yra artimas 0 ($p > 0,05$);
- H_1 – alternatyvi hipotezė, kuri teigia, kad tarp kintamųjų gali egzistuoti reikšmingas tiesinis ryšys ir koreliacijos koeficientas nėra artimas 0 ($p < 0,05$)“ (Bogulauskas, 2007, p. 72).

3. **Regresijos modelio sudarymas, jo parametrų reikšmingumo ir modelio tikslumo įvertinimas.** Šioje tyrimo dalyje bus modeliuojami tiesiniai arba netiesiniai regresijos modeliai. Remiantis Fišerio statistika bei jos reikšmingumo lygmeniu bus įvertinamas šių modelių reikšmingumas ir paliekami tik reikšminiai regresijos modeliai, kurių apskaičiuota reikšmė $p < 0,05$. Taip pat bus užrašomos šių modelių lygtys, kurių pagalba remiantis vieno kintamojo reikšmėmis bus galima prognozuoti kito kintamojo reikšmes.

Sudarius regresijos modelius, yra būtina iširti jų tikslumą turimiems duomenims. Regresijos modelio tikslumas bus įvertinamas apskaičiavus determinacijos koeficientą R^2 , kuris parodo, kokią procentinę priklausomo kintamojo kitimo dalį nulemia nepriklausomo kintamojo kitimas, o $(1 - R^2)$ kiti neįvertinti kintamieji. Kuo determinacijos koeficiento reikšmė artimesnė 1, tuo sudarytas regresijos modelis yra tikslesnis ir geresnis.

Jeigu gauta R^2 reikšmė mažesnė arba lygi 0,25, tokio modelio prognozavimui nenaudojame, nes toks modelis būtų netikslus ir netinkamas teisingam Y (BVP, TUI, VDU bruto, infliacijos, nedarbo lygio ir darbo našumo) prognozavimui.

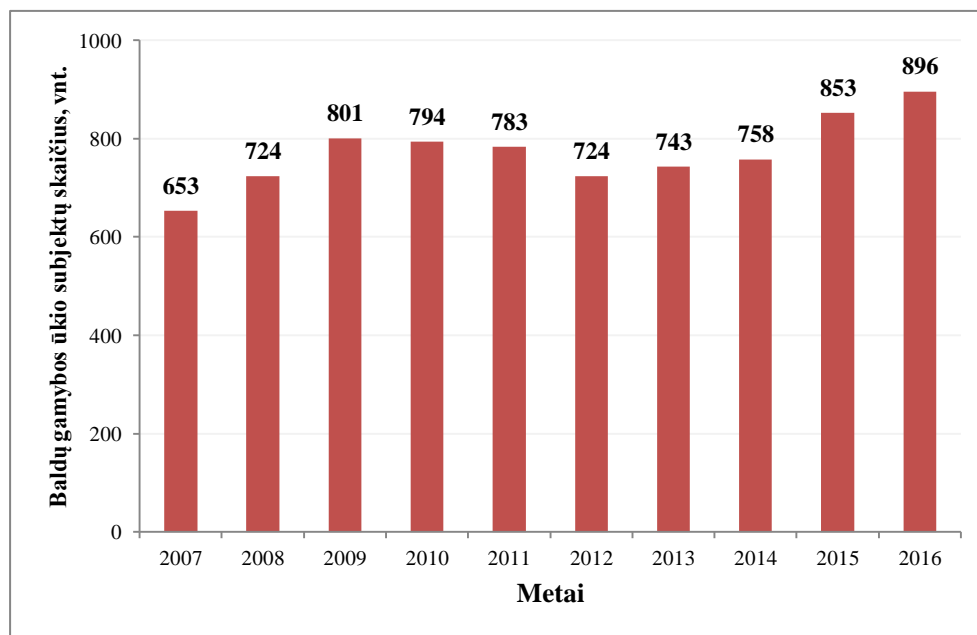
4. **Prognozavimas.** Atsižvelgiant į tyrimo metu nustatytus reikšminius ryšius tarp kintamųjų X (Lietuvos baldų pramonės eksporto) ir Y (BVP, TUI, VDU bruto, infliacijos, nedarbo lygio ir darbo našumo), bus atliekamas 2017 m. pagrindinių šalies makroekonominių rodiklių prognozavimas, remiantis Lietuvos baldų pramonės eksporto rodiklio kitimu. Baldų pramonės eksporto 2017 m. rodiklio prognozavimui bus naudojamas laiko eilučių ARIMA (1,1,0) modelis, o gautas įvertis atitinkamai įstatomas į sudarytas regresijos modelių lygtis.

4.LIETUVOS BALDŲ PRAMONĖS EKSPORTO POVEIKIO EKONOMIKAI TYRIMO REZULTATAI IR DISKUSIJA

4.1.Lietuvos baldų pramonės eksporto analizė

Bendrame Lietuvos ekonomikos kontekste baldų pramonės gamybos sektorius vaidina labai svarbų vaidmenį kuriant pridėtinę vertę šalyje, kuri kasmet siekia apie 1,5 – 2 procentus sukuriama bendro vidaus produkto ir sudaro apie 10 procentų visos apdirbamosios pramonės sektorių sukuriama pridėtinės vertės.

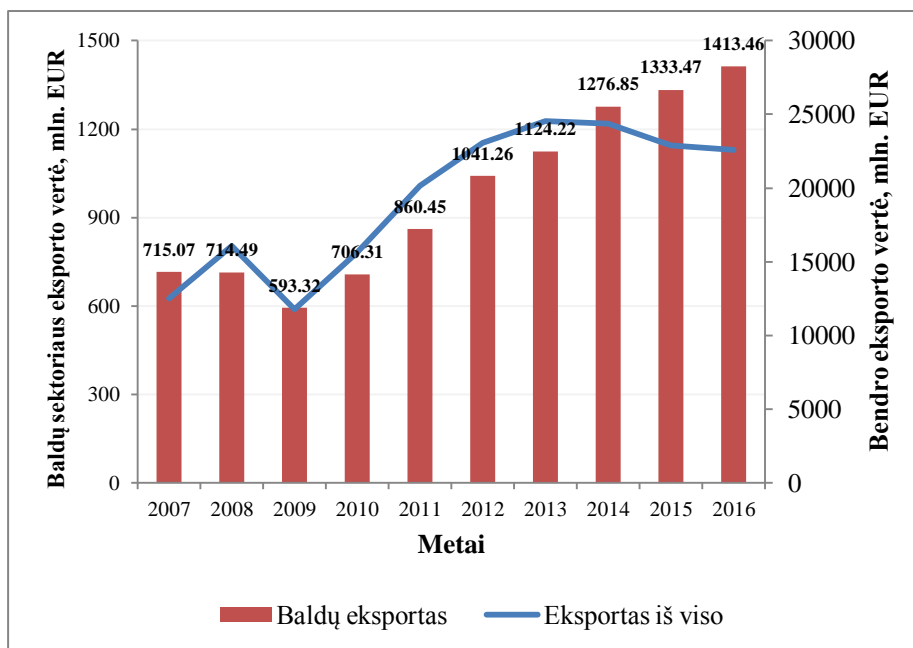
Veikiančių įmonių skaičius Lietuvos baldų pramonėje, nuo 2007 m. iki 2009 m. išaugo iki 18 procentų. Tačiau kaip ir daugelis kitų ekonominės veiklos sektorių Lietuvoje, baldų pramonė buvo tiesiogiai paveikta pasaulinės ekonominės krizės. Dėl šios krizės sumažėjo gamybos apimtys ir įmonių apyvarta, išaugo bankrutuojančių įmonių skaičius. Baldų gamybos ūkio subjektų skaičius Lietuvoje metų pradžioje 2007 – 2016 m. laikotarpiu pateiktas 5 paveiksle.

5 pav. Baldų gamybos ūkio subjektų skaičius metų pradžioje, 2007 – 2016 m., vnt. (sudaryta pagal Lietuvos miškų ūkio statistiką)

2009 – 2012 m. laikotarpiu matomas Lietuvos baldų gamybos ūkio subjektų skaičiaus mažėjimas. 2013 metais jų iš viso buvo 743 vnt. Tačiau dauguma baldų gamybos įmonių sėkmingai pergyveno krizę ir toliau didino gamybą. Tolimesniu laikotarpiu baldų gamybos ūkio subjektų skaičius Lietuvoje kasmet augo, o didžiausias skaičius fiksuojamas 2016 m., kai rinkoje veikė 896 baldų gamybos ūkio subjektai. Pateikti rodikliai leidžia daryti išvadą, kad Lietuvos baldų gamintojai po pasaulinės ekonominės krizės atrado naujų galimybių ir restruktūrizavimu pagerino savo veiklos rezultatus.

Viena iš teigiamų Lietuvos ekonomikos perspektyvų – tai augantis eksportas. Nors ekonominės krizės metais visas Lietuvos eksportas buvo smukęs, tačiau nuo 2009 m. baldų eksporto vertė kasmet ir beveik tolygiai didėja. Lietuvos baldų pramonės eksporto ir bendro eksporto vertė į visas pasaulio šalis 2007 – 2016 m. laikotarpiu pateikta 6 paveiksle.

6 pav. Baldų eksporto ir bendro eksporto vertė į visas pasaulio šalis, 2007 – 2016 m., EUR (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis)

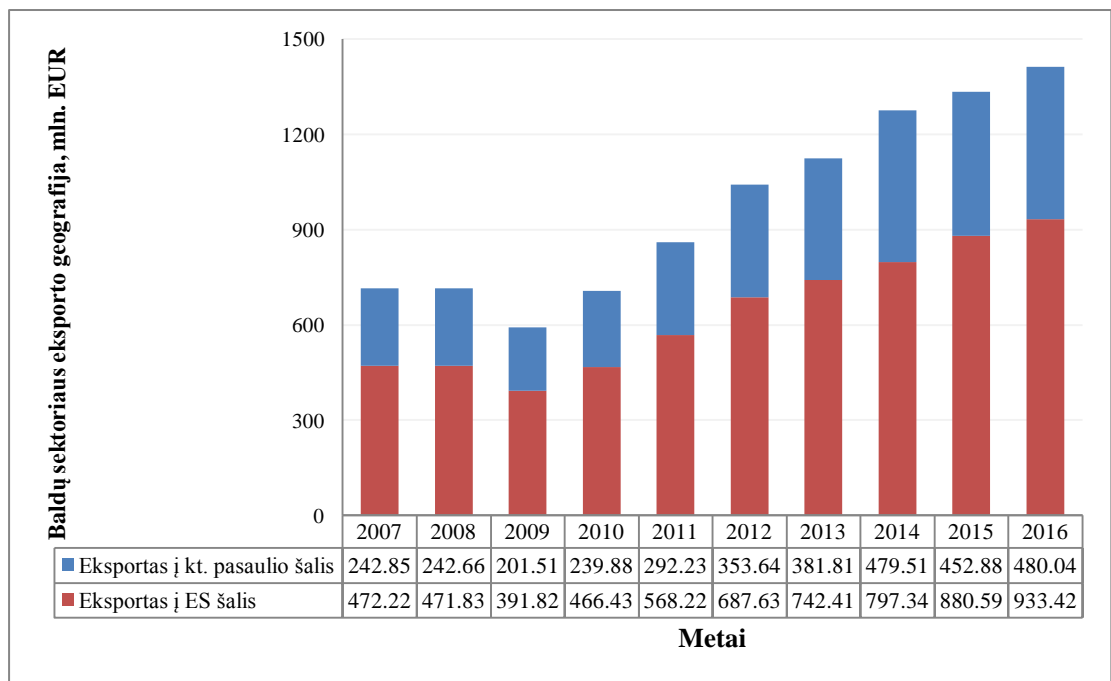
Kaip rodo baldų produkcijos pardavimų dinamika, krizė baldų pramonės sektoriaus įmonėms buvo sunkiausia 2009 metais. Prasidėjo ji 2008 m., kai staiga ėmė mažėti medienos žaliavų paklausa ir gamyba, nors baldų gamyba toliau tebeaugo. Nors baldų produkcijos 2010 m. pagaminta 1,5 procentais mažiau nei 2008 m., tačiau Lietuvos baldų sektorius šį sunkmetį išgyveno sėkmingai: vienų įmonių patirtą nuosmukį kompensavo pakankamai didelis kitų įmonių gamybos augimas ir eksportas. Ir jau 2010 m. ypač ženkliai išaugo baldų eksportas, t. y., 15 procentų – iki 0,7 mlrd. EUR, kuris viršijo ikikrizinį lygį. Tais pačiais metais atitinkamai išaugo ir viso šalies eksporto dalis (žr. 1 priedas, 1.1 lentelę), kuri nuosekliai toliau augo iki 2013 m.

Baldų pramonė, kaip ir kitos apdirbamosios gamybos šakos, ekonominio nuosmukio laikotarpiu patyrė sunkumų, tačiau ir kartu sustiprėjo padidinusi savo produktyvumą ir pradėjo vėl sparčiai augti eksporto dėka. 2011 m. eksportuotų baldų vertė išaugo net 18 procentų – iki 0,86 mlrd. EUR. ir 2012 – 2013 m. laikotarpiu toliau nuosekliai augo. 2014 m. matomas 12 procentų baldų pramonės eksporto augimas – iki 1,27 mlrd. EUR, tai maždaug du kartus daugiau lyginant su 2009 m., o 2015 m. baldų pramonės eksportas išaugo 5 procentus – iki 1,33 mlrd. EUR. 2016 m. buvo pasiekta didžiausia baldų pramonės eksporto vertė Lietuvoje, kai baldų buvo eksportuota už 1,41 mlrd. EUR.

Sparčią baldų gamybos ir eksporto plėtrą lėmė pastangos didinti našumo teigiamus rezultatus, o tai padaryti neįmanoma be papildomų investicijų. 2008 m. baldų pramonės sektorius pritraukė apie 186 mln. EUR tiesioginių užsienio investicijų, o 2009 m. jos buvo ženkliai sumažėjusios šiame sektoriuje, kas sąlygojo sumažėjusias gamybos ir eksporto apimtis. Tačiau jau 2011 – 2012 m. galima buvo pastebėti atsigavimo ženklus. Nuo 2009 m. investicijos išaugo daugiau nei keturis kartus, nors 2007 m. lygio vis dar nepasiekė. Lietuvos ekonomikos pramonės įmonės, tarp kurių ir baldų pramonės sektoriaus įmonės, prieš dešimtmetį pagrįdė investavimo į gamybinio pajėgumo plėtimą bei senų įrengimų pakeitimą. O ekonominio nuosmukio laikotarpiu pramonės stengėsi išsiversti be senų įrengimų keitimo naujais, tuo pačiu ir gamybos proceso mechanizavimo ar pajėgumų plėtros ir stengėsi daugiau investuoti į kitas kryptis. Jau 2012 m. pagrindine investavimo kryptimi tapo senų įrengimų pakeitimas ir 2013 m. baldų pramonė buvo pritraukus apie 30 procentų daugiau tiesioginių užsienio investicijų nei tai buvo padarius 2008 m. Baldų pramonės sektoriuje pagrindinis tiesioginių užsienio investicijų šaltinis yra koncernas „IKEA“. Pradžioje šio koncerno verslas rėmėsi subkontraktavimo principu, vėliau po truputį ėmė įsigyti Lietuvos baldų pramonės įmonių akcijų paketus. Todėl galima daryti išvadą, kad užsienio investuotojai susidomėjo Lietuvos baldų pramone tik tada, kai ji įrodė apie savo ilgalaikės perspektyvos stiprias pozicijas. Pagal baldų užsakymo kiekio tiekimą koncernui „IKEA“ šiandien Lietuva yra viena iš lyderių pasaulyje.

Kasmet matoma, kad baldų pramonė yra nuolat auganti ir atsinaujinanti. Lietuvos baldų pramonė užima vis svarbesnę vietą tarptautinėje prekyboje. Didieji Lietuvos baldų gamintojai didžiąją dalį produkcijos dabar parduoda užsienio rinkose, nes jų gamybos mastas yra daug didesnis nei mūsų vietinės rinkos poreikis. Daugiau nei 90 procentų šalyje pagaminamų baldų yra eksportuojama.

Lietuvos baldų produkcija tarptautinėse rinkose yra konkurencinga tiek kokybės, tiek ir kainų atžvilgiu ir yra pakankamai patraukli plačiam mastui užsienio valstybių rinkų. Todėl yra svarbu išanalizuoti eksportuojamų šalių pasiskirstymą bendrame baldų pramonės eksporte. Lietuvos baldų pramonės eksporto geografija 2007 – 2016 m. laikotarpiu pateikta 7 pav.

7 pav. Baldų pramonės eksporto geografija, 2007 – 2016 m., EUR (sudaryta pagal Lietuvos miškų ūkio statistiką)

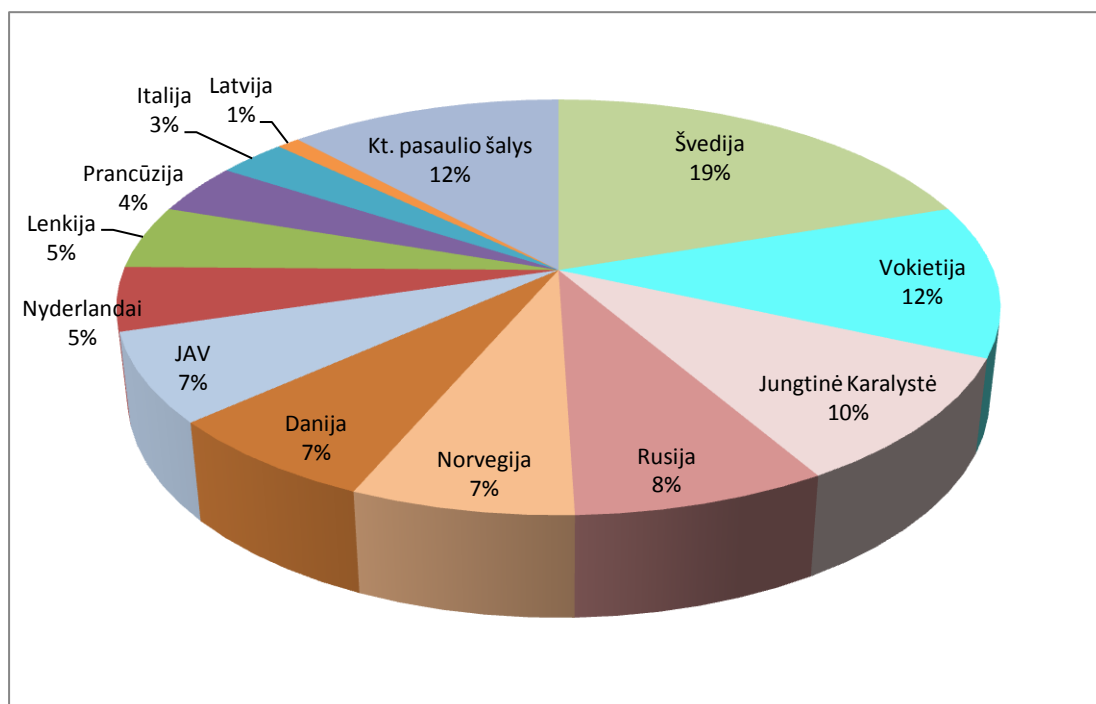
Nors Lietuvos baldai yra eksportuojami į tokias pasaulio šalis kaip Baltarusija, Rusija, Ukraina, JAV, Kanada, Kinija ir Kazachstanas, pagrindinė eksporto kryptis kasmet išlieka Europos Sąjungos šalys. 2007 m. prieš prasidedant ekonominei krizei didžiausia dalis Lietuvos baldų pramonės gaminamos produkcijos buvo eksportuojama į Vokietiją (104 mln. EUR), o nuo 2007 m. iki 2010 m. pagrindine eksporto šalimi tapo Švedija (103 mln. EUR).

2011 m. pardavimai Švedijos ir Vokietijos rinkose išaugo trečdaliu, atitinkamai iki 144 ir 126 mln. EUR. Eksportas į Rusiją išaugo 1,6 karto ir siekė 71 mln. EUR. Pardavimai Jungtinės Karalystės rinkoje išaugo dešimtadaliu iki 68 mln. EUR.

2014 m. pardavimai Švedijos rinkoje išaugo 17 procentų – iki 235 mln. EUR. Eksportas į Vokietiją padidėjo 10 procentų – iki 173 mln. EUR. Pardavimai Rusijos rinkoje liko nepakitę ir siekė 145 mln. EUR. Jungtinės Karalystės rinkoje baldų parduota už 109 mln. EUR, t. y., už 28 procentus didesnę sumą.

2015 m. pardavimai Švedijos rinkoje išaugo 11 proc. – iki 261 mln. EUR. Eksportas į Vokietiją sumažėjo 4 procentais – iki 165 mln. Eur. Jungtinės Karalystės rinkoje baldų parduota už 133 mln. EUR, t. y., už 22 procentais didesnę sumą. Pardavimai Rusijos rinkoje sumažėjo 29 procentais – iki 104 mln. Eur.

2016 m. Lietuvos baldų pramonės eksporto kryptys pateiktos 8 paveiksle.

8 pav. Baldų pramonės eksporto kryptys 2016 m., % (sudaryta pagal Lietuvos miškų ūkio statistiką)

Šiandien pagrindinės Lietuvos baldų sektoriaus eksporto kryptys – tai Švedija (19 proc.), Vokietija (12 proc.), Jungtinė Karalystė (10 proc.) ir Rusija (8 proc.). Eksportas į šias šalis sudaro apie 49 procentus viso baldų eksporto. Baldų eksportas didėja į Norvegiją, Daniją ir JAV. Dauguma Lietuvos eksportuojamų baldų patenka į tokias valstybes, kurios pačios ir taip daug baldų gamina, o tuo pačiu ir turi daug didesnę gamybos ir eksportavimo patirtį negu turi Lietuva. Visa tai parodo, kad Lietuvos miškų sektorius yra konkurencingas tarptautinėje rinkoje. To pasiekti padėjo ir toliau tebededa sėkmingas bendradarbiavimas su didžiausiu baldų koncernu pasaulyje „IKEA“. Šį bendradarbiavimą paskatino įmonių sėkmingas tarpusavio bendradarbiavimas, o tai rodo, kad yra labai išaugęs Lietuvos baldų pramonės įmonių kompetencijos lygis, kas yra labai sveikintina. Ne kiekviena įmonė gali įveikti pakankamai griežtą „IKEA“ veiklos kodeksą, kuriuo remiantis šis koncernas bendradarbiauja su visais savo prekybos partneriais. Bendradarbiaujant su koncernu „IKEA“ Lietuvos baldų pramonės įmonės išmoko šiuolaikiško marketingo kultūros paslapčių, drausmės gamyboje ir teisinės patirties bei atsakomybės, t. y., dirbti ir veikti taip, kaip dirba ir veikia visi prekybos partneriai pasaulinėse rinkose.

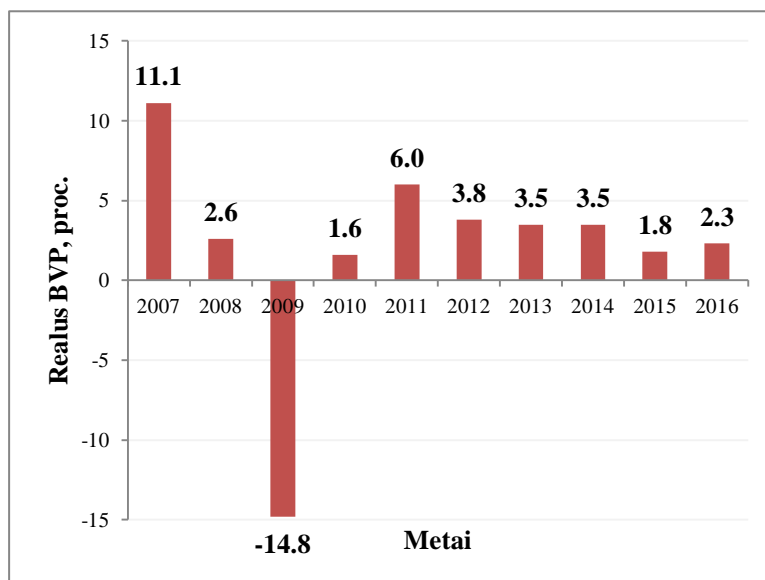
4.2. Pagrindinių makroekonominių rodiklių analizė Lietuvoje

Šioje darbo dalyje atliekama pagrindinių makroekonominių rodiklių kitimo analizė Lietuvoje 2007 – 2016 m. laikotarpiu.

Ekonomistai teigia, kad nesuklystama bendrąjį vidaus produktą pavadinant svarbiausiu valstybės ekonominiu rodikliu, kuris savo ruožtu yra susijęs su aibe kitų rodiklių, atspindinčių šalies ūkio

vystymąsi. BVP pokytis taip pat labai svarbus rodiklis. Realiojo BVP pokytis rodo šalies ekonomikos dinamiką – ar ūkis auga, ar smunka, bei kaip greitai tai vyksta. Realus BVP metinis pokytis Lietuvoje 2007 – 2016 m. laikotarpiu pavaizduotas 9 paveiksle.

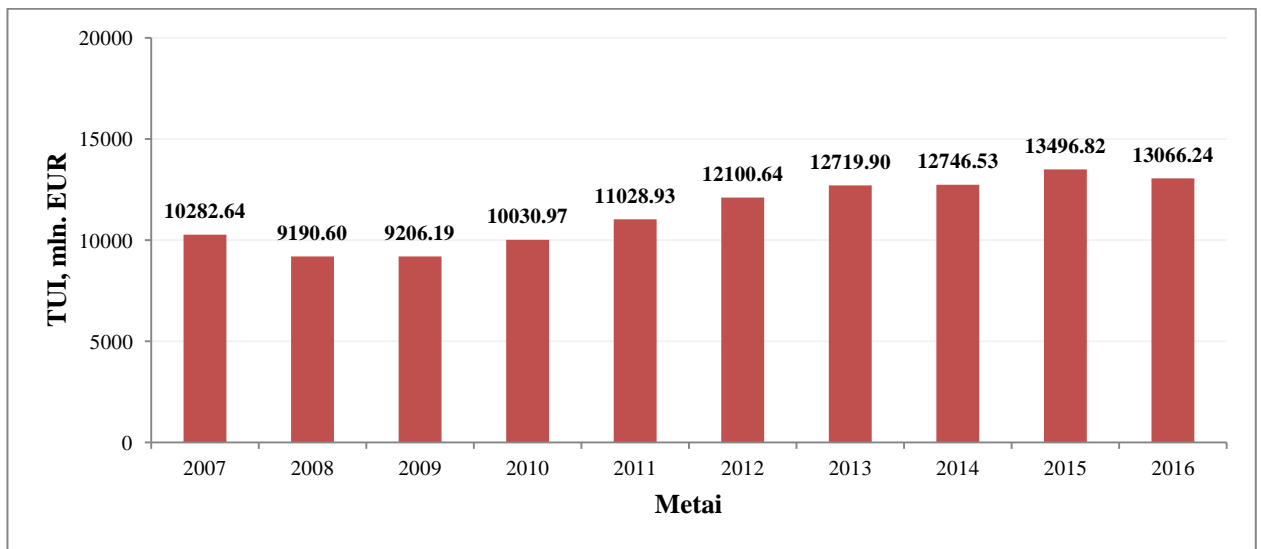
9 pav. Realus BVP metinis pokytis, 2007 – 2016 m., % (sudaryta pagal Eurostat duomenų bazę)

Po įstojimo į ES Lietuvoje iki 2008 m. vyravo smarkus BVP augimas. Dėl ES struktūrinių fondų paramos ir padidėjusio tiesioginių užsienio investicijų srauto intensyvėjo užsienio prekyba, o namų ūkio vartojimas vis augo. Tačiau 2009 m. įvyko nuosmukis dėl pasaulį sukrėtusios ekonominės krizės, kuri taip pat palietė socialinį ir ekonominį Lietuvos vystymąsi. 2009 m. Lietuvos realus BVP smukimas buvo vienas didžiausių ES, kuris siekė -14,8 procentus.

Tačiau jau nuo 2010 m. Lietuvos ekonomika išpūdingai atsigavo. BVP pradėjo kilti, o tuo pačiu augo ir Lietuvos ekonomika. Iš pradžių ekonomikos atsigavimą skatino spartus eksporto augimas, vėliau jį vis labiau palaikė atsigaunanti vidaus paklausa.

Po pasaulinės ekonominės krizės didžiausias realus BVP augimo tempas buvo 2011 m., kai jis siekė 6 procentus. Didelis namų ūkio vartojimas, kurį palaiko spartus realus darbo užmokesčio didėjimas, investicijos ir eksporto didėjimas – tai pagrindiniai BVP augimą skatinantys veiksniai. Tolimesniu laikotarpiu pastebimas nepastovus ir lėtesnis realus BVP augimo tempas. 2015 m. realus BVP sumažėjimą iki 1,8 procentų sąlygojo sumažėjęs eksportas į Rusiją ir nepakankamai didėjančios investicijos. Sumažėjus Rusijos krizės poveikiui realus BVP 2016 m. toliau augo.

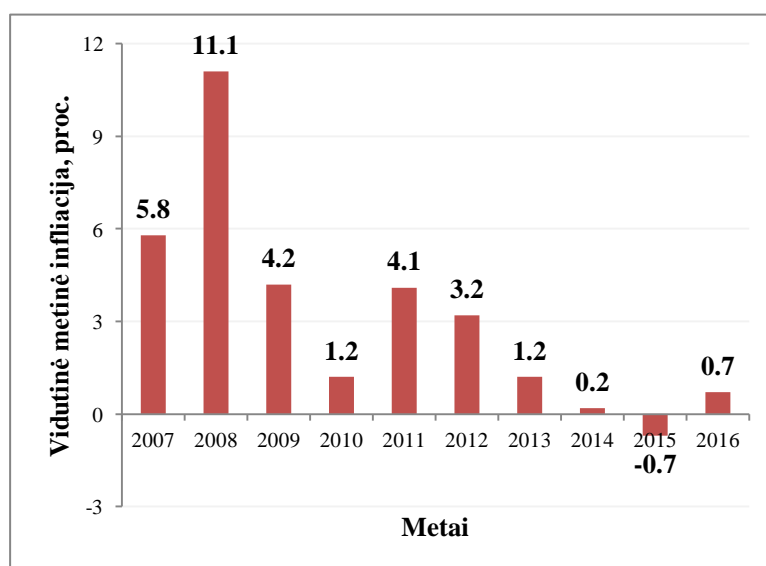
Po įstojimo į ES Lietuvoje tiesioginės užsienio investicijos (TUI) išpūdingai augo ir aukščiausią tašką pasiekė 2007 m. – 10 282,64 mln. EUR. Tiesioginės užsienio investicijos yra svarbios kiekvienos šalies ekonomikos plėtrai. Pritraukiant kuo daugiau investicijų, šalis tampa konkurencingesne, kuriamos naujos darbo vietos, o diegiant naujas technologijas atsiranda galimybė didinti darbo našumą. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje 2007 – 2016 m. laikotarpiu pavaizduotas 10 paveiksle.

10 pav. Tiesioginės užsienio investicijos 2007 – 2016 m., EUR (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis)

2009 m. prasidėjus pasaulinei ekonominei krizei investicijų lygis iki 2010 m. krito. Nuo 2010 m. jos pamažu, tačiau stabiliai didėjo ir 2014 m. viršijo Europos Sąjungos vidurkį. Lietuva yra viena pagrindinių Europos struktūrinių ir investicijų fondų paramos gavėjų. Manoma, kad dėl padidėjusių ES struktūrinių fondų išmokų, BVP augimo ir stabilios šalies ekonomikos iki 2015 m. investicijų augimas išliko veržlus. 2015 m. Lietuva pasiekė didžiausią investicijų srautą – 13 496,82 mln. EUR. Labiausiai padaugėjo investicijų į mašinas ir įrenginius, o investicijų į pastatus ir statinius padaugėjo mažiau. 2016 m. tiesioginės užsienio investicijos augo lėčiau dėl laikino ES struktūrinių fondų išmokų sumažėjimo, kurį lėmė perėjimas į naują programavimo laikotarpį.

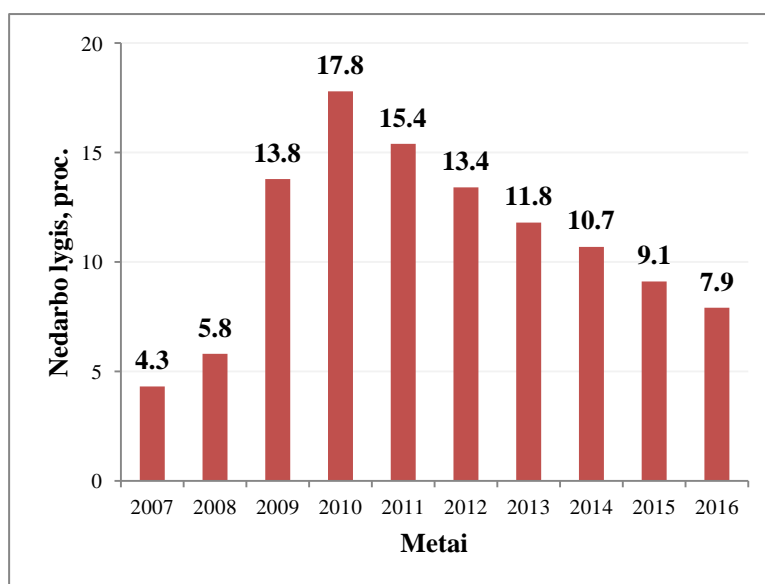
Vidutinė metinė infliacija Lietuvoje 2007 – 2016 m. laikotarpiu pavaizduota 11 paveiksle. Infliacija parodo pinigų nuvertėjimą ir pasireiškia kainų kilimu.

11 pav. Vidutinė metinė infliacija 2007 – 2016 m., % (sudaryta pagal Eurostat duomenų bazę)

2011 m. vidutinė metinė infliacija Lietuvoje šiek tiek išaugo, o sekančiais metais palaipsniui mažėjo ir 2015 m. buvo užfiksuota jau neigiama infliacija, kuri siekė -0,7 procentus. Neigiamai infliacijai Lietuvoje įtakos turėjo stipriai atpigę degalai, kuriems poveikį darė naftos kainos mažėjimas tarptautinėse rinkose, mažėjančios energijos, žaliavų ir maisto kainos. Po daugiau nei metus trukusios neigiamos infliacijos 2016 m. vidutinė metinė infliacija pagaliau tapo teigiama ir siekė 0,7 procentus. Teigiamam infliacijos pokyčiui daugiausia įtakos turėjo degalai, nes į metinį kainų pokytį nebebuvo įtraukiamas didelis degalų kainos kryptis.

Nedarbo lygis Lietuvoje 2007 – 2016 m. laikotarpiu pavaizduotas 12 paveiksle.

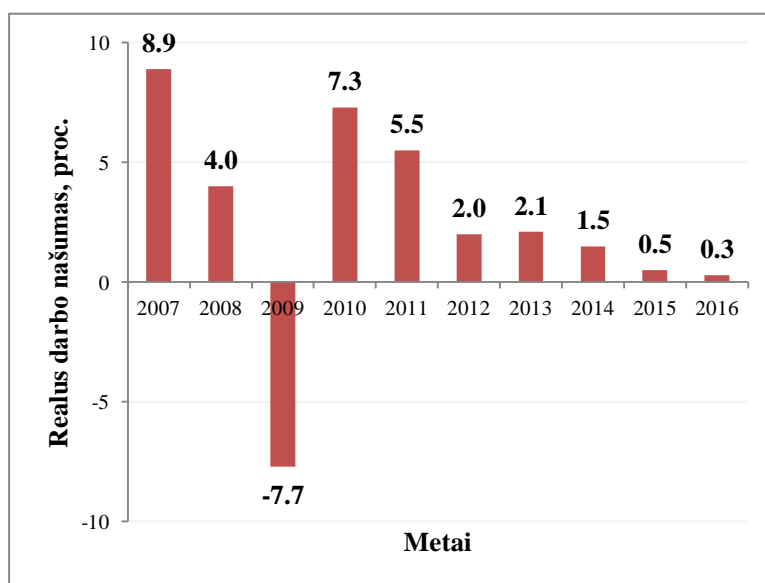
12 pav. Nedarbo lygis 2007 – 2016 m., % (sudaryta pagal Eurostat duomenų bazę)

Dėl bendro gamybos veiksnių našumo augimo ir didėjančio kapitalo augimo Lietuvos ekonomika prieš prasidedant 2009 m. pasaulinei ekonomikos krizei sparčiai augo. Po pasaulinės ekonominės krizės šie augimo rodikliai sumažėjo. Augimą stabdė mažėjantis dirbančiųjų gyventojų skaičius.

Nuo 2008 m. iki 2010 m. ekonominė krizė Lietuvoje ženkliai didino bedarbybę. Daug įmonių bankrutavo arba buvo priverstos mažinti darbuotojų skaičių. 2010 m. Lietuvoje užfiksuotas didžiausias nedarbo lygis analizuojamu laikotarpiu, kuris siekė 17,8 procentus. Tačiau vėlesniu laikotarpiu, nuo 2011 m. iki 2016 m. pastebimas nedarbo lygio mažėjimas, kurį sąlygojo atsigaunanti šalies ekonomika. Nedidelis, tačiau stabilus BVP augimas prisidėjo prie nedarbo sumažėjimo. Nedarbo mažėjimui įtakos turėjo darbo jėgos sumažėjimas ir darbo vietų skaičiaus padidėjimas. Nuolatinė grynoji emigracija ir visuomenės senėjimas yra pagrindiniai veiksniai, lemiantys darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus, taigi ir darbo jėgos, sumažėjimą. Rusijos ekonomikos būklė ir prastėjanti statybų sektoriaus padėtis lėmė šiek tiek lėtesnį darbo vietų skaičiaus augimą. Nors vis dėlto jis tebebuvo gana spartus iki 2015 m. Sumažėjęs eksportas į Rusiją darbo rinką paveikė gana nedaug, didesnę neigiamą poveikį patyrė tik dviejų rūšių ekonominė veikla – tai prekyba ir transportas. Tačiau darbo vietų šiuose sektoriuose

nesumažėjo, tik gausėjo mažiau nei ankstesniais laikotarpiais. Mažėjanti darbo jėga, augantis darbo vietų skaičius ir įgyvendinamos darbo rinkos priemonės 2016 m. toliau mažino nedarbo lygį Lietuvoje.

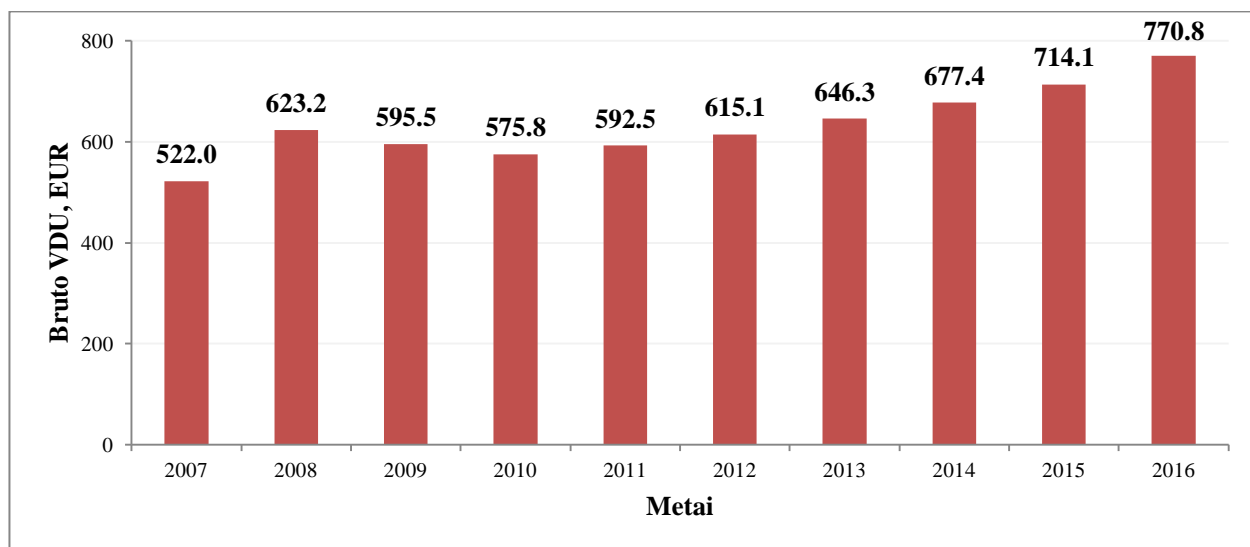
Realaus darbo našumo metinis procentinis pokytis Lietuvoje 2007 – 2016 m. laikotarpiu pavaizduotas 13 paveiksle. Darbo našumas parodo darbo jėgos panaudojimo efektyvumą, nes augant darbo našumui didėja per tą patį laikotarpį pagaminamos produkcijos apimtys, t. y., darbuotojai sukuria daugiau produkcijos.

13 pav. Realaus darbo našumo metinis procentinis pokytis 2007 – 2016 m. (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis)

Vertinant darbo našumo dinamiką visu nagrinėjamu laikotarpiu matomas netolygus realaus darbo našumo kitimas. Efektyviausia Lietuvoje buvo dirbama iki 2008 m. pasaulinės ekonominės krizės. 2007 m. realaus darbo našumo metinis procentinis pokytis siekė 8,9 procentus. Ekonomikos nuosmukio laikotarpiu, 2009 m. lyginant su 2008 m., darbo našumas mažėjo sparčiau. Didžiausias darbo našumo smukimas buvo jaučiamas 2009 m., kai jis siekė -7,7 procentus. Tačiau jau 2010 – 2011 m. laikotarpiu realus darbo našumas Lietuvoje augo sparčiau. Po ekonomikos nuosmukio didžiausias darbo našumo augimas užfiksuotas 2010 m., kuris siekė 7,3 procentus. Darbo našumas pradėjo augti dėl stabilizuotos įmonių veiklos. Pradėjus naudoti modernias technologijas gamyboje, sumažėjo sąnaudos, padidėjo pardavimo kainos, o darbuotojai turėjo pretekstą didinti kvalifikaciją. Darbo našumui augant, didėjo įmonių konkurencingumas bei augo šalies ekonomika, mažėjo nedarbas. Išaugusi gamyba dėl darbo našumo sukūrė didesnę pelną įmonėms, nes nedidėjo jų sąnaudos. Įmonės turėjo galimybę plėsti veiklą, didinti darbo vietų skaičių, o didėjant darbo jėgos paklausai, kartu didėjo ir darbo užmokestis. Tolimesniu nagrinėjamu laikotarpiu Lietuvoje, vertinant Europos Sąjungos lygiu, matomas pakankamai žemas darbo našumas dėl sąlyginai pigiai gaminamų prekių. Realaus darbo našumo metinis procentinis pokytis 2016 m. siekė tik 0,3 procentus.

Didėjant darbo užmokesčiui, pasiekiamas aukštesnis pragyvenimo lygis, pasiekama didesnė ekonominė gerovė šalyje. Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio kitimo tendencijos Lietuvoje 2007 – 2016 m. laikotarpiu pateiktos 14 paveiksle.

14 pav. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis 2007 – 2016 m., EUR (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis)

Nors visu nagrinėjamu laikotarpiu Lietuvos ekonomika augo lėtesniu tempu, tačiau darbo užmokestis šalyje nuosekliai didėjo. Iki 2008 m. darbo užmokestis augo sparčiau nei darbo našumas dėl kvalifikuotos darbo jėgos trūkumo. Įmonės siekiant išsaugoti esamus darbuotojus didino darbo užmokestį.

Ekonominio nuosmukio laikotarpiu darbo užmokestis mažėjo dėl 2010 m. vyravusio aukšto nedarbo lygio bei dėl sumažėjusio ūkio subjektų skaičiaus. 2010 m. vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis sumažėjo 47,4 EUR ir siekė 575,8 EUR.

Tolimesniu nagrinėjamu laikotarpiu, augant šalies ekonomikai, buvo gana aktyvi samda, sumažėjęs nedarbo lygis ir kylantis minimalus darbo užmokestis lėmė spartų metinį darbo užmokesčio augimą. 2008 – 2014 m. laikotarpiu minimalus darbo užmokestis padidėjo 25 procentus – nuo 232 EUR iki 290 EUR. 2015 m. jis padidintas du kartus – pirmą kartą sausio 1 d. iki 300 EUR, po to liepos 1 d. – iki 325 EUR. 2016 m. jis padidintas dar kartą iki 350 EUR. Spartus užmokesčio augimas palaiko didėjantį namų ūkio vartojimą. Tikimasi, kad minimalaus darbo užmokesčio augimas teigiamai paveiks minimalų darbo užmokestį gaunančių asmenų vartojimą, taigi ir ekonomikos augimą, tačiau dėl didelės minimalaus darbo užmokesčio dalies, palyginti su vidutiniu darbo užmokesčiu, kyla rizika, kad iš darbo rinkos dėl brangumo bus išstumti žemos kvalifikacijos darbuotojai. Nuoseklų darbo užmokesčio didėjimą nuo 2011 m. lėmė ir kiti veiksniai – tai instituciniai, darbo rinkos, mažėjanti darbo jėga ir

auganti ekonomika, kuri palaiko darbo vietų kūrimą. 2016 m. Lietuvoje fiksuojamas 770,8 EUR siekiantis vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis.

4.3. Lietuvos baldų pramonės eksporto poveikio makroekonominiams rodikliams koreliacinė regresinė analizė

Remiantis teorinėje darbo dalyje aptarta ir teoriškai pagrįsta sąveika tarp eksporto ir ekonominių šalies rodiklių, šioje darbo dalyje, panaudojus priede Nr. 1 pateiktus duomenis (žr. 1 priedas, 1.2 lentelę), atliekama koreliacinė regresinė analizė. Analizės metu siekiama įvertinti ar Lietuvos baldų pramonės eksporto plėtros įtaka buvo reikšminga šalies makroekonominiams rodikliams 2007-2016 m. laikotarpiu, o sukurto modelio pagalba prognozuojamos šalies makroekonominių rodiklių reikšmės 2017 m.

Koreliacinė regresinė analizė atliekama SPSS (angl. – statistical Package for the social sciences) programų paketo pagalba, kai kintamieji:

1. X (nepriklausomas kintamasis) – baldų pramonės eksportas;
2. Y (priklausomi kintamieji) – BVP, TUI, infliacija, nedarbo lygis, darbo našumas, VDU bruto.

Prieš atliekant koreliacinę regresinę analizę, atliekama duomenų normalumo tikrinimo analizė. Tam tikslui naudota Šapiro-Vilko (angl. – Shapiro-Wilk) statistika ir tikrinta, ar analizuojami rodikliai yra pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį ir yra tinkami koreliacinei regresinei analizei atlikti. Duomenų normalumo tikrinimo rezultatai pateikiami 5 lentelėje.

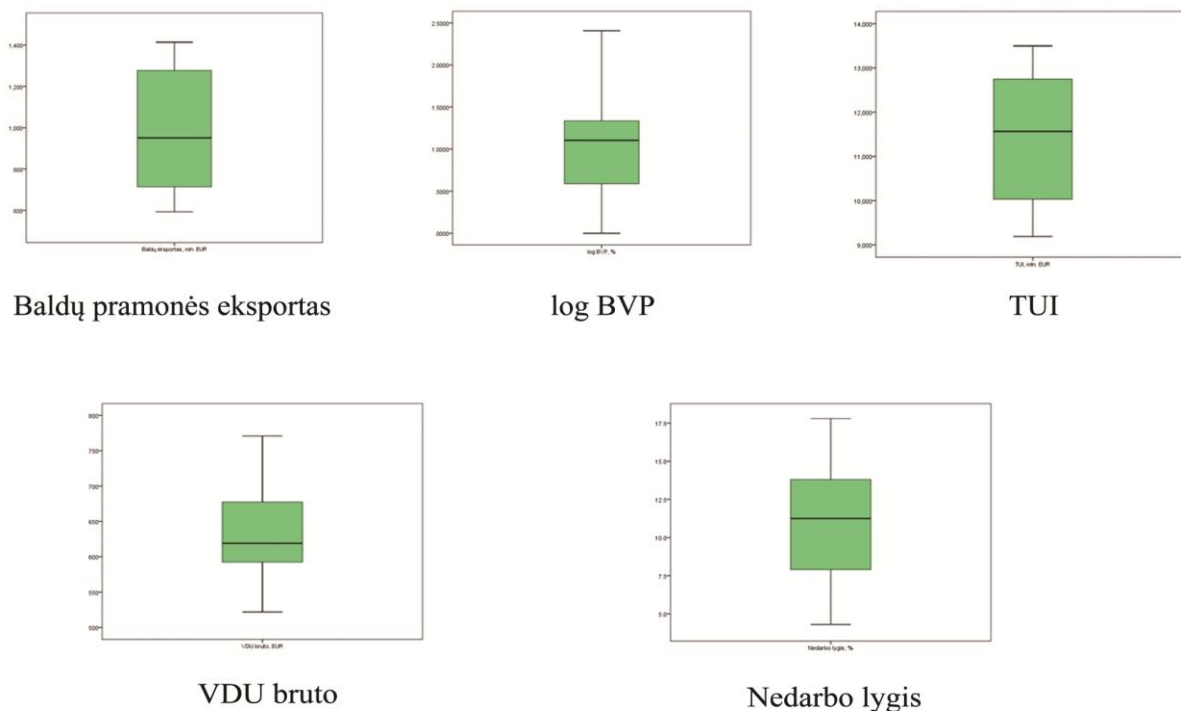
5 lentelė. Duomenų normalumo tikrinimo rezultatai naudojant Šapiro – Vilko statistiką

Kintamieji	Šapiro - Wilko statistikos rezultatai		
	Statistikos reikšmė	Laisvės laipsnių skaičius df	Reikšmingumo lygmuo p (Sig.)
Baldų pramonės eksportas, mln. EUR	0,908	10	0,267
BVP, %	0,735	10	0,002
TUI, mln. EUR	0,900	10	0,220
Infliacija, %	0,878	10	0,124
Nedarbo lygis, %	0,983	10	0,980
Darbo našumas, %	0,921	10	0,363
VDU bruto, EUR	0,970	10	0,891

Gauti rezultatai parodė, kad visi kintamieji, išskyrus BVP rodiklį, yra pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį ir jų apskaičiuotos tikimybės (Sig. paskutiniame stulpelyje) yra didesnės už reikšmingumo lygmenį 0,05, todėl nulinė hipotezė (H_0), kuri teigia, kad kintamųjų reikšmės yra pasiskirsčiusios pagal normalųjį skirstinį ($p > 0,05$), nėra atmetama, išskyrus BVP rodiklį ($p = 0,002 < 0,05$) (5 lentelė). Kadangi BVP rodiklio reikšmės nėra pasiskirsčiusios pagal normalųjį skirstinį, tolimesniame tyrimo etape BVP rodikliui atliekamas funkcinis duomenų keitimas (žr. 2 priedas, 2.1 lentelę), t. y.,

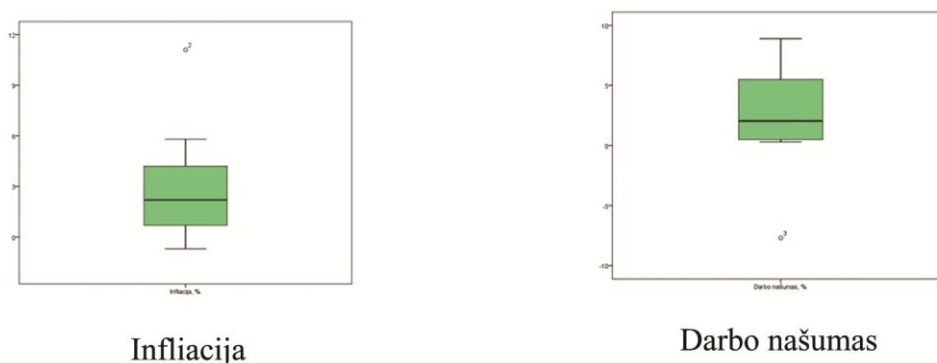
logaritminė duomenų transformacija, siekiant priartinti šio rodiklio duomenis prie normaliojo skirstinio.

Atlikus BVP rodiklio logaritavimą ir pašalinus šio rodiklio asimetriškumą, toliau atliekama duomenų išskirčių analizė, kurios metu tikrinama, ar analizuojamoje duomenų imtyje yra stebėjimai, kurie priskiriami išskirtims. Išskirčių nustatymui naudotos stačiakampės diagramos (žr. 15 pav., 16 pav.), kuriose, esant išskirtims, išskirtys yra pažymimos rutuliuku.

15 pav. VDU, nedarbo lygio, baldų eksporto, log BVP ir TUI stačiakampės diagramos

Analizuojant 15 paveiksle pateiktas baldų pramonės eksporto, log BVP rodiklio, TUI rodiklio, nedarbo lygio rodiklio ir VDU bruto rodiklio diagramas, matyti, kad šie rodikliai išskirčių neturi.

16 pav. Infliacijos ir darbo našumo stačiakampės diagramos

Tuo tarpu analizuojant 16 paveiksle pateiktas infliacijos ir darbo našumo rodiklių stačiakampes diagramas matyti, kad infliacijos rodiklis turi vieną išskirtį 2008 m., o darbo našumo rodiklis taip pat

turi vieną išskirtį 2009 m. Šių išskirčių atsiradimo priežastį galima sieti su 2008 m. įvykusia pasauline ekonomine krize ir jos padariniais. 2008 m. vidutinė metinė infliacija Lietuvoje buvo pasiekus patį didžiausią pakilimą, t. y., 11,1 procentus, o didžiausias darbo našumo smukimas Lietuvoje buvo jaučiamas 2009 m., kai jis siekė -7,7 procentus. Taigi nors infliacijos ir darbo našumo rodiklių stačiakampės diagramos parodė išskirtis, tačiau prieš tai buvo nustatyta, kad šių rodiklių duomenys tenkina normalumą, todėl nustatytas išskirtis paliekame ir šių rodiklių duomenų iš duomenų rinkmenos nepašaliname. Regresijos modelį sudarinėjame toliau.

Sekančiame tyrimo etape yra analizuojamas kintamųjų tarpusavio ryšys tarp baldų pramonės eksporto ir šalies makroekonominių rodiklių (log BVP, TUI, infliacijos, nedarbo lygio, darbo našumo ir VDU bruto). Siekiama nustatyti, kokio stiprumo yra sąsajos tarp baldų pramonės eksporto ir kiekvieno nepriklausomo makroekonominio rodiklio. Šiam tikslui pasiekti pasirenkama Spirmeno (angl. – Spearman) koreliacijos koeficientai, kurių pagalba įvertinama kiekvieno koeficiento statistinis reikšmingumas. Skaičiavimo rezultatai pateikiami 6 lentelėje.

6 lentelė. Spirmeno koreliacija ir jos patikimumas vertinant ryšį tarp baldų eksporto ir makroekonominių rodiklių

	Baldų pramonės eksportas, mln. EUR	log BVP, %	TUI, mln. EUR	Infliacija, %	Nedarbo lygis, %	Darbo našumas, %	VDU bruto, EUR
Baldų pramonės eksportas, mln. EUR	1	0,18 (0,614)	0,95 (0)	-0,79 (0,012)	-0,36 (0,31)	-0,9 (0,001)	0,81 (0,005)
log BVP, %	0,18 (0,614)	1	0,09 (0,815)	0,37 (0,333)	-0,27 (0,455)	0,38 (0,306)	-0,28 (0,434)
TUI, mln. EUR	0,95 (0)	0,09 (0,815)	1	-0,82 (0,007)	-0,18 (0,627)	-0,85 (0,004)	0,72 (0,019)
Infliacija, %	-0,79 (0,012)	0,37 (0,333)	-0,82 (0,007)	1	0,2 (0,604)	0,79 (0,02)	-0,8 (0,009)
Nedarbo lygis, %	-0,36 (0,31)	-0,27 (0,455)	-0,18 (0,627)	0,2 (0,604)	1	0,13 (0,732)	-0,33 (0,347)
Darbo našumas, %	-0,9 (0,001)	0,38 (0,306)	-0,85 (0,004)	0,79 (0,02)	0,13 (0,732)	1	-0,95 (0)
VDU bruto, EUR	0,81 (0,005)	-0,28 (0,434)	0,72 (0,019)	-0,8 (0,009)	-0,33 (0,347)	-0,95 (0)	1

* koreliacija yra statistiškai reikšminga, kai $\alpha = 0,05$

Remiantis koreliacijos koeficientais pateiktais 6 lentelėje, matyti, kad baldų pramonės eksporto rodiklio apimtys yra stipriausiai susijusios su tiesioginėmis užsienio investicijomis ($r = 0,95$, $p < 0,05$), darbo našumu ($r = -0,9$, $p < 0,05$), vidutiniu darbo užmokesčiu ($r = 0,81$, $p < 0,05$) ir infliacija ($r = -0,79$, $p < 0,05$). Šioms koreliacijoms nulinė hipotezė (H_0), apie koreliacijos koeficiento artumą 0, yra

atmetama ir priimama alternatyvi hipotezė (H_1), kuri teigia, kad tarp kintamųjų gali egzistuoti reikšmingas tiesinis ryšys ir koreliacijos koeficientas nėra artimas 0, o kintamųjų tikimybės yra mažesnės už 0,05.

Apskaičiuoto Spirmeno koreliacijos koeficiento reikšmė „r“ nusako ryšio stiprumą tarp kintamųjų. Kai koeficientas yra teigiamas, vadinasi, kintamieji susiję teigiamu ryšiu, t. y., didėjant vieno kintamojo reikšmėms, didėja ir kito kintamojo reikšmės. Jei kintamieji susiję neigiamu ryšiu (koreliacijos koeficiento reikšmė neigiama), didėjant vienam kintamajam, kitas kintamasis mažėja.

Pagal 2 lentelę matome, kad tarp baldų pramonės eksporto ir TUI ($r = 0,95$) egzistuoja labai stipri teigiama tiesinė koreliacija, tarp baldų pramonės eksporto ir vidutinio darbo užmokesčio ($r = 0,81$) egzistuoja stipri teigiama tiesinė koreliacija, o tarp baldų pramonės eksporto ir darbo našumo ($r = -0,9$) bei infliacijos ($r = -0,79$) egzistuoja stipri neigiama tiesinė koreliacija.

Taigi galima teigti, kad didėjančios baldų pramonės eksporto apimtys gali daryti įtaką TUI, VDU bruto rodiklių didėjimui, lygiai taip pat kaip TUI, VDU bruto didėjimas gali daryti įtaką baldų pramonės eksporto apimčių didėjimui. Tuo tarpu, neigiamos koreliacijos, tarp baldų pramonės eksporto apimčių ir darbo našumo bei infliacijos, rodo, kad didėjant baldų pramonės eksportui infliacija ir darbo našumas mažėja, o didėjantis darbo našumas ir augančios kainos lemia mažesnę baldų pramonės eksportą.

Kadangi log BVP ($r = 0,18$, $p > 0,05$) ir nedarbo lygio ($r = -0,36$, $p > 0,05$) kintamųjų tikimybės yra didesnės už 0,05, galima teigti, kad tarp kintamųjų baldų pramonės eksporto ir log BVP bei nedarbo lygio egzistuojanti koreliacija nėra reikšminga, t. y., nėra reikšmingo tiesinio ryšio ir koreliacijos koeficientas artimas 0. Šiuo atveju šioms koreliacijoms nulinė hipotezė (H_0) yra priimama. Tačiau gali egzistuoti netiesinė priklausomybė. Šiai prielaidai patikrinti buvo sudaryti netiesiniai regresijos modeliai tarp šių kintamųjų ir apskaičiuoti modelių parametrai, kurie pateikti priede Nr. 2 (žr. 2 priedas, 2.2 lentelę ir 2.3 lentelę). Įvertinus apskaičiuotus parametrus ir remiantis Fišerio statistika bei jos reikšmingumo lygmeniu, abiem atvejais nebuvo gautas nei vienas reikšminis netiesinis modelis, nes visų modelių $p > 0,05$. Galima teigti, kad baldų pramonės eksporto apimčių kitimas neturi reikšmingos įtakos nedarbo lygiui ir BVP rodikliui, todėl abiem atvejais tolimesnė regresinė analizė yra neatliekama.

Nustačius, kad nepriklausomas kintamasis baldų pramonės eksportas su priklausomais kintamaisiais TUI ir vidutiniu darbo užmokesčiu koreliuoja reikšminiu teigiamu tiesiniu ryšiu, o su priklausomais kintamaisiais darbo našumu ir infliacija koreliuoja reikšminiu neigiamu tiesiniu ryšiu, tolimesniame darbo etape atliekama regresinė analizė, kurios metu yra sudaromi 4 vieno faktoriaus tiesiniai regresijos modeliai. Tiesinių regresijos modelių tarp baldų pramonės eksporto ir makroekonominių rodiklių TUI, infliacijos, darbo našumo ir VDU bruto rodiklių suvestinė pateikiama 7 lentelėje.

7 lentelė. Tiesinių regresijos modelių tarp baldų eksporto ir makroekonominių rodiklių suvestinė

Priklausomas kintamasis	Nepriklausomas kintamasis	Beta	z Beta	t	p
TUI, mln. EUR	b ₀ (Konstanta)	6227,984		11,66	0,000
	b ₁ (Baldų eksportas, mln. EUR)	5,276	0,96	10,06	0,000
Infliacija, %	b ₀ (Konstanta)	7,795		4,22	0,004
	b ₁ (Baldų eksportas, mln. EUR)	-0,006	-0,77	-3,14	0,016
Darbo našumas, %	b ₀ (Konstanta)	13,449		6,92	0,000
	b ₁ (Baldų eksportas, mln. EUR)	-0,010	-0,89	-5,26	0,001
VDU bruto, EUR	b ₀ (Konstanta)	427,438		10,11	0,000
	b ₁ (Baldų eksportas, mln. EUR)	0,210	0,87	5,07	0,001

Iš 7 lentelės matyti, kad baldų pramonės eksporto poveikis rodikliui TUI yra statistiškai reikšmingas, nes $b = 5,27$, $p = 0,000 < 0,05$. Galima teigti, kad baldų eksportui išaugus 1 mln. EUR, TUI lygis padidėja 5,27 mln. EUR, fiksuojant kitus rodiklius.

Baldų pramonės eksporto poveikis infliacijos rodikliui yra statistiškai reikšmingas, nes $b = -0,006$, $p = 0,016 < 0,05$. Tai rodo, kad baldų eksportui išaugus 100 mln. EUR, infliacija šalyje vidutiniškai sumažėja 0,6 procentus, fiksuojant kitus rodiklius.

Taip pat, galima teigti, kad baldų pramonės eksporto poveikis šalies darbo našumui yra statistiškai reikšmingas, nes $b = -0,01$, $p = 0,001 < 0,05$. Tai rodo, kad baldų eksportui išaugus 100 mln. EUR, darbo našumas šalyje vidutiniškai sumažėja 1 procentą, fiksuojant kitus rodiklius.

Vertinant baldų pramonės eksporto rodiklio poveikį vidutiniam darbo užmokesčiui, galima teigti, kad baldų pramonės eksporto rodiklio poveikis vidutiniam darbo užmokesčiui yra statistiškai reikšmingas, nes $b = 0,21$, $p = 0,001 < 0,05$. Tai rodo, kad baldų eksportui išaugus 100 mln. EUR, vidutinis darbo užmokestis šalyje vidutiniškai padidėja 21 EUR, fiksuojant kitus rodiklius.

Apibendrinant regresinės analizės rezultatus galima teigti, kad baldų eksportas turi reikšmingą poveikį visiems analizuotiems šalies makroekonominiams rodikliams. Baldų pramonės eksporto augimas turi teigiamą poveikį tiesioginėms užsienio investicijoms ir vidutiniam darbo užmokesčiui, o neigiamą poveikį – infliacijai ir darbo našumui.

Sudarius regresijos modelius ir patikrinus jų statistinį reikšmingumą, tiesinių regresijos modelių koeficientų pagalba (žr. 7 lentelė), yra užrašomos regresijos modelių lygtys:

$$TUI = 6227,984 + 5,276x \quad (1)$$

$$Infliacija = 7,795 - 0,006x \quad (2)$$

$$Darbo našumas = 13,449 - 0,010x \quad (3)$$

$$VDU bruto = 427,438 + 0,210x \quad (4)$$

Čia:

x – baldų pramonės eksportas.

Sekančiame tyrimo etape yra nustatomas tiesinio regresijos modelio tikslumas vertinant determinacijos koeficiento R^2 statistiką. Skirtingų regresijos modelių tikslumo charakteristikos pateikiamos 8 lentelėje.

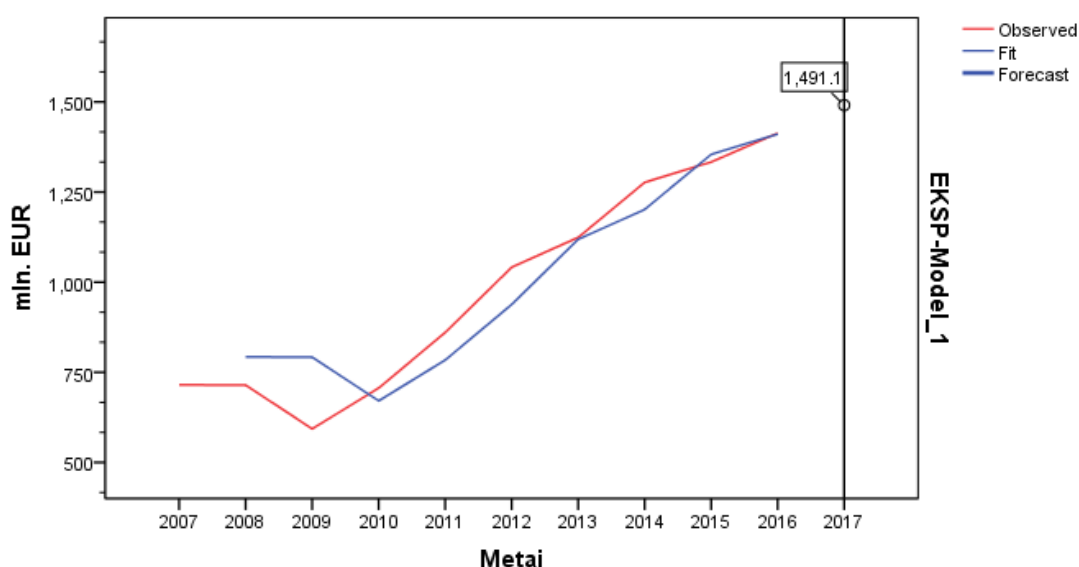
8 lentelė. Skirtingų regresijos modelių tikslumo charakteristikos

Nepriklausomas kintamasis	Determinacijos koef. (R^2)	Koreaguotas determinacijos koef. (R^2)
TUI, mln. EUR	0,927	0,918
Infliacija, %	0,585	0,526
Darbo našumas, %	0,798	0,769
VDU bruto, EUR	0,762	0,733

Gauti rezultatai parodė, kad baldų pramonės eksporto kitimas geriausiai paaiškina TUI rodiklio kitimą ($R^2 = 0,927$), šio modelio tikslumas atitinka 92,7 procentus, taip pat darbo našumo rodiklio kitimą ($R^2 = 0,798$), šio modelio tikslumas atitinka 79,8 procentus, bei VDU bruto kitimą ($R^2 = 0,762$), šio modelio tikslumas atitinka 76,2 procentus. Tuo tarpu, baldų pramonės eksporto kitimas prasčiau paaiškina infliacijos lygio kitimą, nes determinacijos koeficientas lygus $R^2 = 0,585$, o tai reiškia, kad tiesinės regresijos modelio tarp baldų pramonės eksporto ir infliacijos tikslumas yra 58,5 procentai.

Sekančiame tyrimo etape atliekamas 2017 m. pagrindinių šalies makroekonominių rodiklių prognozavimas, remiantis baldų pramonės eksporto rodiklio kitimu.

Baldų pramonės eksporto 2017 m. rodiklio prognozavimui naudotas laiko eilučių ARIMA (1,1,0) modelis. Baldų pramonės eksporto ir ARIMA (1,1,0) kitimas tiriamuoju laikotarpiu bei 2017 m. prognozė pateikiama 17 paveiksle.

17 pav. Baldų eksporto ir ARIMA (1,1,0) kitimas 2007 – 2016 m. laikotarpiu

Čia raudona linija žymimas faktinis baldų pramonės eksportas, o mėlyna ARIMA (1,1,0) modeliuotas eksportas (žr. 17 pav.).

Atlikus vienerių metų baldų pramonės eksporto rodiklio prognozę (2017 m.), gautas įvertis (1491,10 mln. EUR) įstatomas į anksčiau sudarytas regresijos modelių lygtis. Gautos reikšmės pateikiamos 9 lentelėje, kurios atitinka šalies makroekonominių rodiklių prognozes 2017 m.

$$TUI = 6227,984 + 5,276 \times 1491,1 = 14095,03 \text{ mln. EUR}$$

$$Infliacija = 7,795 - 0,006 \times 1491,1 = -1,15 \%$$

$$Darbo našumas = 13,449 - 0,010 \times 1491,1 = -1,46 \%$$

$$VDU \text{ bruto} = 427,438 + 0,210 \times 1491,1 = 740,56 \text{ EUR}$$

9 lentelė. Makroekonominių šalies rodiklių prognozė 2017 m.

Priklausomas kintamasis	Nepriklausomas kintamasis	Beta	Prognozė 2017 m.	Pokytis su 2016 m. rodikliu
TUI, mln. EUR	(Konstanta)	6227,984	14095,03	7,3%
	Baldų eksportas, mln. EUR	5,276		
Infliacija, %	(Konstanta)	7,795	-1,15	160,8%
	Baldų eksportas, mln. EUR	-0,006		
Darbo našumas, %	(Konstanta)	13,449	-1,46	120,5%
	Baldų eksportas, mln. EUR	-0,01		
VDU bruto, EUR	(Konstanta)	427,438	740,56	-4,1%
	Baldų eksportas, mln. EUR	0,21		

Prognozavimo rezultatai parodė, kad 2017 m. baldų pramonės eksporto lygiui esant 1491,10 mln. EUR, Lietuvoje TUI sieks 14095,03 mln. EUR, infliacijos lygis bus lygus -1,15 procentai, darbo našumas sieks -1,46 procentus, o vidutinis darbo užmokestis bus lygus 740,56 EUR (žr. 9 lentelę).

Apibendrinant atliktą 2007 – 2016 m. laikotarpio Lietuvos baldų pramonės eksporto ir pagrindinių makroekonominių rodiklių kitimo ir jų tarpusavio ryšio analizę, bei atliktos koreliacinės regresinės analizės rezultatus, galima teigti, kad 2007 – 2016 m. laikotarpiui yra būdinga ekonomikos augimo ir nuosmukio tendencija. Iki 2008 m. baldų pramonės eksporto ir šalies makroekonominiai rodikliai gerėjo. Nuo 2009 m. ekonomikos augimas sumažėjo dėl pasaulyje įvykusios ekonominės krizės, tačiau nuo 2011 m. ekonominė padėtis ėmė gerėti. Šį nuosmukį padėjo įveikti eksporto apimčių padidėjimas ir įmonių sugebėjimas prisitaikyti prie pasikeitusios padėties. Koreliacinės regresinės analizės rezultatai parodė, kad 2007 – 2016 m. laikotarpiu didėjančios baldų pramonės eksporto apimtys galėjo daryti įtaką tiesioginių užsienio investicijų ir vidutinio darbo užmokesčio rodiklių augimui, o infliacija ir darbo našumas mažėjo. Tiriamuoju laikotarpiu baldų pramonės eksporto apimčių kitimas neturėjo reikšmingos įtakos nedarbo lygiui ir BVP rodikliui.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Išanalizavus Lietuvos baldų pramonės eksporto poveikio svarbą ekonomikai, nustatyta, kad šis sektorius yra laikomas vienas iš sėkmingiausių ir perspektyviausių pramonės šakų Lietuvoje. Bendrame Lietuvos ekonomikos kontekste baldų pramonė kasmet sukuria apie 1,5 – 2 procentus bendro vidaus produkto, kas sudaro apie 10 procentų visos apdirbamosios pramonės sukuriamos pridėtinės vertės. Didžioji pagamintos produkcijos dalis Lietuvos baldų pramonės sektoriuje yra eksportuojama, o eksporto ir užsienio investicijų plėtra – tai Lietuvos ekonomikos augimo variklis, kurio dėka yra daroma teigiama įtaka tokiems šalies ekonomikos rodikliams kaip, darbo užmokesčio didėjimas, nedarbo mažėjimas tiek eksportuojančiose bendrovėse, tiek ir jų tiekėjams bei produktyvumo ir užimtumo augimas. Prognozuojama, kad Lietuvos baldų pramonė iki 2025 metų toliau vidutiniškai augs po 6 procentus per metus, o gamybos apimtys iki 2025 metų pasieks 2,7 mljrd. EUR. Tačiau nepaisant teigiamų prognozių, šiame sektoriuje egzistuoja keletas problemų. Tai vietinės žaliavinės medienos stygius, didelė priklausomybė nuo pagrindio užsakovo koncerno „IKEA“, ribota marketingo ir vadovų vadybinė kompetencija, sektoriaus novatoriškumo stoka ir nepakankamai išvystytos eksporto skatinimo priemonės;

2. Mokslinės literatūros analizė parodė, kad eksporto būtinumą sąlygojančios priežastys yra tarptautinis darbo pasidalijimas ir gamybos specializacija, skirtingi skoniai, poreikiai, prekių ir paslaugų vartojimo būdai įvairiose pasaulio šalyse, monopolijų atsiradimo mažinimas ir rinkos konkurencingumo didinimas bei importas. Tačiau vienas iš svarbiausių motyvų, kuris skatina įmones eksportuoti – tai didesnio įmonės pelno siekimas.

Tyrimai parodė, kad įmonėms prieš vykdant eksportą, reikia įvertinti tarptautinės prekybos reguliavimo priemones, turinčias įtakos eksportui ir jo apimtims. Nors visų jų pagrindinė funkcija yra kontroliuoti, tačiau vienos iš šių priemonių yra skirtos eksporto ribojimui (muitai, kvotos, savanoriškieji apribojimai), o kitos jo skatinimui (subsidijos, kreditavimas). Mokslinėje literatūroje vyrauja nuomonė, kad Lietuva yra per maža valstybė remtis vien tik vidiniais ištekliais tam, kad jos ekonomikos augimas priartėtų prie Europos sąjungos šalių ir tik išorinių ryšių plėtojimas skatina ekonomikos augimą. Taigi eksporto reguliavimo priemonės, kurios yra skirtos eksporto ribojimui, neigiamai veikia Lietuvos ekonomikos augimo tempus. Tačiau įvertinant tai, kad Lietuvos baldų pramonei yra svarbu vietinė žaliavinė mediena, kurios trūksta, nes kol kas vis dar beveik pusę jos yra parduodama užsienyje, galima teigti, kad eksportą ribojančios priemonės iš dalies šiam pramonės sektoriui turi ir naudos. Nejaučiant Lietuviškos medienos stygio, mažėja importuojamos medienos papildomos transportavimo ir sandėliavimo išlaidos, todėl mažėja gamybos išlaidos, kas leidžia sumažinti produkcijos kainas ir ji tampa konkurencingesnė pasaulio rinkose, tuo pačiu mažindama užsienyje esančių artimiausių Lietuvos įmonių konkurentų galimybes.

Atlikta mokslinės literatūros analizė parodė, kad tyrimai, skirti įvertinti eksporto poveikį ekonomikos augimui įvertinti, padėjo suformuluoti keturias hipotezes, leidžiančias nustatyti ryšius tarp ekonomikos augimo ir eksporto bei išsiaiškinti, ar eksportas vis dėl to skatina ekonomikos augimą, ar nedaro jam jokio poveikio. ELG hipotezė teigia, kad eksportas daro teigiamą įtaką šalies ekonomikai konkurencingumo, technologinio lygio vystymo ir šalies užimtumo prasme, kas skatina jos augimą, o GLE hipotezė teigia priešingai. Remiantis GLE hipoteze, eksportą skatina šalies ekonominis augimas, o ne atvirkščiai. Trečioji hipotezė sako, kad eksportas ir ekonomikos augimas veikia vienas kitą, o ketvirtoji hipotezė teigia, kad tarp jų neegzistuoja išvis jokie ryšiai.

Mokslinės literatūros analizė parodė, kad įprastai šalies ekonominis lygis yra nusakomas makroekonominiais rodikliais ir dažnai atskiri rodikliai negali paaiškinti visos šalies ekonominės situacijos. Nustatyta, kad augantis eksportas ir jo apimtys šalies makroekonominis rodiklius gali veikti tiek teigiamai, tiek ir neigiamai, tačiau rezultatą duoda vieną ir tą patį – augant eksportui, auga ir šalies ekonomika, augančio BVP, mažėjančio nedarbo ir infliacijos lygio atžvilgiu bei augančiomis tiesioginėmis užsienio investicijomis. Darbo našumas laikomas vienu iš ekonomikos varomųjų veiksnių, kuris sąlygoja didesnę BVP ir yra svarbus eksportui, tačiau darbo našumą veikia labai daug veiksnių. Aukštas nedarbo lygis leidžia mažinti darbo užmokestį, o darbo užmokestis negali augti greičiau nei darbo našumas, nes tai neigiamai atsilies eksportui. Didėjant sąnaudoms darbo užmokesčiui, didėja produkcijos savikaina ir mažėja jos konkurencingumas tarptautinėse rinkose;

3. Tyrimai rodo, kad siekiant įvertinti Lietuvos baldų pramonės eksporto poveikį ekonomikai, reikia analizuoti Lietuvos baldų pramonės eksporto ir pagrindinių makroekonominis rodiklių kitimą, jų tarpusavio ryšį, naudojant koreliacinę regresinę analizę. Tam, kad koreliacinė regresinė analizė būtų teisingai atlikta, reikia, kad būtų atliekami šie veiksmai: duomenų normalumo tikrinimas ir išskirčių nustatymas, kintamųjų ryšio vertinimas, regresijos modelio sudarymas, jo parametrų reikšmingumo ir modelio tikslumo įvertinimas, prognozavimas;

4. Lietuvos baldų pramonės eksporto ir pagrindinių makroekonominis rodiklių analizė parodė, kad 2007 – 2016 m. laikotarpiui būdinga tiek ekonomikos augimo, tiek ir nuosmukio tendencija. Lietuvai įstojus į Europos sąjungą iki 2008 m. ekonomikos augimas buvo spartus. Iki 2008 m. tiek baldų pramonės eksporto, tiek pagrindiniai šalies makroekonominiai rodikliai gerėjo. Nuo 2009 m. šalies ekonomikos augimas sumažėjo dėl pasaulyje įvykusios ekonominės krizės. Tačiau jau nuo 2010 – 2011 m. Lietuvos ekonomika įspūdingai atsigavo. Šį nuosmukį padėjo įveikti eksporto apimčių padidėjimas ir įmonių sugebėjimas prisitaikyti prie pasikeitusios padėties šalies ekonomikoje. 2010 m. ypač ženkliai išaugo baldų pramonės eksportas, t. y., 15 procentų – iki 0,7 mlrd. EUR, kuris viršijo ikikrizinį lygį. Tais pačiais metais atitinkamai išaugo ir viso šalies eksporto dalis, kuri toliau kasmet augo pakankamai nuosekliai. Nors Lietuvoje gaminami baldai yra eksportuojami į tokias pasaulio šalis kaip Baltarusija, Rusija, Ukraina, JAV, Kanada, Kinija ir Kazachstanas, pagrindinė eksporto kryptis kasmet išlieka

Europos Sąjungos šalyse. Šiandien pagrindinės Lietuvos baldų sektoriaus eksporto kryptys – tai Švedija (19 proc.), Vokietija (12 proc.), Jungtinė Karalystė (10 proc.) ir Rusija (8 proc.). Baldų eksportas toliau didėja į Norvegiją, Daniją ir JAV.

Koreliacinės regresijos analizės metu buvo nustatyta, kad 2007 – 2016 m. laikotarpiu Lietuvos baldų pramonės eksportas labai stipriai koreliavo su tiesioginėmis užsienio investicijomis ir vidutinio darbo užmokesčiu. Tarp šių kintamųjų buvo nustatytas teigiamas tiesinis ryšys, todėl didėjančios baldų pramonės eksporto apimtys galėjo daryti įtaką tiesioginių užsienio investicijų ir vidutinio darbo užmokesčio rodiklių didėjimui. O tarp baldų pramonės eksporto ir darbo našumo bei infliacijos buvo nustatyta stipri neigiama tiesinė koreliacija. Todėl 2007 – 2016 m. laikotarpiu, didėjant baldų pramonės eksportui, infliacija ir darbo našumas mažėjo. Tiriamuoju laikotarpiu baldų pramonės eksporto apimčių kitimas neturėjo reikšmingos įtakos nedarbo lygiui ir BVP rodikliui, nes koreliacinės analizės metu nebuvo nustatyta reikšmingo tiesinio ryšio, o sudarius netiesinius regresijos modelius nebuvo gautas nei vienas reikšminis netiesinis modelis. Todėl tokie gauti rezultatai leidžia patvirtinti pasaulyje egzistuojančių atliktų tyrimų padarytas prielaidas, kad ryšys tarp eksporto ir BVP vis dėlto gali ir neegzistuoti, o tarp eksporto ir nedarbo lygio apilai nėra jokio tarpusavio ryšio, nes šalies nedarbo lygį mažina augantis BVP.

Prognozavimo rezultatai parodė, kad 2017 m. Lietuvos baldų pramonės eksporto lygiui esant 1491,10 mln. EUR, Lietuvoje tiesioginės užsienio investicijos sieks 14095,03 mln. EUR, infliacijos lygis bus lygus -1,15 %, darbo našumas sieks -1,46 %, o vidutinis darbo užmokestis bus lygus 740,56 EUR.

Nors koreliacinės regresinės analizės metu nustatyta, kad baldų eksporto augimas turi teigiamą poveikį tiesioginėms užsienio investicijoms ir vidutiniam darbo užmokesčiui, o neigiamą poveikį – infliacijai ir darbo našumui. Tačiau vertinant tai, kad tiriami duomenys buvo tik 10 metų laikotarpio, galima daryti prielaidą, kad toks poveikis nebūtinai egzistuoja visais atvejais. Pirmiausia šiuos rezultatus reikėtų vertinti atsargiai ir papildomai peržiūrėti kas buvo būdinga tiriamajam laikotarpiui bei įvertinti tokius rezultatus sąlygojančius veiksnius ir tik tuomet spręsti.

Rekomendacijos. Išanalizavus Lietuvos baldų pramonės eksporto plėtros poveikį ekonomikai, galima teigti, kad baldų pramonės eksportas turi teigiamą poveikį ekonomikos augimui, tačiau šiam sektoriui vis dar yra būdingos specifinės problemos, trukdančios toliau sėkmingai plėtoti šį verslą. Pagrindinės problemos – tai žaliavinės medienos stygius ir ryški priklausomybė nuo vienintelio stambiaus partnerio koncerno „IKEA“. Tai problemos, kurias reikia spręsti, siekiant padidinti baldų pramonės eksportą, o tuo pačiu ir paspartinti šalies ekonomikos augimą.

LITERATŪRA

Agrawal, P. (2014). The role of exports in India's economic growth. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 6, 835-859.

ADB (Asian Development Bank) (2005). *Asian Development Outlook*. Mandaluyong City, Philippines: Asian Development Bank.

Aktar, I. & Ozturk, L. (2012). Can Unemployment be Cured by Economic Growth and Foreign Direct Investment in TURKEY? *International Research Journal of Finance and Economics*, 27, 208-211.

Albaum, G., Duerr, E. & Strandskov, J. (2008). *International Marketing and Export management, Sixth edition*. Great Britain: Ashford Colour Press.

Akalpler, E. (2013). Does Inflation Increase the Export? Case Study Turkey. *Theoretical and Practical Research in Economic Fields*, 8, 123-136.

Alesina, A., Spolaore, E. & Wacziarg, R. (2004). *Trade growth and the size of countries*. [žiūrėta 2017-01-25]. Prieiga per internetą <http://www.wallis.rochester.edu/jones04/tradesize.pdf>

Bagdžiūnienė, V. (2005). *Įmonių veiklos planavimas ir analizė*. Vilnius: Conto Litera.

Balabonienė, I., Bliėkienė, R. ir Stundėzienė, A. (2013). *Ekonometrija. Praktinis regresijos ir laiko eilučių modelių taikymas*. Kaunas: Technologija.

Balasubramanyam, V. N., Salisu, M. & Sapsford, D. (1999). Fo-reign Direct Investment as an Engine of Growth. *Journal of International Trade and Economic Development*, 8, 13–24.

Balcilar, M. & Ozdemir, Z. A. (2013). The exports-output growth nexus in Japan: a bootstrap rolling window approach. *Empirical Economics*, 2, 639-660.

Bernatonytė, D. (2011). *Tarptautinė prekyba*. Kaunas: Technologija.

Berėzinskienė, D. ir Raziulytė, S. (2012). Darbo našumo ir darbo užmokesčio tarpusavio priklausomybės vertinimas Lietuvos pavyzdėiu. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2012.2(26), 33-41. [žiūrėta 2017-03-22]. Prieiga per internetą http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/ekonomika/2012_2_26/berzinskiene_raziulyte.pdf

Boguslauskas, V. (2007). *Ekonometrija*. Kaunas: Technologija.

Boreika, P. ir Pilinkus, D. (2009). Makroekonominių rodiklių ir akcijų kainų tarpusavio ryšys Baltijos šalyse. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2009.14, 692-699. [žiūrėta 2017-01-30]. Prieiga per internetą <http://www.ecoman.ktu.lt/index.php/Ekv/article/viewFile/9459/4765>

Brenkeviėiūtė, R. (2010). Tiesioginių užsienio investicijų poveikio šalies ekonomikai analizė. *Science – Future of Lithuania/Mokslas – Lietuvos ateitis*, 2010(2), 11-17. [žiūrėta 2017-04-01]. Prieiga per internetą <file:///C:/Users/juate/Downloads/64-192-1-PB.pdf>

Burinskienė, A. (2014). Tarptautinės prekybos pokyčių analizė. *Science – Future of Lithuania/Mokslas – Lietuvos ateitis*, 6(1), 103-110. [žiūrėta 2017-01-25]. Prieiga per internetą <http://www.mla.vgtu.lt/index.php/mla/article/viewFile/mla.2014.013/1113>

Cornett, A.P. (2005). Economic integration in a cross border perspective: an emerging new system of production? *45 European Congress of the Regional Science Association Amsterdam, The Netherlands, August*, 3, 97-112.

Čegyė, O. ir Miečinskienė, A. (2009). Tiesioginių užsienio investicijų poveikio tyrimas. *Science – Future of Lithuania/Mokslas – Lietuvos ateitis*, 1(3), 9-12. [žiūrėta 2017-01-25]. Prieiga per internetą <http://www.mla.vgtu.lt/index.php/mla/article/viewFile/148/pdf>

Čepinskas, J. ir Bendoraitienė, E. (2012). Lietuvos baldų pramonės pokyčiai ir tendencijos ekonominės krizės laikotarpiu. *Taikomoji ekonomika: SISTEMINIAI TYRIMAI*, 2012(6/1), 73-84. [žiūrėta 2017-02-10]. Prieiga per internetą [file:///C:/Users/juate/Downloads/6130225%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/juate/Downloads/6130225%20(1).pdf)

Damulienė, A. (2012). Ekonomikos svyravimų poveikis Lietuvos nedarbo lygiui 1998-2011. *Societal Innovations for Global Growth*, 2012(1.1), 927-938. [žiūrėta 2017-01-22]. Prieiga per internetą <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367189109914/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Daukantienė, N. (2006). Darbo rinkos pokyčiai Lietuvoje: moterų ir vyrų padėties aspektai. *Filosofija. Sociologija.*, 4, 46-54. [žiūrėta 2017-03-07]. Prieiga per internetą http://www.ebiblioteka.lt/resursai/LMA/Filosofija/Fil64/Fil64_08.pdf

Degutis, M. ir Tvaronavičienė, M. (2006). Factor Analysis of Lithuanian and Estonian Inward Foreign Direct Investment. *Verslas: teorija ir praktika*, 7(3), 150–157.

Dudėnas, R. (2006). *Rinkodara*. Šiauliai: Lucilijus.

Europos komisija (2016). *Komisijos tarnybų darbinis dokumentas. Šalies ataskaita. Lietuva 2016*. [žiūrėta 2017-03-25]. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_lithuania_lt.pdf

Europos statistikos tarnyba „Eurostat“ (2017). *Realaus BVP metinis pokytis Lietuvoje 2007-2016 m.* [lentelė]. [žiūrėta 2017-04-01]. Prieiga per internetą <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>

Europos statistikos tarnyba „Eurostat“ (2017). *Vidutinė metinė infliacija Lietuvoje 2007-2016 m.* [lentelė]. [žiūrėta 2017-04-01]. Prieiga per internetą <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tec00118&tableSelect ion=1&footnotes=ves&labeling=labels&plugin=1>

Europos statistikos tarnyba „Eurostat“ (2017). *Nedarbo lygis Lietuvoje 2007-2016 m.* [lentelė]. [žiūrėta 2017-04-01]. Prieiga per internetą

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=teilm020&tableSelecti on=1&plugin=1>

Europos statistikos tarnyba „Eurostat“ (2017). *Realaus darbo našumo metinis procentinis pokytis Lietuvoje 2007-2016 m.* [lentelė]. [žiūrėta 2017-04-01]. Prieiga per internetą <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tipsna70&language=en>

Fidrmuc, J. & Korhonen, I. (2009). The impact of the global financial crisis on business cycles in Asian emerging economies. *CESifo working paper*, 27(10), 1-27.

Ginevičius, R., Rakauskienė, O. G., Patalavičius, R., Tvaronavičienė, M., Kalašinskaitė, K. ir Lisauskaitė, V. (2005). *Eksporto ir investicijų plėtra Lietuvoje*. Vilnius: Technika.

Gylfason, T. (1997). Exports, Inflation and Growth. *World Development*, 27(6), 1031-1057.

Grigaitytė, L. (2016). *Ką daryti, kad eksporto planai nesugriūtų?* [žiūrėta 2017-02-25]. Prieiga per internetą <http://www.mususavaite.lt/ka-daryti-kad-eksporto-planai-nesugriutu/>

Greenaway, D. & Sapsford, D. (1994). Exports, growth, and liberalization: an evaluation. *Journal of Policy Modeling*, 2, 165-186.

Herzer, D. The Long-run Relationship between Outward Foreign Direct Investment and Total Factor Productivity: Evidence for Developing Countries. *Journal of Development Studies*, 5, 783-791.

Yang, M. H. & Wu, C.S. (2015). Revisit Export and GDP Nexus in China and Taiwan: A Rolling Window Granger Causality Test. *Theoretical and Applied Economics*, 3, 75-92.

Jakeliūnas, S. (2010). *Lietuvos krizės anatomija*. Kaunas: Iš arčiau, Kitos knygos. [žiūrėta 2017-03-30]. Prieiga per internetą <http://jakeliunas.lt/wp-content/uploads/2012/04/LietuvosKrizesAnatomija.pdf>

Jakutis, A., Petraškevičius, V., Steponovas, A. ir Andriušaitienė, D. (2012). *Ekonomikos teorija*. Vilnius: Eugrimas.

Kauno technologijos universitetas. (2015). *Ilgalaikė institucinė 2012 – 2014 metų ekonomikos mokslinių tyrimų programa „Lietuvos ekonomikos ilgalaikio konkurencingumo iššūkiai“*. Apibendrintos tyrimų išvalgos ir rekomendacijos. [žiūrėta 2016-12-05]. Prieiga per internetą <file:///C:/Users/juate/Downloads/ekonomikos%20mokslini%C5%B3%20tyrim%C5%B3%20%20programos%20rekomendacijos.pdf>

Krueger, A. O. (1978). *Foreign Trade Regimes and Economic Development: Liberalisation Attempts and Consequences*. Cambridge, MA: Ballinger.

Krugman, P. R., Obsfeld, M. & Melitz, M.J. (2015). *International economics: policy an theories*. Boston: Pearson Addison-Wesley.

Kvainauskaitė, V. (2004). *Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai*. Kaunas: Technologija.

Laskienė, D. (2010). Ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir investicijas priimančios šalies tarptautinės prekybos: Lietuvos atvejis. *Ekonomika ir vadyba. Kaunas: Kauno technologijos universitetas*, 15, 141-143.

Lietuvos bankas (2016). *Lietuvos ekonomikos apžvalga*. [žiūrėta 2017-03-22]. Prieiga per internetą [https://www.lb.lt/lietuvos ekonomikos apzvalga 2016 m birzelio men](https://www.lb.lt/lietuvos-ekonomikos-apzvalga-2016-m-birzelio-men)

Lietuvos pramoninkų konfederacija. (2016). *Pramonės lūkesčių indeksas. 2016 m. IV ketvirtis*. [žiūrėta 2017-01-05]. Prieiga per internetą <http://www.lpk.lt/wp-content/uploads/2016/11/PLI-2016-QIV.pdf>

Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. (2014). *Lietuvos eksporto plėtros 2014-2020 metų gairės* (2014 m. sausio 27 d. Nr. 4-58). [žiūrėta 2017-03-24]. Prieiga per internetą [http://www.steponkus.lt/multisites/steponkus/images/stories/lt eksporto pletros gaires 2014-2020m 4-58 140127.pdf](http://www.steponkus.lt/multisites/steponkus/images/stories/lt-eksporto-pletros-gaires-2014-2020m-4-58-140127.pdf)

Lietuvos statistikos departamentas (2017). *Lietuvos baldų pramonės eksporto apimtys 2007-2016 m.* [lentelė]. [žiūrėta 2017-04-01]. Prieiga per internetą <http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectVarVal/saveelections.asp>

Lietuvos statistikos departamentas (2017). *Lietuvos eksporto apimtys 2007-2016 m.* [lentelė]. [žiūrėta 2017-04-01]. Prieiga per internetą <http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectVarVal/saveelections1.asp>

Lietuvos statistikos departamentas (2017). *Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje 2007-2016 m.* [lentelė]. [žiūrėta 2017-04-01]. Prieiga per internetą <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=2230&status=A>

Lietuvos statistikos departamentas (2017). *Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis Lietuvoje 2007-2016 m.* [lentelė]. [žiūrėta 2017-04-01]. Prieiga per internetą <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>

Lietuvos verslo konfederacija. (2014). *Baldų gamybos sektoriaus įmonių eksporto plėtros galimybių studija NVS šalims*. [žiūrėta 2016-12-15]. Prieiga per internetą [http://www.lvk.lt/uploads/File/Asistentas1GS/06Baldai NVS.pdf](http://www.lvk.lt/uploads/File/Asistentas1GS/06Baldai_NVS.pdf)

Liūma, J. (2017). *Kurios Lietuvos pramonės ir paslaugų sritys bus svarbiausios 2025 metais?* [žiūrėta 2017-01-30]. Prieiga per internetą <http://blog.euromonitor.com/2017/01/kurios-lietuvos-pramones-ir-paslaugu-sritys-bus-svarbiausios-2025-metais.html>

LR Aplinkos ministerija ir Valstybinė miškų tarnyba (2012). *Lietuvos miško ūkio statistika 2012*. [žiūrėta 2017-01-22]. Prieiga per internetą http://www.amvmt.lt/images/veikla/stat/miskustatistika/2012/10%20Misku%20ukio%20statistika%202012_m.pdf

LR Aplinkos ministerija ir Valstybinė miškų tarnyba (2015). *Lietuvos miško ūkio statistika 2015*. [žiūrėta 2017-01-22]. Prieiga per internetą http://www.amvmt.lt/Images/Veikla/STAT/MiskuStatistika/2015/Metrastis_2015_CD.pdf

LR Aplinkos ministerija ir Valstybinė miškų tarnyba (2016). *Lietuvos miško ūkio statistika 2016*. [žiūrėta 2017-01-22]. Prieiga per internetą http://www.amvmt.lt/Images/Veikla/STAT/MiskuStatistika/2016/Metrastis_2016_CD.pdf

Lukaševičius, K., Martinkus, B. ir Piktys, R. (2005). *Verslo Ekonomika*. Kaunas: Technologija.

Mackevičius, J. (2005). *Įmonių veiklos analizė*. Vilnius: TEV.

Mačiulytė-Šniukienė, A. ir Paliulis, N. K. Šalies ūkio konkurencinio pranašumo didinimo problemos ir galimybės: darbo produktyvumo atvejis. *Science – Future of Lithuania/Mokslas – Lietuvos ateitis*, 3(4), 40.

Mrdalo, Z. (2004). Examining the Export-led Growth Hypothesis (ELGH) using Granger Causality test: The Faroe Islands Experience. *Journal of Economic Management*, 1, 39-62.

Montvilaitė, K. ir Ruplienė, D. (2011). Globalizacijos poveikis ekonominio augimo tempams konvergavimo aspektu. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2011.3(23), 80-88. [žiūrėta 2017-01-25]. Prieiga per internetą http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/ekonomika/2011_3_23/montvilaite_rupliene.pdf

Morkeliūnas, A. ir Žiaunys, H. (2000). Lietuvos užsienio prekybos apyvartos prognozavimas. *EKONOMIKA*, 2000(52), 92-101. [žiūrėta 2017-02-20]. Prieiga per internetą <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2000~1367180859995/DS.002.0.01.ARTIC>

Morkevičius, A. (2011). *Baldai – svarbiausia medienos produkcija*. [žiūrėta 2017-01-22]. Prieiga per internetą <https://forest.lt/go.php/lit/Prof.A.Morkevicius.-Baldai-svarbiausia-medienos-produkcija/3348>

Notten, T.E.H. (2014). *Koks galingas Lietuvos ekonomikos variklis*. [žiūrėta 2017-01-30]. Prieiga per internetą <http://vz.lt/archive/blog/2014/6/11/koks-galingas-lietuvos-ekonomikos-variklis>

Pakalniškienė, V. (2012). *Tyrimo ir įvertinimo priemonių patikimumo ir validumo nustatymas. Metodinė priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. [žiūrėta 2017-04-20]. Prieiga per internetą http://www.vu.lt/site_files/LD/Tyrimo_ir_%C4%AFvertinimo_priemoni%C5%B3_patikimumo_ir_validumo_nustatymas.pdf

Palley, T. I. (2002). A new development paradigm: domestic demand-led growth. *Discussion paper, Foreign Policy in Focus*, 8, 35-39.

Pilinkienė, V. (2016). *Tarptautinė ekonomika*. Kaunas: Technologija.

Pupeikienė, I. (2005). *Politiniai veiksniai, įtakojantys Lietuvos eksporto plėtrą*. [žiūrėta 2017-01-30]. Prieiga per internetą http://jaunasis-mokslininkas.asu.lt/smk_2006/ekonomika/Pupeikiene%20Irena.pdf

Radžiukynas, J., Rimkus, V., Sarapinienė, S., Žitkienė, R. ir Povilauskienė, D. (2011). *Europos Sąjungos bendroji prekybos politika: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidyba.

Rakauskienė, O.G. (2006). *Valstybės ekonominė politika*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras.

Rudzkis, R. (2008). *Lietuvos eksportas plečiasi Rytų kryptimi*. [žiūrėta 2017-01-22]. Prieiga per internetą <http://www.veidas.lt/lt/leidinys.full/47b97343deabf>

Ruiz-Napoles, P. (2004). Exports, growth, and employment in Mexico, 1978-2000. *Journal of Post Keynesian Economics*, 1, 105-124.

Simanavičienė, A. ir Užkurytė, L. Pokyčiai darbo rinkoje ekonominio nuosmukio metu: Lietuvos atvejis. *Ekonomika ir vadyba*, 14, 940-946. [žiūrėta 2017-03-05]. Prieiga per internetą <http://www.ktu.edu/lt/mokslas/zurnalai/ekovad/14/1822-6515-2009-940.pdf>

Sekliuckienė, J. (2008). *Tarptautinio verslo organizavimas: mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija.

Sentsho, J. (2002). Export revenues as determinants of economic growth: evidence from Botswana. *World Development*, 21(6), 131-157.

Snieška, V., Baumilienė, V., Bernatonytė, D., Čiburienė, J., Dumčiuvienė, D., Juozapavičienė, A., Keršienė, R., Kavaliauskienė, V., Markauskienė, A., Mrazauskienė, B., Startienė, G., Pukelienė, V. ir Urbonas, J. (2011). *Makroekonomika: vadovėlis ekonominių specialybių studentams*. Kaunas: Technologija. [žiūrėta 2017-01-15]. Prieiga per internetą <https://www.ebooks.ktu.lt/eb/89/makroekonomika-vadovelis-ekonominiu-specialybiu-studentams/>

Startienė, G. (2002). *Tarptautinės prekybos finansavimas. Rizika, mokėjimai, kreditavimas*. Kaunas: Technologija.

Šečkutė, L. Ir Tvaronavičius, V. (2007). Tiesioginių užsienio investicijų Baltijos šalyse tyrimas. *Verslas: teorija ir praktika*, 8(3), 153–160.

Šeputienė, J. (2012). *Makroekonomikos teorija*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

Travkina, I. (2015). *Veiksnių, lemiančių Lietuvos eksporto konkurencingumą, vertinimas: daktaro disertacija*. Vilnius: Technika. [žiūrėta 2017-03-30]. Prieiga per internetą <file:///C:/Users/juate/Downloads/14376510.pdf>

Tsen, W.H. (2010). Exports, domestic demand, and economic growth in China: granger causality analysis. *Review of Development Economics*, 14(3), 625-639.

Tvaronavičienė, M. ir Grybaitė, V. (2007). Impact of FDI on Lithuania Economy: Insight into Development of Main Economic Activities. *Journal of Business Economics and Management*, 8(4), 285-290.

Urbonas, J.A. (2003). *Eksporto organizavimas ir planavimas*. Kaunas: Technologija.

Vijeikis, J. ir Vijeikienė, B. (2003). *Tarptautinis Marketingas*. Vilnius: Vilspa.

VšĮ „Versli Lietuva“ (2017). *Lietuvos prekių eksporto tendencijos 2016 m. IV ketv. apžvalga*. [žiūrėta 2017-02-20]. Prieiga per internetą

[http://www.verslilietuva.lt/uploads/media/58a739e224303/2017.02.17 PREKIU EKSPORTAS 2016K4 v2.pdf](http://www.verslilietuva.lt/uploads/media/58a739e224303/2017.02.17_PREKIU_EKSPORTAS_2016K4_v2.pdf)

Žičkienė, S. (2008). Global Integration: Scope of Assessment Methods. *Social sciences/Socialiniai mokslai*, 2(60), 22-31. [žiūrėta 2017-02-10]. Prieiga per internetą

<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367165183453/datastreams/DS.002.1.01.ARTIC/content>

PRIEDAI

1 PRIEDAS

1.1 lentelė. Lietuvos eksporto vertė į visas pasaulio šalis 2007 – 2016 m.

Metai	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Eksportas, mln. EUR	12509,38	16077,09	11796,80	15650,73	20150,84	23047,36	24544,60	24361,33	22903,89	22608,87

1.2 lentelė. Lietuvos makroekonominiai rodikliai 2007 – 2016 m.

Metai	Baldų eksportas, mln. EUR	BVP, %	TUI, mln. EUR	Infliacija, %	Nedarbo lygis, %	Darbo našumas, %	VDU bruto, EUR
2007	715,07	11,1	10282,64	5,8	4,3	8,9	522,00
2008	714,49	2,6	9190,6	11,1	5,8	4,0	623,20
2009	593,32	-14,8	9206,19	4,2	13,8	-7,7	595,50
2010	706,31	1,6	10030,97	1,2	17,8	7,3	575,80
2011	860,45	6,0	11028,93	4,1	15,4	5,5	592,50
2012	1041,26	3,8	12100,64	3,2	13,4	2,0	615,10
2013	1124,22	3,5	12719,9	1,2	11,8	2,1	646,30
2014	1276,85	3,5	12746,53	0,2	10,7	1,5	677,40
2015	1333,47	1,8	13496,82	-0,7	9,1	0,5	714,10
2016	1413,46	2,3	13066,24	0,7	7,9	0,3	770,80

2.1 lentelė. Logaritminės duoemenų keitimo transformacijos rezultatai

Metai	Baldų eksportas, mln. EUR	Log_Baldų eksportas	BVP, %	Log_BVP
2007	715,07	6,57	11,1	2,41
2008	714,49	6,57	2,6	0,96
2009	593,32	6,39	-14,8	0
2010	706,31	6,56	1,6	0,47
2011	860,45	6,76	6,0	1,79
2012	1041,26	6,95	3,8	1,34
2013	1124,22	7,02	3,5	1,25
2014	1276,85	7,15	3,5	1,25
2015	1333,47	7,20	1,8	0,59
2016	1413,46	7,20	2,3	0,83

2.2 lentelė. Netiesinių regresijos modelių, tarp baldų eksporto ir BVP, parametų suvestinė

Modelis	R ²	F	p	b ₀	b ₁	b ₂	b ₃
Logaritminis	-0,320	0,755	0,414	-4,578	10,044		
Hiperbolinis	-0,350	0,731	0,421	31,012	36,268		
Antrojo laipsnio polinomas	-0,190	0,924	0,447	64,619	-4,742	-218,557	
Trečiojo laipsnio polinomas	-0,210	0,918	0,449	31,739	-0,228	-142,619	-2403,456
Rodiklinis	-0,104	0,249	0,633	0,714	11,016		
Laipsninis	-0,106	0,233	0,644	-2,246	82,364		
Signoidinė funkcija	-0,108	0,218	0,655	14,942	-2,095		
Augimo	-0,104	0,249	0,633	-0,337	2,399		
Ekspontinis	-0,104	0,249	0,633	-0,337	11,016		

Nepriklausomas kintamasis: logaritmuotas baldų pramonės eksportas;

Priklausomas kintamasis: logaritmuotas BVP.

2.3 lentelė. Netiesinių regresijos modelių, tarp baldų eksporto ir nedarbo lygio, parametų suvestinė

Modelis	R ²	F	p	b ₀	b ₁	b ₂	b ₃
Logaritminis	-0,094	0,226	0,647	-2,276	26,575		
Hiperbolinis	-0,100	0,182	0,681	1857,893	8,928		
Antrojo laipsnio polinomas	-0,160	0,378	0,698	0,034	-1,841E-5	-3,459	
Trečiojo laipsnio polinomas	-0,139	0,451	0,654	1,943E-5	-1,325E-8	6,427	-12,752
Rodiklinis	-0,124	0,008	0,929	1,000	10,632		
Laipsninis	-0,125	0,002	0,967	-0,022	11,786		
Signoidinė funkcija	-0,125	0,000	0,986	8,200	2,307		
Augimo	-0,125	0,002	0,967	-0,022	11,786		
Ekspontinis	-0,124	0,008	0,929	-4,857E-5	10,632		

Nepriklausomas kintamasis: baldų pramonės eksportas;

Priklausomas kintamasis: nedarbo lygis.